

LA MIRADA DEL SEGLE

21 CARTELLISTES I ESCRITORS DAVANT DEL CINEMA

MUSEU COMARCAL de la GARROTXA

L'ATENEU
GRUP DE DEBATS
ADHERIT A L'ORFEO POPULAR OLOTI

TERRA I LLIBERTAT

Un company que passà llarguíssims mesos en un camp de concentració m'escríu que «cada cop que veig la televisió i llegeixo quelcom sobre els camps nazis, adopto una actitud de simple espectador, no em pertorba l'esperit, però en veure **Terra i llibertat** m'ha dominat l'emoció». Aquells mesos posteriors al Juliol de 1936 arrelaren tant que el seu record, fins i tot la seva nostàlgia, és permanent.

Tots els vells que visquérem aquells mesos podríem dir el mateix. I potser el que més ens commou és precisament allò que s'ha retret a la pel·lícula: que és ingènua, cànvida i idealista. Car fou aquest idealisme, aquesta candidesa, aquesta ingenuïtat el que portà milers de dones i homes voluntaris al front i el que en féu venir d'altres països a lluitar al nostre costat.

El crit de «terra i llibertat» és de sempre i arreu amb altres mots i altres formes: dels

obrers que volien les fàbriques en què treballaven setze hores diàries, dels anarquistes i dels socialistes, dels zapatistes i dels seguidors de Ghandi. Sempre ingenus, cànvids i idealistes. Potser ens diu alguna cosa de la nostra època que això ens sembli ara un motiu de retret. Arreu on s'ha projectat la pel·lícula el públic ha estat, sobretot, de joves que han descobert un món, unes esperances i uns problemes dels quals no els havien parlat mai. I potser ens diu quelcom de la tan desencantada joventut d'avui el fet que siguin precisament la candidesa, la ingenuïtat i l'idealisme allò que els atreu de la pel·lícula. Qui sap si, a més de servir a la història -els que ho visquérem podem testificar que les coses eren com Loach les presenta- **Terra i llibertat** haurà servit per fer descobrir als joves quelcom dintre seu que ni ells mateixos no sospitaven que hi fos. (I ningú millor que Carles fer-ne un cartell que ho assenyalés).

TERRA I LLIBERTAT

1994

(K. Loach)

TERRA I LLIBERTAT

CARLES FONTSERÉ

«collage» (paper i pintura)

100 x 70 cm

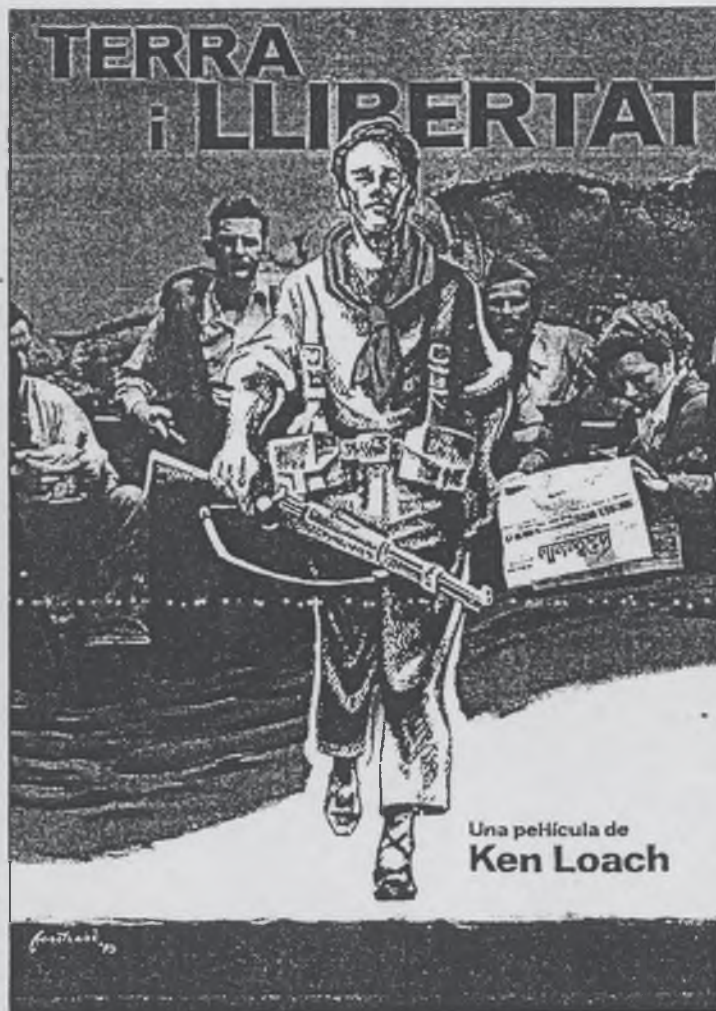
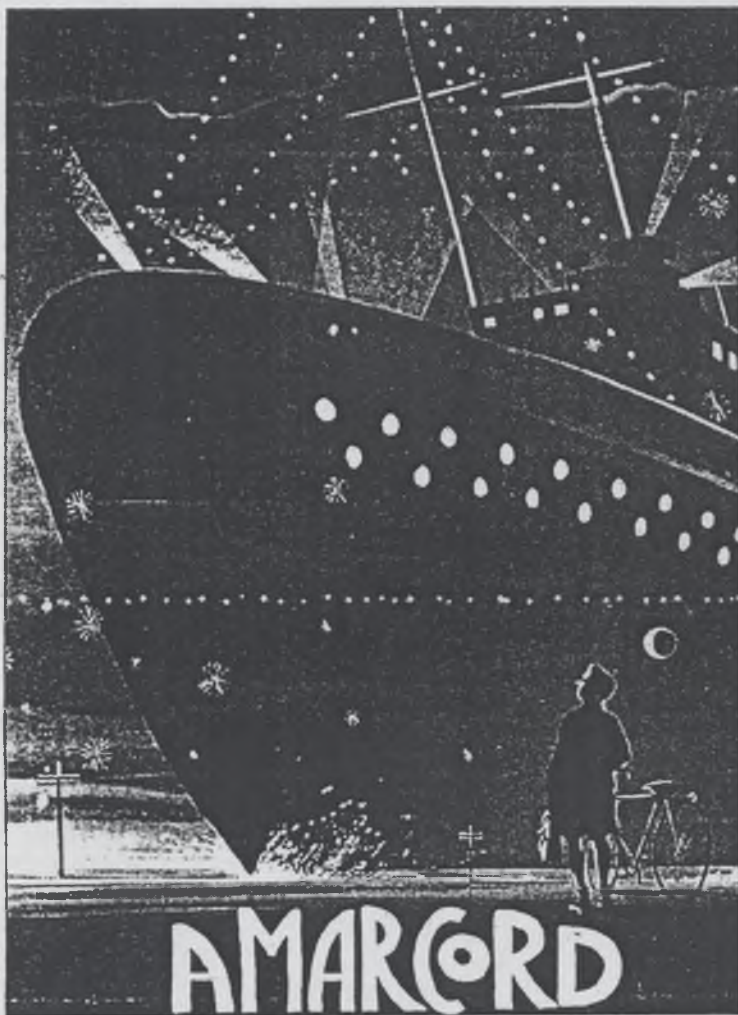
Porqueres, 1995

Tralla es confirma com la gran revelació del folk autòcton amb el primer disc, *Cançons de ronda*, que acaba de publicar Picap. La formació té la seu a Santa Coloma de Farners.

Estudi
expose
Anton:
de pro:
rehabil
edificis

CULTURA-ESPECTACLES

CINEMA

Els cartells de les pel·lícules *Amarcord* i *Tierra y libertad* que han fet, respectivament, Vicente Huedo i Carles Fontserè.

Fins al mes de febrer es pot veure a la Sala Oberta del Museu Comarcal de la Garrotxa l'exposició *La mirada del segle*. Formalment és la combinació de cartells originals de pel·lícules famoses, recreacions del disseny fetes per 21 artistes plàstics que estan acompanyades per textos sobre l'obra a càrrec de 21 escriptors i crítics. Però en realitat és una oferta al visitant perquè reflexioni sobre els somnis del cel·luloide.

La casa de Waldo Frank, la casa de Margaret Naumburg y los españoles Carles Fontseré, el extraordinario fotógrafo, y su mujer, en cuya casa conocimos a Andrés Segovia, a Dalí y Gala. Ángel Zúñiga, que nos mostró lugares insólitos de la ciudad, lugares que muchos neoyorquinos no conocían. Francisco Ayala. El grupo de Columbia, Paco García Lorca, Laura de los Ríos, Florit. El maravilloso estudio de José Guerrero.

Greta Garbo en el cruce de dos calles. Fidel Castro que la noche de fin de año había triun-

**Tres cuentos inéditos
y un prólogo de Josefina R. Aldecoa**

Fontserè también respira

RAMON BARNILS

Entre las múltiples maravillas y asombros aportados por el resultado de las últimas elecciones estatales no es la menor, en este caso maravilla, la posibilidad de respirar tranquilo que ha proporcionado a Carles Fontserè, legendario cartelista de las guerras de 1936-1939 y de 1939-1945.

Sus "Memòries d'un cartellista català (1931-1939)" fueron confortablemente publicitadas en el momento de anunciarse. Luego, ninguna nota crítica. La gran noticia previa fue debida quizás a lo legendario del personaje, la época y la actividad, así como a la fotogenia, al ser Fontserè feliz propietario de una cabeza con carácter y de cabellera y barba blancas, a lo Moisés.

La ausencia de comentarios una vez el libro al alcance del lector, aficionado o profesional es debida sin duda y muy explicablemente a la enorme cantidad de libros de compromiso que se publican. Da igual: por teléfono, Fontserè expresa su

interés en ver las reacciones del lector ante la escena en la que cuenta cómo él ayudó a pegarle fuego a una iglesia.

La escena lo merece: entre los miles de libros escritos sobre la guerra de 1936-1939, uno no recuerda ninguna narración por el propio autor de hechos como los que todos en cambio sabemos que abundaron en aquellos conflictos —y en todos los conflictos en general—: uno no recuerda haber leído que el autor del incendio de una iglesia explique cómo lo hizo.

Que nadie se asuste del todo: sí, Fontserè estuvo en la quema de una iglesia en julio del 36, pero es que cinco meses antes, durante las elecciones de febrero, había sido uno de los diseñadores y cartelistas que habían confeccionado la propaganda y la publicidad del Front d'Ordre, de derechas, en un último compromiso, ya más profesional que ideológico, con el carlismo y el tradicionalismo, su más tierna ideología.

Bien. La iglesia quemada estaba en Gràcia

(Barcelona) y el día fue el 19 de julio al atardecer, siguiente a la sublevación de la derecha. Página 192 del libro. Humor: "Los días de julio son largos y los de una revolución, si empiezan de buena mañana, todavía lo son más". El autor sube por Gran de Gràcia, tuerce la primera a la derecha y ve una iglesia con las puertas abiertas de par en par, de majestuoso interior, del todo iluminada y sin nadie en la nave. Cuatro o cinco muchachos tratan en vano de derribar una Virgen con casulla estilo sevillano. Forcejean, se cruzan los cables —eléctricos—, se va la luz, pero la chispa prende bajo el altar mayor. Siniestro total. "Con aquel acto de fe revolucionario se revivía la ancestral ceremonia del rito precristiano a Moloch, tan espléndidamente evocado en la 'Salammbô' de Gustave Flaubert. Un ritual insurgente que un profundo teólogo jesuita alemán podría calificar de auténticamente religioso. Me sentí solidario con aquellos desconocidos iconoclastas."

Respiremos también: hoy, como entonces, no ha pasado nada. ●

RADIO BANYOLES

Dijous, 11 d'abril 1996

ESTUDI U amb PEP BOIX

ENTREVISTA A C.F.

de 20 h. a 21 h.

Istituto di Studi Storici Gaetano Salvemini

1995, anno IV, n. 8

Spagna contemporanea

EDIZIONI DELL'ORSO

blico col privato, ma che permette di cogliere, nella Spagna ottocentesca, le dinamiche tra giustizia e politica alla base del definirsi di una «nueva tecnología de poder»; una storia, che come la storia contemporanea in generale, si muove attraverso nuovi modelli storiografici e nuovi metodi di analisi. (F. Tarozzi)

Carles Fontserè, *Memòries d'un cartellista català (1931-1939)*, Barcellona, Pòrtic, 1995.

Queste memorie, più artistiche e politiche che intime, ricostruiscono soprattutto l'atmosfera barcellonese negli anni della Repubblica e della guerra civile attraverso una serie di flash-back: dalle esperienze nell'ambiente familiare carlista e dai primi passi della sua attività, a soli 15 anni, come disegnatore politico per il settimanale dall'eloquente testata di "Reacciòn", al suo legame con il catalanismo attraverso il gruppo armato del *Requetè* barcellonese.

Nel 1933 avviene la svolta fondamentale della sua vita: il padre, cattolico conservatore, abbandona la famiglia e il giovane Carles, a cui resta il peso economico, entra in conflitto con la società benpensante catalana. La lettura di Tolstoj e l'improvvisa povertà personale lo spingono verso quello che sarà l'approdo definitivo all'anarchismo. La sua presa di coscienza dell'inadeguatezza dell'etica gesuita, nella quale era stato educato, assieme alla lotta per la sopravvivenza come artista, si realizzano in simbiosi con la radicalizzazione delle lotte sociali.

Solo nell'estate del 1936, con lo scoppio della guerra civile, l'adesione morale all'anarchismo si concretizza nella militanza effettiva: prima nel Sindacato dei Disegnatori della Cnt, dove svolge un frenetico lavoro, e poi come

soldato volontario nelle Brigate Internazionali. Insieme a molti altri fugge dalla capitale catalana nel febbraio del 1939: la drammatica odissea attraverso la frontiera spagnola prosegue con l'internamento in un campo di concentramento nel sud della Francia.

L'A. vuole sottolineare attraverso quest'opera di ampie dimensioni (più di 500 pagine con un ricco apparato fotografico), l'impulso vitale degli artisti, per la gran parte giovani, che rinunciando alla tradizionale torre d'avorio dell'"arte per l'arte", si impegnarono col popolo nel conflitto contro i militari ribelli. Fontserè ricorda che la produzione di *cartelles* a Madrid era "di segno prevalentemente comunista e centralista", mentre in riva al Mediterraneo si notava una caratterizzazione libertaria e, talora, con un "sabor valencianista".

I manifesti che tappezzano l'effervescente Barcellona del 1936-1939, di cui non pochi portano la sua firma, diventano così per lui il "certificat gràfic" della rivoluzione libertaria in Catalogna e attestano l'appoggio intellettuale al movimento popolare spontaneo. (S. Biazzo)

Abel Paz, *Viaje al pasado*, Barcellona, Medusa, 1995

Abel Paz, pseudonimo di Diego Camacho, traccia in questo libro una sorta di autobiografia meditata dei suoi anni giovanili, dal 1936 al 1938, inseriti nel contesto della guerra civile spagnola ed in particolare degli avvenimenti rivoluzionari di cui fu protagonista Barcellona in quegli anni. Il libro è caratterizzato dalla volontà dell'autore di dare un resoconto di quel periodo filtrato attraverso lo specchio della memoria, con l'obiettivo di far rivivere l'entusiasmo e le speranze del giovane protagonista e allo stesso

que envolten la figura central, en aquest cas de Susina Amat, poden

Serra. Tots estretament lligats a unes vivències i records en els quals, en

de Susina Amat i professora de català de la Universitat de Florència.

1. El pare de Susina Amat havia obert un taller de sabateria, després d'una maltempada familiar: un germà més gran havia perdut jugant a la borsa el patrimoni de les pròpies finques i de la resta dels germans.
2. El Comissariat havia estat creat el 5 d'octubre de 1936, i fou el primer d'aquest tipus en un país occidental. Actua sobretot a través de la premsa diària, de revistes, quaderns fotogràfics, butlletins i el *Comunicat de premsa*, editat en diverses llengües. Promocionà films, edità cartells, discs. Impulsà cors de cantaires, teatre de titelles. Creà una mascota *El més petit de tots*. I s'ocupà de les biblioteques ambulants al front. Tingué un personal fix de tres-centes persones. El comissari en cap fou Jaume Miravittles. La història d'aquest organisme no ha estat encara ben estudiada i escasses són les notícies que es disposa fins avui. Carles Fontserè en *Memòries d'un cartellista català (1931-1939)*. Editorial Pòrtic, Barcelona, 1995, dóna informació sobre el Comissariat i sobretot de la seva amistat amb Miravittles.
3. Sembla que l'escriptora no va pertànyer a l'orgànic del Comissariat, sinó al de la Institució de les Lletres Catalanes, on fou secretària de Joan Oliver (així ho va declarar l'escriptor en més d'una ocasió a la premsa dels anys 70-80). Al Comissariat, M. Rodoreda era correctora de proves pels seus coneixements de la llengua i la confiança que li havia atorgat Pompeu Fabra. Vegeu *Lectures quaderns Didàcta*, autors P. Fabra i Delfi Dalmau, locució: Mercè Rodoreda (1933).
4. He parlat de la relació entre S. Amat i M. Rodoreda a *Mercè Rodoreda o l'amistat, Serra d'Or*, 290, nov. 1983, pàg. 671-72; *Una passió secreta de M. Rodoreda: el teatre, Revista de Catalunya*, 76, jul.-ag., 1993, pàg. 121-30; *M. Rodoreda periodista, Serra d'Or*, 423, març, 1995, pàg. 216-19. Vegeu també C. Arnau, *Mercè Rodoreda*, (Biografia). Ed. 62, Barcelona, 1992, on ha citat fragments de cartes inèdites de M. Rodoreda a Susina Amat.
5. En aquests termes precisos M. Rodoreda escriu a S. Amat des de Viena, el 9.VIII.1971, pocs dies abans de la mort d'Armand Obiols (Joan Prat).
6. Una targeta postal i dues cartes des de Ginebra (4.IV; 26.VI i 14.VII de l'any 1972) quan li envià la versió mecanoscrita a l'amiga, feia referència a «el conte de l'àngel» i «l'àngel de la mort».
7. Vegeu C. Arnau, *Mercè Rodoreda*, cit. pàg. 106.
8. D'aquella tràgica situació, el text més fidedigne resta, A. Rovira i Virgili, *Els darrers dies de la Catalunya republicana. Memòries sobre l'èxode català*. Curial, Barcelona, 1976.
9. Vegeu A.M. Saludes Amat. *Nota crítica a l'edició italiana*, M. Rodoreda. *Aloma Giunti*, Florència, 1987, p. V.
10. De la tragèdia de la retirada dels republicans del gener de 1939, J. Franch-Clapers ha deixat un document, únic en el seu gènere; i ha fet, a més, donació a la Generalitat de Catalunya. Vegeu el catàleg de l'exposició, pintures i dibuixos. *Donació Josep Franch-Clapers, L'èxode-L'exili*, Departament de Cultura, Barcelona, 1989.
11. Entre diversos retrats, hi exposà el de Mercè Rodoreda, un dibuix a la tinta xinesa. L'escriptora, que era a Ginebra, va agrair-li per carta el gest (des de Ginebra, 14.IV.1967).
12. Cal recordar com M. Rodoreda s'havia exercitat en el camp de la pintura, a París, els primers anys de l'exili?
13. C. Arnau descriu C. Manrubia a Califòrnia (EEUU) de forma estable. La interessada va viatjar al país esmentat per turisme, l'any 1966. Vegeu *Mercè Rodoreda*, citat pàg. 111.
14. C. Arnau situa el Centre d'Estudis Teosòfics a la Portaferriça, quan en realitat es trobava al Portal de l'Àngel prop de la Telefònica. Vegeu, *Mercè Rodoreda*, citat pàg. 111.
15. Vegeu, Mariàngela Vilallonga que ha resseguit amb detalls documentables, dins bona part de l'obra de l'escriptora, a través d'un poètic contribut, "Els arbres, Romanyà i Mercè Rodoreda", *Revista de Girona*, 157, març-abril 1993, pàg. 86-91.
16. Aleshores lector d'italià a la Universitat de Barcelona.
17. A París, R. Aramon i Serra, com a membre de l'Union Academique International, viatjà a París algunes vegades amb R. Tasis i Marca, els anys de la postguerra, i anaven a fer visita a la rue de Cherche Midi, on entre altres, hi residien, Armand Obiols i Mercè Rodoreda, dels quals sempre es va declarar cordial amic.

"ARA COM ARA" AMB ESTER SARDAN
COM RADIO BARCELONA
DIMARTS, 23 ABRIL 1996 16:30 h
ENTREVISTA C.F.

FERRAN CANYAMERES

Obra completa VI

Epistolari
(1939 - 1951)

A cura de Montserrat Canyameres i Casals

COLUMNA

París, 29 maig 1941

La meva del dia 28 —en la qual t'explicava la meva odissea amb el rus²⁰— es va creuar amb la teva del 27. Encara que no tinc res de nou a dir-te, la contesto perquè correspondre amb els veritables amics, potser amb l'únic que em queda, constitueix sempre un gran plaer.

Per què em dius aquestes coses... Que la consciència et fa mal... Que et perdoni la feineteta que m'has confiat... Si *je t'en veux*... Que te n'haig de

Canyameres, estic cada dia més trist. Més sol i més derrotat. Sembla que tothom fugi de mi com si fos un pestiferat. En Grau S.²² no està per res ni per a ningú. Exulta. Porta una eufòria insolent inscrita en el rostre. És el triomfador. La seva exposició és un èxit esclatant. Ja ha venut per vint mil francs. Naturalment ni un mot d'ajudar-me. En Clavé,²³ en Fontseré,²⁴ d'altres que m'inviten sovint, fa setmanes que ni em telefonen ni em diuen paraula. És molt humà. Me'n faig perfectament càrrec. Tothom fuig de la misèria. I la meua és massa visible en el rostre, en els vestits, en les sabates. Ja estic tip d'usar les calces en els bancs pollosos del meu barri. En els del Luxembourg, sobretot. Conec tots aquests bancs íntimament. M'hi passo tot el sant dia llegint. Per no pensar. Per no pensar en el que serà de mi. Tinc la neta sensació de trobar-me en un carreró sense sortida. Ja no puc esperar res. Ho he perdut tot, fins l'esperança. I quan es perd l'esperança, és la *déchéance*²⁵ a l'estat pur. ¿Podran els dies que aviat passaré a la teva *Ferme*²⁶ donar-me una mica més d'optimisme? Ho desitjo de tot cor. Després del dia 11, en què m'haig de presentar a la prefectura, pots disposar de mi.

[...]

21. Compromís.

22. El pintor Emili Grau Sala.

23. Antoni Clavé (1913). Pintor, gravador, escultor i il·lustrador de llibres de bibliòfil entre els quals els de l'Editorial Albor a París. S'exilià el 1939. Residí a París, primer, i a Saint-Tropez, després. *Clavé, un solitari*, biografia de F. C., Editorial Alcides (1962). *Obra completa*, volum V, Columna Edicions (1995).24. Carles Fontseré i Carrió (1916). Il·lustrador, dibuixant de publicitat, periodista. S'exilià el 1939 a París. Es traslladà després a Mèxic i a Nova-York on ha viscut durant vint anys. Tornà a Catalunya el 1973. Ha publicat un primer volum de memòries titulat *Memòries d'un cartellista català (1931-1939)*, Editorial Pòrtic (1995), al qual en seguirà un altre sobre l'exili.

[...]

DE SEBASTIÀ GASCH

París, 3 agost 1941

Et confirmo la meua carta precedent que, com sempre, s'ha creuat amb la teua del 28, que contesto.

Sotraguejat per crisis constants de descoratjament, m'admira la teua serenitat incolltorçable i la teua enlluernadora capacitat de treball. Tres contes més! I en rebre aquesta potser sis, potser dotze. Ja saps com em plau tot el

[...]

Ja fa dos dissabtes que en un gran i meravellós estudi que ha llogat en Fontseré a Montmartre, Tasis³² ens llegeix als amics la seva novel·la. Fontseré fa bé les coses. No hi ha res de teca, però una varietat de licors que esparvera. En surto torrat cada vegada.

[...]

A JOSEP PUIG I ARNAUS¹⁰

Bouglainval, 3 abril 1944

Al seu degut temps em va arribar la teua grata carta del 24 de gener. No he contestat abans perquè en mi, durant aquest temps, hi ha hagut gran traspals moral, físic i espiritual.

L'altre dia vaig tenir a sopar a casa, a París, Miquel Almirall,¹³ el teu satèl·lit en les tasques de *L'Acció*. Està content del seu treball que li permet de viure a la capital. Els vespres va a una acadèmia de dibuix, a la qual el va presentar un artista amic. Vaig trobar a aquest conciudadà fa uns dos anys, per casualitat, quan encara vivia a Nevers. Després va parlar-me'n un enginyer basc, que treballava en el mateix taller parisenc que ell. Al cap de pocs dies ens veiérem en una exposició de pintors catalans. El presentaré a altres artistes. No pots imaginar-te el pas que s'han obert quasi tots: Fenosa, Rebull, Bas, Grau Sala, Fontseré, Creixams, Clavé, Bosch, Marian Andreu i altres.

[...]

París, 23 abril 1944

No sé si tens notícies del bombardeig de la nit del dijous. Només et diré que, tot i no haver-ho fet d'ençà del juny del 1940, a les dotze de la nit tota la família baixàvem al refugi i que no en tornàrem a pujar fins a les dues tocadetes. Riu-te de la nit del lloro! Si hom tingués humor per espectacles, pocs n'hi ha com el que damunt París es desenrotllà aquella nit, i a casa és una bona llotja de prosceni per contemplar-lo. Però quan vaig sentir el roncar de no sé quants centenars d'avions damunt nostre i tot el cel s'omplí de llumenetes que baixaven i que il·luminaven tota la ciutat com si fos de dia, se'm va encongir tot allò que és encongible i vàrem fer cap a la *cave*. Ja deus haver llegit els resultats de la cosa. El pitjor és que no sé amb quin fonament, circula el rumor que assegura que un dels objectius que ara són segurs de rebre una visita és la *gare des Batignolles* (a tres-cents metres de casa) i que això provoca cada nit una evacuació massiva i voluntària del barri. Fa dues nits que no dormim a casa. Ho hem fet a casa dels Fontserè que ens han ofert una hospitalitat ben d'agrair; és clar, no ha passat res cap de les dues nits. Aquesta, no pensem moure'ns. Tant de bo tampoc es compleixin els averanys. Perquè, com a soroll, llum, incendis, pànic i tota la *lire*, aquesta nit de dijous pot comparar-se als inoblidables dies de març de 1938 a Barcelona. Confiem, però, que no passarà res de greu per a nosaltres i ja us tindrem al corrent de la situació al front de les Batignolles.

[...]

DE JOSEP MARIA LLADÓ I FIGUERAS

Niça, 15 novembre 1945

Martí Bas m'ha escrit darrerament molt empipat perquè publicàrem una nota sobre *Odes a Barcelona*, en la qual parlàvem de Carles Fontserè: em deia també el seu disgust per la publicació en el número quatre de coses de dos artistes, l'actitud dels quals —diu— deixen molt a desitjar. No sé a qui es refereix. Us ha parlat d'alguna cosa en Martí Bas? Ja m'ho direu. El pitjor és que diu que interromp la seva col·laboració. M'estranya molt puix que pocs dies abans —tot i que havia aparegut el tercer número— ens envià un d'una de la seva obra *Dansarina en repòs*. Li he contestat i espero que canviarà d'actitud. Em doldria moltíssim perdre la seva col·laboració. Tracteu, si us ve a tomb, de dissuadir-lo. Gràcies. Aquests artistes ens fan anar de bòlit.

[...]

DE MARTÍ BAS

París, 21 gener 1946

Per sortir al pas d'una nova bandarrada del representant del nazi Fontserè, us prego que en escriure a Avel·lí Artís² vulgueu incloure-hi les ratlles següents:

«Senyor Avel·lí Artís.

»Estimat compatriota i amic:

»És possible que per mediació de Tasis i Marca hagueu rebut col·laboració per la vostra revista d'un anomenat Carles Fontserè, organitzador del *Partit Nazi Català* a París, durant l'ocupació alemanya.»Seguint una línia de conducta rígida, de la qual no tinc intenció de desviar-me, us prego de no publicar el dibuix que el nostre comú amic Ferran Canyameres m'ha demanat per il·lustrar el conte *Flamaralla*, per cas que publiquéssiu quelcom de l'individu esmentat. Crec que comprendreu perfectament la meua posició, que és de decència política.»

[...]

DE MARTÍ BAS

Beaulieu, 20 juny 1946

Les feines fetes a mitges són sempre feines mal fetes i la vostra carta em decideix a completar-la. Us prego que em torneu el dibuix que havia de figurar a *Ofrena a París*. Els altres estaran satisfets... i jo també, car quedar bé amb Franco i amb els catalanistes ja és el comble de l'habilitat o de la barra. No em faig massa il·lusions de la moral, i el primer Tasis, Fontserè n'és un exemple. És segur que ningú no ha dit res i que els han donat les gràcies amb lletra sadolla de foc catalanista. Les complicitats de l'oblit comencen d'hora. És un espectacle no gaire agradós. Tenia el propòsit de refer les litografies que il·lustren els vostres contes que fa anys us vaig il·lustrar. Els projectes d'algunes d'elles ja estaven fets. Crec millor no continuar; no val la pena, car fins i tot moralment són perdedor. Torneu-me-les, ja que no són publicables i afegiu-hi la nota de la quantitat que em pagàreu. Per correu us trametré els diners.

[...]

DE JOSEP MARIA LLADÓ I FIGUERAS

Niça, 11 gener 1946

Evidentment, no estem de sort. Tant com m'hauria agradat parlar amb vós de tantes coses! Ja vaig dir-vos que a París vaig veure poca cosa i encara per casualitat. Dissabte volia anar a veure Martí Bas, i, a la tarda, a can Cabot, on hauria trobat molts amics, que, segons tinc entès, es reuneixen setmanalment, però no em fou possible, de cap manera. Ja vaig suposar que Martí Bas s'enfadaria.

Obra completa VI

Epistolari
(1939 - 1951)

A cura de Montserrat Canyameres i Casals

COLUMNA

DE SEBASTIÀ GASCH

París, 29 maig 1941

La meua del dia 28 —en la qual t'explicava la meua odíssea amb el rus²⁰— es va creuar amb la teua del 27. Encara que no tinc res de nou a dir-te, la contesto perquè correspondre amb els veritables amics, potser amb l'únic que em queda, constitueix sempre un gran plaer.

Per què em dius aquestes coses... Que la consciència et fa mal... Que et perdoni la feineta que m'has confiat... Si je t'en veux... Que te n'haig de

Canyameres, estic cada dia més trist. Més sol i més derrotat. Sembla que tothom fugi de mi com si fos un pestíferat. En Grau S.²² no està per res ni per a ningú. Exulta. Porta una eufòria insolent inscrita en el rostre. És el triomfador. La seva exposició és un èxit esclatant. Ja ha venut per vint mil francs. Naturalment ni un mot d'ajudar-me. En Clavé,²³ en Fontserè²⁴ d'altres que m'inviten sovint, fa setmanes que ni em telefonen ni em diuen paraula. És molt humà. Me'n faig perfectament càrrec. Tothom fugi de la misèria. I la meua és massa visible en el rostre, en els vestits, en les sabates. Ja estic tip d'usar les calces en els bancs pollosos del meu barri. En els del Luxembourg, sobretot. Conec tots aquests bancs íntimament. M'hi passo tot el sant dia llegint. Per no pensar. Per no pensar en el que serà de mi. Tinc la neta sensació de trobar-me en un carreró sense sortida. Ja no puc esperar res. Ho he perdut tot, fins l'esperança. I quan es perd l'esperança, és la *déchéance*²⁵ a l'estat pur. ¿Podran els dies que aviat passaré a la teua *Ferme*²⁶ donar-me una mica més d'optimisme? Ho desitjo de tot cor. Després del dia 11, en què m'haig de presentar a la prefectura, pots disposar de mi.

[...]

21. Compromís.

22. El pintor Emili Grau Sala.

23. Antoni Clavé (1913). Pintor, gravador, escultor i il·lustrador de llibres de bibliòfil entre els quals els de l'Editorial Albor a París. S'exilià el 1939. Residí a París, primer, i a Saint-Tropez, després. *Clavé, un solitari*, biografia de F. C., Editorial Alcides (1962). *Obra completa*, volum V, Columna Edicions (1995).24. Carles Fontserè i Carrió (1916). Il·lustrador, dibuixant de publicitat, periodista. S'exilià el 1939 a París. Es traslladà després a Mèxic i a Nova-York on ha viscut durant vint anys. Tornà a Catalunya el 1973. Ha publicat un primer volum de memòries titulat *Memòries d'un cartellista català (1931-1939)*, Editorial Pòrtic (1995), al qual en seguirà un altre sobre l'exili.

[...]

DE SEBASTIÀ GASCH

París, 3 agost 1941

Et confirmo la meua carta precedent que, com sempre, s'ha creuat amb la teua del 28, que contesto.

Sotraguejat per crisis constants de descoratjament, m'admira la teua serenitat incolltorçable i la teua enlluernadora capacitat de treball. Tres contes més! I en rebre aquesta potser sis, potser dotze. Ja saps com em plau tot el

[...]

Ja fa dos dissabtes que en un gran i meravellós estudi que ha llogat en Fontserè a Montmartre, Tasis³² ens llegeix als amics la seva novel·la. Fontserè fa bé les coses. No hi ha res de teca, però una varietat de licors que esparvera. En surto torrat cada vegada.

[...]

A JOSEP PUIG I ARNAUS¹⁰

Bouglainval, 3 abril 1944

Al seu degut temps em va arribar la teua grata carta del 24 de gener. No he contestat abans perquè en mi, durant aquest temps, hi ha hagut gran trasbals moral, físic i espiritual.

L'altre dia vaig tenir a sopar a casa, a París, Miquel Almirall,¹³ el teu satèl·lit en les tasques de *L'Acció*. Està content del seu treball que li permet de viure a la capital. Els vespres va a una acadèmia de dibuix, a la qual el va presentar un artista amic. Vaig trobar a aquest conciudadà fa uns dos anys, per casualitat, quan encara vivia a Nevers. Després va parlar-me'n un enginyer basc, que treballava en el mateix taller parisenc que ell. Al cap de pocs dies ens veiérem en una exposició de pintors catalans. El presentaré a altres artistes. No pots imaginar-te el pas que s'han obert quasi tots: Fenosa, Rebull, Bas, Grau Sala, Fontserè, Créixams, Clavé, Bosch, Marian Andreu i altres.

[...]

París, 23 abril 1944

No sé si tens notícies del bombardeig de la nit del dijous. Només et diré que, tot i no haver-ho fet d'ençà del juny del 1940, a les dotze de la nit tota la família baixàvem al refugi i que no en tornàrem a pujar fins a les dues tocadetes. Riu-te de la nit del lloro! Si hom tingués humor per espectacles, pocs n'hi ha com el que damunt París es desenrotllà aquella nit, i a casa és una bona llotja de proseni per contemplar-lo. Però quan vaig sentir el roncar de no sé quants centenars d'avions damunt nostre i tot el cel s'omplí de llumenetes que baixaven i que il·luminaven tota la ciutat com si fos de dia, se'm va encongir tot allò que és encongible i vàrem fer cap a la *cave*. Ja deus haver llegit els resultats de la cosa. El pitjor és que no sé amb quin fonament, circula el rumor que assegura que un dels objectius que ara són segurs de rebre una visita és la *gare des Batignolles* (a tres-cents metres de casa) i que això provoca cada nit una evacuació massiva i voluntària del barri. Fa dues nits que no dormim a casa. Ho hem fet a casa dels Fontserè que ens han ofert una hospitalitat ben d'agrair; és clar, no ha passat res cap de les dues nits. Aquesta, no pensem moure'ns. Tant de bo tampoc es compleixin els averanys. Perquè, com a soroll, llum, incendis, pànic i tota la *lire*, aquesta nit de dijous pot comparar-se als inoblidables dies de març de 1938 a Barcelona. Confiam, però, que no passarà res de greu per a nosaltres i ja us tindrem al corrent de la situació al front de les Batignolles.

[...]

DE JOSEP MARIA LLADÓ I FIGUERAS

Niça, 15 novembre 1945

Martí Bas m'ha escrit darrerament molt empipat perquè publicàrem una nota sobre *Odes a Barcelona*, en la qual parlàvem de Carles Fontserè; em deia també el seu disgust per la publicació en el número quatre de coses de dos artistes, l'actitud dels quals —diu— deixen molt a desitjar. No sé a qui es refereix. Us ha parlat d'alguna cosa en Martí Bas? Ja m'ho direu. El pitjor és que diu que interromp la seva col·laboració. M'estranya molt puix que pocs dies abans —tot i que havia aparegut el tercer número— ens envià un clixé de la seva obra *Dansarina en repòs*. Li he contestat i espero que canviarà d'actitud. Em doldria moltíssim perdre la seva col·laboració. Tracteu, si us ve a tomb, de dissuadir-lo. Gràcies. Aquests artistes ens fan anar de bòlit.

[...]

DE MARTÍ BAS

París, 21 gener 1946

Per sortir al pas d'una nova bandarrada del representant del nazi Fontserè, us prego que en escriure a Avel·lí Artís² vulgueu incloure-hi les ratlles següents:

«Senyor Avel·lí Artís.

»Estimat compatriota i amic:

»És possible que per mediació de Tasis i Marca hagueu rebut col·laboració per la vostra revista d'un anomenat Carles Fontserè, organitzador del Partit Nazi Català a París, durant l'ocupació alemanya.

»Seguint una línia de conducta rígida, de la qual no tinc intenció de desviar-me, us prego de no publicar el dibuix que el nostre comú amic Ferran Canyameres m'ha demanat per il·lustrar el conte *Flamaralla*, per cas que publiquéssiu quelcom de l'individu esmentat. Crec que comprendreu perfectament la meua posició, que és de decència política.»

[...]

DE MARTÍ BAS

Beaulieu, 20 juny 1946

Les feines fetes a mitges són sempre feines mal fetes i la vostra carta em decideix a completar-la. Us prego que em torneu el dibuix que havia de figurar a *Ofrena a París*. Els altres estaran satisfets... i jo també, car quedar bé amb Franco i amb els catalanistes ja és el comble de l'habilitat o de la barra. No em faig massa il·lusions de la moral, i el primer Tasis. Fontserè n'és un exemple. És segur que ningú no ha dit res i que els han donat les gràcies amb lletra sadolla de foc catalanista. Les complicitats de l'oblit comencen d'hora. És un espectacle no gaire agradós. Tenia el propòsit de refer les litografies que il·lustren els vostres contes que fa anys us vaig il·lustrar. Els projectes d'algunes d'elles ja estaven fets. Crec millor no continuar; no val la pena, car fins i tot moralment sóc perdedor. Torneu-me-les, ja que no són publicables i afegiu-hi la nota de la quantitat que em pagàreu. Per correu us trametré els diners.

[...]

DE JOSEP MARIA LLADÓ I FIGUERAS

Niça, 11 gener 1946

Evidentment, no estem de sort. Tant com m'hauria agradat parlar amb vós de tantes coses! Ja vaig dir-vos que a París vaig veure poca cosa i encara per casualitat. Dissabte volia anar a veure Martí Bas, i, a la tarda, a can Cabot, on hauria trobat molts amics, que, segons tinc entès, es reuneixen setmanalment, però no em fou possible, de cap manera. Ja vaig suposar que Martí Bas s'enfadaria.

Calculeu si arribo a anar a veure Fontserè. Hauria estat la ruptura. Aquests artistes! No hi ha manera de fer-los contents. Si publiquem una cosa de Fontserè s'enfada en Martí Bas; si publiquem una cosa d'en Martí Bas, el que s'enfada és en Fontserè. Enfadats els uns si veuen coses de Grau Sala, Clavé o Créixams; enfadats els altres si... De vegades m'han vingut ganes de publicar una nota concebuda així:

«En vista dels freqüents enuigs –producte de rivalitats sovint inconfessables– entre els artistes catalans, hem decidit suspendre la col·laboració d'aquests i publicar només coses d'artistes francesos.»

Pel que veig l'Apa s'ha enfadat. Em pregunteu per què? No sabia dir-ho. En breus paraules us diré els tractes que darrerament he tingut amb ell. El vaig invitar a col·laborar; em respongué que ho faria, però que li semblava una bes-tiesa i una temeritat publicar una altra revista en català; que no tindriem sub-scriptors, que moririem per manca d'oxigen, etc. etc. Com veureu, bons auguris. Però així i tot m'envià temps després un diàleg socràtic entre els *clowns* Gomes i Felip –que ha aparegut en el número 5. I, sense que ho sàpiga Martí Bas, em va dir: «No em desplauria, sinó al contrari, que l'il·lustrés en Fontserè!» Pocs dies més tard, en Bofill, com a bon administrador, escrigué a l'Apa per a pre-guntar-li si li interessava la revista i si s'hi volia subscriure. Resposta de l'Apa:

«Els meus mitjans econòmics no m'ho permeten.»

[...]

I per tranquil·litzar-lo inserírem, en el número 4, una nota, emmarcada, en la qual anunciàvem l'aparició, en el cinquè, del seu diàleg socràtic. A més, li demanava un article sobre Martí Bas. No ha contestat la lletra ni s'ha dignat acusar rebut dels números que, excepcionalment, li enviàrem de franc. Creieu, amic Canyameres, que hi ha motiu per enfadar-se? Jo no el veig. Estic decebut de molta gent. És cert que a poc a poc, el nostre esforç ens mereix simpatia, i així els amics Rebull i Quero,³ que Puig Arnaus m'assenyalava com els més reacis dels catalans-parisencs, respecte a la nostra publicació, m'han ajudat, i Quero anuncia un assaig sobre Proust i Pascal. Però n'hi ha de més recon-sagrats, i si no fos l'entusiasme que he posat en aquesta obra, em vindrien ganes de plegar, com ja vaig dir, en una lletra, una mica seca, adreçada a Martí Bas. Martí Bas va contestar-me, com jo no esperava, per dir-me:

«Teniu raó. Ni vós ni jo no hem d'erigir-nos en depuradors, quan els altres tampoc s'hi han erigit.»

En efecte, Fontserè treballa com un desesperat per a l'editorial de Ragasol, i suara ha participat en una exposició feta per un grup d'artistes catalans a Per-pinyà. El que està permès als uns, està interdit als altres.

París, 21 setembre 1947

D'acord amb el que em dieu del llibre *Paisatges* il·lustrat per Martí Bas. El curiós del cas és que ell creu que amb els gravats bruts o aigualits a posta ha fet una obra mestra, vanant-se d'ésser l'inventor d'un nou procediment que consisteix, al meu entendre, a tractar una pedra litogràfica com una taula d'hostal es tracta amb un eixugamà després d'una cargolada.

Quan vàreu publicar aquell conte amb un gravat seu, em va amargar l'existència durant més de tres mesos perquè estava borrós i per haver-lo publicat en un número on hi havia un gravat de Fontserè o de Clavé, no recordo, dos que havien estat els seus amics més íntims. Digué que no volia saber res més de la vostra revista, però, posteriorment, he vist que no era pas així, que li abellia que parléssiu d'ell o que li publiquéssiu coses.

[...]

DE VENTURA GASSOL

París, 13 octubre 1951

He rebut la teva lletra del 7 i te l'agraeixo vivament.

Si no t'he respost més aviat als teus gentils missatges, és per haver estat absent de casa. Era a Bèlgica per a assistir a les *Rencontres Européennes de Poésie*, a les quals ha assitit també el nostre estimat Carner.

Molt t'agraeixo que m'hagis fet arribar l'*Antologia de Poesia Catalana. Les vinyes del Priorat* i el llibre de l'estimada i angoixada Cèlia Sunyol —a la qual et prego de fer una abraçada de part meva, felicitant-la i anunciant-li que li faré arribar una lletra per tu, parlant-li del seu bell llibre— i t'agrairé que em diguis el que et dec perquè pugui fer-te arribar l'import.

El meu agraïment també i aquest, per cert, molt particular, pel teu magnífic llibre *Com el Vallès no hi ha res*. I quan dic magnífic penso en el llibre en sentit editorial i en les seves belles il·lustracions i penso en els teus poemes. Per l'art que hi has posat i per l'emoció amb què hi has fixat els paisatges d'aquest tros de nostra Catalunya al qual per la seva bellesa tant escau l'adagi popular que t'ha servit de títol, han avivat en mi les més fines enyorances. I per a mi, quan un poema em produeix aquest sentiment, és el millor senyal de la seva qualitat i d'aquell lirisme sense el qual no hi ha veritable poesia possible. T'ho agraeixo, doncs, i te'n felicito. La teva poesia de deu fresca i abundosa, rica en missatges que humanitzen el paisatge i donen diversitat de ritmes que van de la cançó de to popular a l'elegia de to clàssic, no mancant-hi de tant en tant llurs escapades de l'expressió vers una ironia plena de bon humor que acaben de fer-la lleugera. Per molts anys, doncs!

[...]

Del llibre del Fontserè ja en tinc un exemplar que em féu enviar ell mateix dedicat i que em féu una gran alegria.

El volum sisè, editat per Columna, recull la correspondència

L'obra completa de Ferran Canyameres es tanca amb un sucós epistolari

Ignasi Aragay
BARCELONA

El sisè i últim volum de l'obra completa de Ferran Canyameres conté la correspondència de l'escriptor amb el món cultural català del primer exili, un conjunt de 300 missives plenes de confidències.

L'obra completa, publicada sota el segell d'editorial Columna i patrocinada per familiars de l'escriptor, ha anat a càrrec de la filla, Montserrat Canyameres. El primer tom va sortir el 1992. Montserrat Canyameres donarà per finalitzada la feina de recuperació de l'obra i la figura del seu pare amb els actes del centenari del naixement, el 1998. L'epistolari que ara surt al carrer és una selecció de les 800 cartes que formaven part de la correspondència de Ferran Canyameres entre els anys del primer exili, 1939-1951.

De fet, l'escriptor terrassenc va retornar a Barcelona el 1950, provinent de França, on havia aconseguit els drets de la publicació de l'obra de Georges Simenon en castellà: diversos llibres van sortir primer a l'editorial Aymà i després a Albor. A l'exili, Canyameres va fer de gerent d'una empresa tèxtil amb capital català fins que va partir peres, per un afer de faldilles, amb un dels socis capitalistes, el també escriptor Puig i Ferrater, al qual acabaria dedicant la novel·la *El gran sapastre*. També va crear l'editorial Albor a través de la qual es van editar obres de bibliòfil amb il·lustracions de Clavé, Grau Sala, Picasso, Martí Bas i Rebull. Al seu retorn a Catalunya, va ser detingut el 1954. La mort li va sobrevenir el 1964.

Poca política

La política no és, ni de bon tros, el tema que predomina a l'epistolari. La carta de més contingut polític és la que adreça Canyameres a Pere Mas i Perera explicant les divergèn-

cies entre membres d'ERC, capitanejats per Tarradellas, i membres del PSUC, encapçalats per Joan Comorera, arran de l'acte de la celebració dels Jocs Florals a París. Queda clar que la política catalana de l'exili era una olla de grills.

La qüestió central de les missives són els afers culturals i personals que uneixen, o desuneixen, els corresponents. Entre

Ferran Canyameres

els més ben representats hi ha el crític d'art Sebastià Gasch, l'escriptor i assagista Just Cabot, el comediògraf i empresari Xavier Regàs, el polític i escriptor Rafael Tasis, Feliu Elias -com a crític d'art firmava Joan Sacs i com a caricaturista era l'Apa-, el poeta Josep Carner i altres. Les difícils condicions de vida d'aquest grup d'exiliats també surten als escrits. De fet, l'experiència de Gasch, que ho va passar força malament en retornar a Catalunya escurat de butxaques, va inspirar a Canyameres la narració *L'home que volia patir*. Altres, però, duien un bon tren de vida: cas de Josep M. Millàs Raurell i Joaquim Ventalló. Amb més diners al sac, també ells van fer cap a Catalunya aviat.

De Millàs Raurell hi ha força cartes. En algun moment s'insinua que va fer diners amb negocis poc clars. Ningú, però, ho diu clarament. Un altre que va aixecar sospites per haver fet diners ràpids a la postguerra va ser Josep Janés, al qual, d'altra banda, Gasch agraeix que li permeti viure de les traduccions que li encarrega. Avel·lí Artís i Balaguer escriu això des de Mèxic el 22 de juny de 1947: "A desgrat que sé que Janés i Oliver és mestre en l'art de nedar i guardar la roba -el conec íntimament de quan era un vailet- em resisteixo a creure en l'honestedat de qui

del no-res s'ha convertit, en aquests vuit anys de dificultats, en un dels primers editors d'allà baix."

Curiosos exili

Entre les curiositats, hi ha l'avorriment de l'escriptora Aurora Bertrana a Prada. Bertrana, a qui fastiguejava la cort d'aduladors que envoltava els Pau Casals i Pompeu Fabra, va acabar-ne fugint en direcció a Suïssa. També resulta anecdòtic saber que Palau i Fabre, picassà conspicu, va conèixer Picasso a través de Canyameres, a París, un dia que no es trobava gaire bé. Uns dies després de la trobada, escrivia el següent: "Malauradament no puc sortir del llit. Ara sembla que tinc l'escarlatina (a trenta anys!) (...) El dia que vàrem anar a veure a aquest [Picasso] ja em trobava malament, però vaig fer el cor fort perquè el cas s'ho valia."

Una última curiositat sense transcendència. En una carta de 1946, el dibuixant Martí Bas escriu que el seu amic cartellista Carles Fontserè, artista llibertari, va fundar un suposat Partit Nazi Català. Preguntat sobre això per aquest diari, Fontserè ha negat el fet i, sobre les seves activitats al París ocupat pels alemanys, s'ha remès a la segona part de les seves memòries, en procés de realització. Fontserè és un dels grans defensors de l'oblidat Martí Bas, dibuixant excepcional, de caràcter excèntric i mort prematurament. "Dels que apreciava, en parlava malament, i dels que no apreciava, no en parlava", diu Carles Fontserè sobre el company que, dut per la rauxa que li era pròpia, va fer córrer una brama que Fontserè desconeixia.

El Centre d'Art Santa Mònica exposa la llavor d'un fons d'imatges amb una voluntat clarament patrimonial

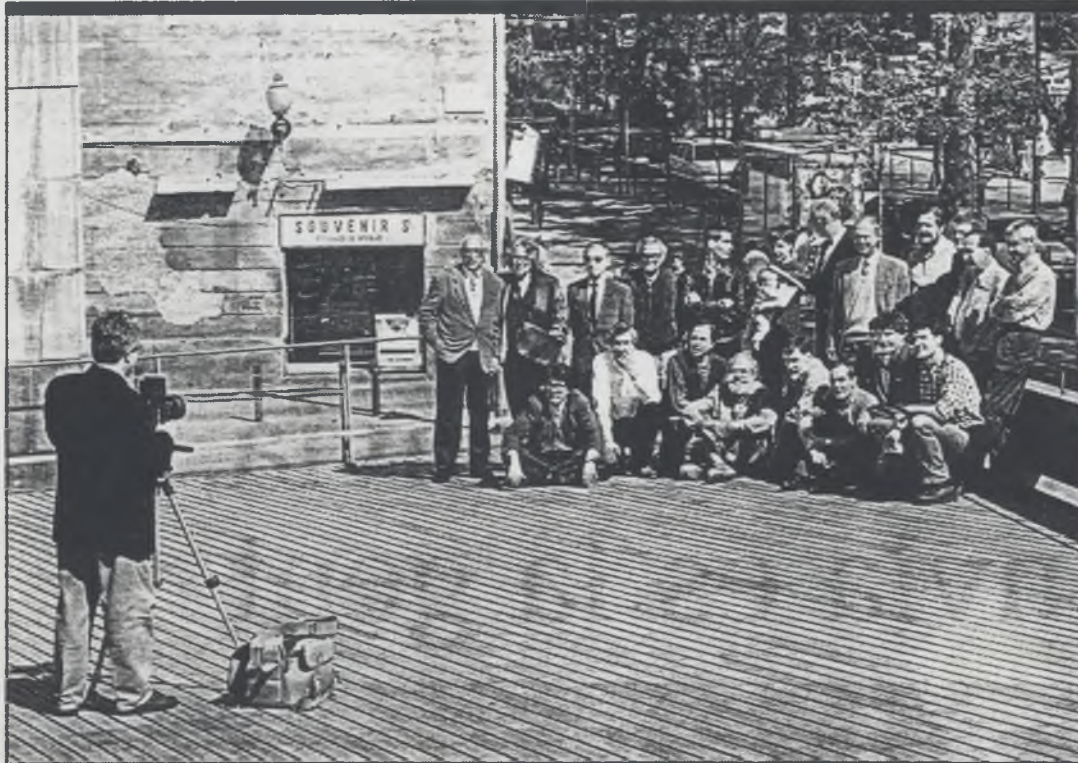
La Generalitat presenta la seva col·lecció de fotografia

Montse Frisach
BARCELONA

Amb una voluntat clarament patrimonial i historicista, la Generalitat presenta des de demà al Centre d'Art Santa Mònica una selecció de la seva recent col·lecció de fotografia.

L'exposició, que es podrà veure fins al 15 de juny, agrupa un total de 230 fotografies de les 400 que en aquests moments formen part d'aquesta col·lecció pública.

La idea de formar un fons permanent de fotografia va sorgir durant la passada edició de la Primavera fotogràfica, com a conseqüència del debat sobre l'esborrany del Llibre Blanc del Patrimoni fotogràfic. L'alarma que aleshores es va donar sobre la conservació patrimonial de la fotografia i la manca de colleccionisme, tant públic com privat, van animar

JOSEP LUISADA

Tres generacions de fotògrafs

► Tres generacions de fotògrafs, representats a la col·lecció fotogràfica de la Generalitat, es van aplegar ahir al Centre d'Art Santa Mònica per fer-se aquesta *foto de família*, que resumeix més de mig segle de fotografia a Catalunya. Joan Colom i Català-Roca (el tercer i quart de la fila de dalt) i Carles Fontserè (el quart assegut a terra) són els més veterans del grup, amb altres noms com Ricard Terré. La generació que va sorgir amb força els anys 60 està representada per Oriol Maspons, Colita i Xavier Miserachs, entre altres. Els més joves també hi són: Ferran Freixa, David Escudero o Aleydis Rispa. No hi eren tots els que hi ha, però déu-n'hi-do. L'exposició no oblida tampoc els clàssics que ja no hi són, com Josep Masana, Joaquim Gomís o Agustí Centelles.

AVUI
DIJOUS
13 DE JUNY DE 1996

EL QUIOSC

Record de guerra

Serra d'Or, 437. Edita: ABADIA DE MONTSERRAT. Barcelona. Maig 1996.

Josep Fontana, Eva Serra i Jaume Sobrequés manifesten la seva preocupació pel futur de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Com a plat fort, la primera part dels plec *De la Guerra, fa seixanta anys i Aquells dies, recordats*, la Guerra Civil des de la perspectiva de diverses personalitats i intel·lectuals que la van viure de prop: aquest mes es publica el testimoni de Víctor Alba, Xavier Amorós, Maur M. Boix, J.M. Castellet, Gonçal Castelló, Carles Fontserè, Raimon Galí, Joaquim Molas, Anna Murià, Jordi Pinell, Josep Romeu i Figueras, Estanislau Torres i Joaquim Ventalló. També, Zeneida Sardà entrevista l'arquitecte i urbanista Oriol Bohigas.

L'escultura i la guerra 30
per Judit Subirachs i Burgaya

Aquells dies, recordats (I) 33

per
Víctor Alba
Xavier Amorós
Maur M. Boix
Josep M. Castellet
Gonçal Castelló
Carles Fontserè
Raimon Galí
Joaquim Molas
Anna Murià
Jordi Pinell
Josep Romeu i Figueras
Estanislau Torres
Joaquim Ventalló

Oriol Bohigas, una interpretació del paisatge urbà 43
per Zeneida Sardà

Pacte amb parany 49
per Vicent Pitarch

L'any del Segle Romàntic, balanç provisional 50
per Isidor Cònsul

SERRA D'OR

núm. 437 maig 1996

EL QUIOSC

Record de guerra

Serra d'Or, 437. Edita: ABADIA
DE MONTSERRAT. Barcelona.
Maig 1996.

Josep Fontana, Eva Serra i Jaume Sobrequés manifesten la seva preocupació pel futur de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Com a plat fort, la primera part dels plecs *De la Guerra, fa seixanta anys i Aquells dies, recordats*, la Guerra Civil des de la perspectiva de diverses personalitats i intel·lectuals que la van viure de prop: aquest mes es publica el testimoni de Víctor Alba, Xavier Amorós, Maur M. Boix, J.M. Castellet, Gonçal Castelló, Carles Fontserè, Raimon Galí, Joaquim Molas, Anna Murià, Jordi Pinell, Josep Romeu i Figueras, Estanislau Torres i Joaquim Ventalló. També, Zeneida Sardà entrevista l'arquitecte i urbanista Oriol Bohigas.

L'escultura i la guerra 30
per Judit Subirachs i Burgaya

Aquells dies, recordats (I) 33

per
Víctor Alba
Xavier Amorós
Maur M. Boix
Josep M. Castellet
Gonçal Castelló
Carles Fontserè
Raimon Galí
Joaquim Molas
Anna Murià
Jordi Pinell
Josep Romeu i Figueras
Estanislau Torres
Joaquim Ventalló

**Oriol Bohigas,
una interpretació
del paisatge urbà** 43
per Zeneida Sardà

Pacte amb parany 49
per Vicent Pitarch

**L'any del Segle Romàntic,
balanç provisional** 50
per Isidor Cònsul

SERRA D'OR

núm. 437 maig 1996

El museu de Montjuïc afegeix un nou departament en el seu organigrama dedicat a aquesta disciplina

El MNAC conservarà la col·lecció de fotografia de la Generalitat

M.F.C.
BARCELONA

El Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC) conservarà la col·lecció de fotografia de la Generalitat a través d'un departament de nova creació.

D'aquesta manera, el museu de Montjuïc s'encarregarà de continuar una col·lecció fotogràfica que fa dos anys es va iniciar des del Centre d'Art Santa Mònica. Després de l'Institut Valencià d'Art Modern, el MNAC serà el segon museu espanyol amb una col·lecció històrica permanent de fotografia.

Així ho va anunciar ahir el director general de Patrimoni

Cultural de la Generalitat, Josep Maria Huguet, en la presentació del Llibre Blanc del Patrimoni Fotogràfic. Segons Huguet, "el MNAC és l'hereu de tot aquest patrimoni". Aquesta decisió no afecta el ja important fons de documents fotogràfics que té l'Arxiu Nacional de Catalunya i tampoc impedirà que el Museu d'Art Contemporani de Barcelona (Macba) pugui incloure fotografia en el seu fons permanent, ja que, segons Huguet, "l'art contemporani difícilment s'explica sense tenir en compte la fotografia".

Una part d'aquest fons fotogràfic, compost per 400 imatges que resumeixen la història de la fotografia catalana d'aquest segle, es pot veure aquests dies en una exposició al Centre d'Art Santa Mònica de Barcelona. El fons, que s'està configurant amb una vocació clarament patrimonial, inclou fotografies de Josep Masana, Agustí Centelles, Joaquim Gomis, Català-Roca, Ricard Terré, Carles Fontserè, Toni Catany, Xavier Miserachs, Colita, Ferran Freixa, Toni Catany, Manuel Es-

imatges

fotografia catalana

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

EXPOSICIÓ 8a PRIMAVERA FOTOGRÀFICA 1996

126

CARLES FONTSERÉ
Barcelona 1916

Pennsylvania Station,
N.Y., 1961
Bromur, còpia d'època
27,2 x 34,5 cm

127

El Barrio, N.Y.,
1959
Bromur, còpia d'època
27 x 34,6 cm

128

42nd Street Subway,
N.Y., 1961
Bromur, còpia d'època
27 x 34,4 cm

129

Sunset in Coney Island,
N.Y., 1960
Bromur, còpia d'època
34,8 x 27 cm

126

CARLES FONTSERÉ
Barcelona 1916

Pennsylvania Station,
N.Y., 1961

Bromur, còpia d'època
27,2 x 34,5 cm

127

El Barrio, N.Y.,
1959

Bromur, còpia d'època
27 x 34,6 cm

128

42nd Street Subway,
N.Y., 1961

Bromur, còpia d'època
27 x 34,4 cm

129

Sunset in Coney Island,
N.Y., 1960

Bromur, còpia d'època
34,8 x 27 cm

imatges

fotografia catalana

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

EXPOSICIÓ 8a PRIMAVERA FOTOGRÀFICA 1996

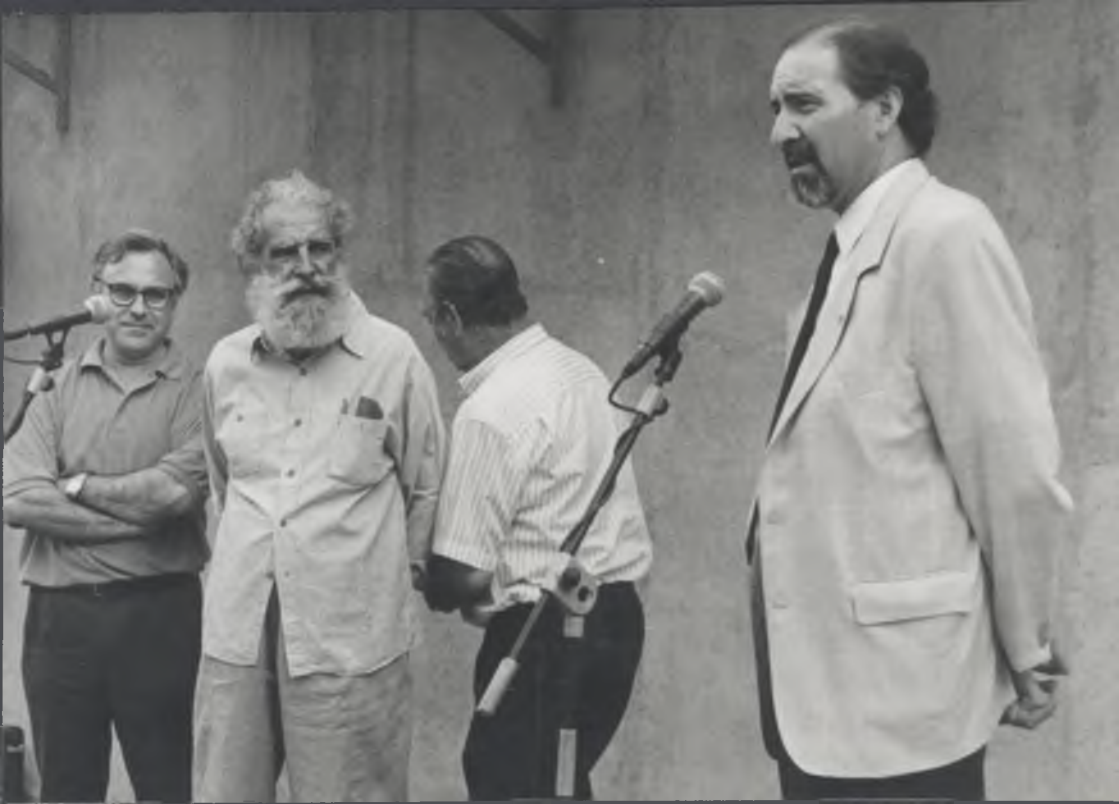
Enciclopèdic

Noticiari

Centre de Documentació Històrico-Social=Ateneu Enciclopèdic Popular

Dibuix Original de Carles Fontserè
Dissenyat per a l'inauguració de l'A.E.P./CDH-S

ATENEU ENCICLOPÈDIC POPULAR

Carles Fontseré

Amb aquest article volem començar una sèrie de col·laboracions sobre els cartellistes que treballaren durant la Guerra Civil. Començarem per Carles Fontseré, per moltes raons, podem destacar entre elles, el fet de que en Fontseré fou un dels cartellistes de primera línia en aquest període, també que hagi tret una primera entrega de les seves memòries recentment, i finalment, pels lligams de tot tipus que té Fontseré amb l'Ateneu Enciclopèdic i Popular.

Seria absurd que intentéssim en aquestes breus pàgines esbossar una biografia de Fontseré, quant hi ha al abast de qualsevol persona interessada el primer volum de les seves memòries (1), que serà seguit, a no tardar, pels següents.

En aquest primer volum Fontseré ens explica la seva infantesa, i la seva joventut, els seus inicis a la política, dins del Partit Carlí, i els seus inicis a la professió de cartellista i dibuixant.

També ens explica molts aconteixements de l'etapa republicana de primera mà. Al mateix temps, ell es va convertint en un mestre en l'art de fer cartells, fa els seus primers cartells polítics importants en les eleccions de febrer de 1936, que acaven amb la victòria del Front Popular.

Fontseré explica, posteriorment, la formació i l'activitat del Sindicat de Dibuixants Professionals, que ell viu des del principi i a continuació l'inici de la Guerra Civil. Al mateix temps, ell sofreix un important canvi ideològic que el converteix en llibertari.

En aquestes memòries els protagonistes son tot un seguit d'artistes compromesos en la causa del poble (Helios Gómez, Josep Bartoll, Jacint Bofarull, Francesc Nel·lo, Lluís Perotes, Enrique Ballesteros, Martí Bas...) que es converteixen en personatges de primera fila dins l'esdeveniment bèlic.

Us recomano aquest llibre que segur que llegireu amb la fluidesa d'una novel·la d'aventures, dons s'afageig a l'interès dels fets explicats, un estil per part de Fontseré força fàcil de pair.

Aquesta primera entrega de les memòries de l'artista acaben tot just amb la guerra, prestant Fontseré una atenció especial a les peripècies que sofreixen en aquells moments els artistes antifranquistes.

Vull acabar dient, que segur que si llegiu aquest volum, us quedareu esperant, com jo, les memòries d'exili de Fontseré.

Jesús Olano i Puchades

Cartell de Carles Fontserè

Prada de Conflent

del 16 al 25 d'agost, 1996

CULTURA I ESPECTACLES

43 Josep
Piera

46 Lluís
Pasqual

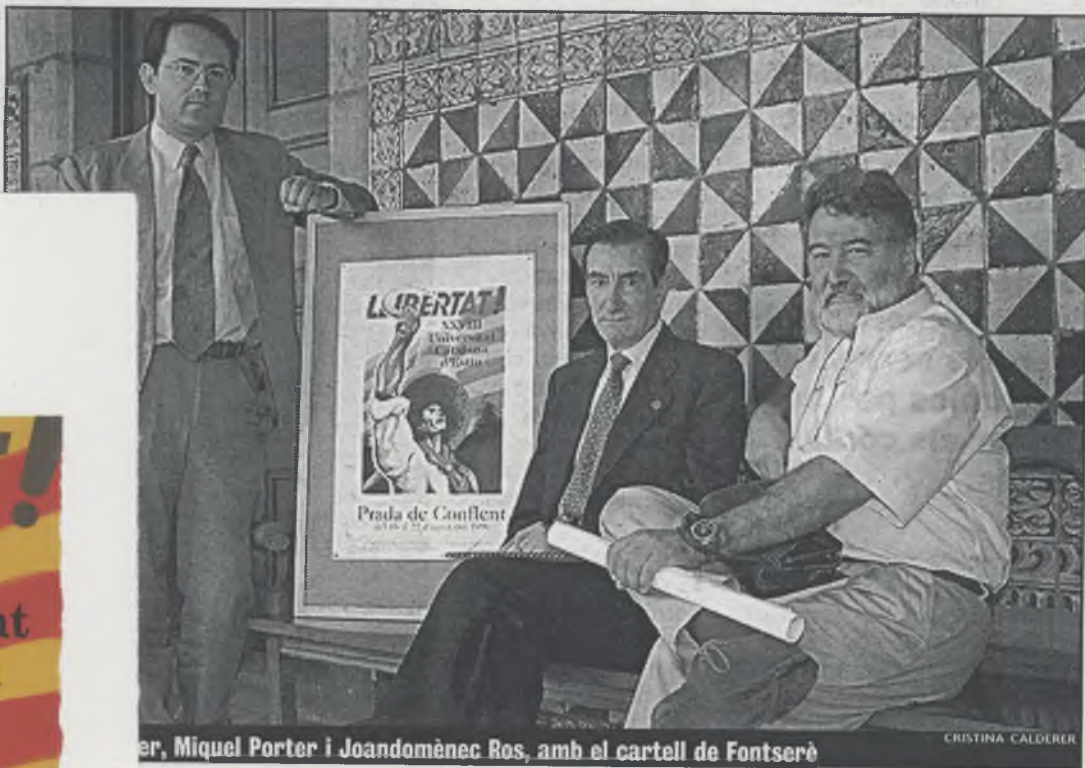

Miquel Porter:

C.G.
BARCELONA

"La Universitat Catalana d'Estiu mantindrà el seu esperit inicial, com a lloc de trobada privilegiat de tots els Països Catalans." Amb aquesta frase resumia el president-rector de l'UCE, Miquel Porter i Moix, la fi

"La Universitat de Prada mantindrà el seu esperit inicial"

Porter, Miquel Porter i Joandomènec Ros, amb el cartell de Fontserè

Cartell de Carles Fontserè

Prada de Conflent
del 16 al 25 d'agost, 1996

logistics, acadèmicament", ex-
er. Ell mateix ha
com a presi-
del període d'un
drà renovar sota
membres de la
més, la Universi-
a seu permanent
larg de tot l'any,
rà diverses acti-
antenir una pre-
durant l'any.
ter, el retard en
ó de la Fundació
a anunciar l'any
u a la constitució
p rectoral, i a la
"pagar els deutes
de el secretari de
Maluquer, va xi-
milions de pesse-
nca de subvenci-
es per algunes
Porter va fer es-
en aquest punt,
"no ens podíem
xa sense solució-
èficac, que venia

Cursos, cartells, actes d'homenatge, debats i punts de trobada

► Els cursos que l'UCE ofereix aquest any giraran al voltant de llengua i literatura, política, economia, història, disseny, cinema, audiovisual, art, música, ciències i filosofia.
També hi haurà una sèrie de cursos pluridisciplinaris al voltant del tema de la intel·ligència i de la defensa de l'ésser humà, amb conferències a càrrec d'Antoni Lloret i Joandomènec Ros. Pel que fa als debats, destaquen el dedicat a *Museus i patrimoni*, on està previst que hi assisteixi l'exministra de Cultura Carme Alborch; el de *Sanitat pública versus sanitat privada*, amb el conseller de presidència, Xavier Trias; i el de *La utilització racional del territori*, amb el conseller de Política Territorial, Artur Mas.
L'escriptor i pedagog Joan Triadó rebrà un especial homenatge, així com l'escenògraf, il·lustrador i dibuixant de publicitat Carles Fontserè, autor del cartell de l'UCE d'aquest

any. Fontserè ha utilitzat un famós cartell seu propagandístic de la FAI, i l'ha transformat per a l'UCE, segons va explicar a l'AVUI: "No tenia temps per fer un cartell de nou, i vaig pensar a substituir els elements ja existents al cartell de la FAI. Em va semblar bona idea subratllar la bandera catalana, per a un lloc com el Rosselló, on la catalanitat es discuteix."
També es recordarà les figures de Fèlix Cucurull i Joan Roís de Corella, i s'introdueix una novetat: un espai anomenat *fòrum obert*, on tothom podrà aportar les seves explicacions sobre el que vulgui. Així mateix, es vol que l'UCE, segons Porter, "sigui altaveu d'associacions, entitats, organitzacions no governamentals, etc, que formen part de la vida del país, i que sovint estan lluny de la universitat". En aquest àmbit, hi haurà, entre d'altres, la I Trobada de la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona.

de l'èpoc
dent-rect
dar que f
s'havia fi
tacions c
ments de
verses D
tats,
institució
matrícula
Aquest a
ons s'han
ons, "que
per diver
grat les
patit".

Valor ac
En aq
Universit
vol impu
ment ha
Porter, la
dels diver
partiran.
versitats
convalida
sos en cr
que els m
l'UCE pr
universita
seguretat
jecte", i p
gun sign
que voler
En aquest
sistir: "Hi
tigar l'U
radament
A Prada, l
gent que
Miquel

tinuem a Prada per poder
conjuguar el rigor acadèmic
amb una universitat alternati-
va, i oferim, com sempre, lli-
bertat de participació, llibertat
de càtedra i llibertat d'expres-
sió, sense partidismes ni opc-
ions polítiques determinades."

Les associacions de veïns, què són? (88)

a les 10 del matí:

Ensenyament pluridisciplinari: Neurobiologia (17), Ensenyament específic: Els Borja i la noblesa valenciana (26), Els cursos d'innovació en les llengües subordinades (26), Els cursos de formació cultural: Introducció a l'esperanto (79), S'investigació: Límits i resolució de conflictes: aplicació (62), El dialecte gràfic valencià (58), La interferència acústica (61)

a 2/4 d'11 del matí:

Cursos de formació cultural: Un poble vençut dins l'imperi (73)

a les 11 del matí:

Ensenyament pluridisciplinari: Lingüística (17), La literatura (20), Nombres i formes musicals (19), Ensenyament específic: Lingüística (21), Ensenyament específic: Lingüística (21), La creació audiovisual als Països Catalans (28), Cursos de formació cultural: Poesia catalana (75)

a les 12 del migdia:

Homenatge a Carles Fontserè (119)

Les associacions de veïns, què són? (88)

a les 10 del matí:

Ensenyament pluridisciplinari: Neurobiologia (17), Intel·ligència (19), Ensenyament específic: Els Borja i la noblesa valenciana (33), La innovació en les llengües subordinades (26), Els curtmetratges, una visió alternativa (45), Revisió dels models de finançament autonòmic (37), Torras i Bages i la transformació de l'Església (35), Cursos de formació cultural: Introducció a l'esperanto (79), Seminaris d'investigació: Límits i resolució de conflictes: aplicació a Catalunya (62), El dialecte gràfic valencià (58), La interferència i l'error interlingüístic (61)

a 2/4 d'11 del matí:

Cursos de formació cultural: Un poble vençut dins una Europa sense imperis (73)

a les 11 del matí:

Ensenyament pluridisciplinari: Lingüística (17), La intel·ligència a la literatura (20), Nombres i formes musicals (19), En defensa de la intel·ligència (21), Ensenyament específic: Lingüística i sociolingüística rossellonesa (27), La creació audiovisual als Països Catalans (44), Sis segles de poesia catalana (28), Cursos de formació cultural: Terminologia catalana (75)

a les 12 del migdia:

Homenatge a Carles Fontserè (119)

L'ESCULTURA I LA GUERRA

per Judit Subirachs
i Burgaya

L'any 1936, durant els mesos que van precedir la rebel·lió militar del 19 de juliol, la ciutat de Barcelona havia incrementat el seu patrimoni escultòric amb la inauguració de quatre monuments commemoratius d'una marcada significació política.

El primer d'aquests monuments va ser dedicat a la memòria de Francesc Ferrer i Guàrdia, publicat a l'edició del 6 d'octubre de 1934.

Escultura de compromís polític

L'octubre de 1936, amb la creació del Comissariat de Propaganda de la Generalitat, s'inicià a Catalunya una important tasca de publicitat política i cultural. Fou precisament el comissari de Propaganda, el periodista Jaume Miravilles, qui el 2 de febrer de 1937 va presentar *El més petit de tots*, la mascota de l'exèrcit republicà durant la guerra. Per bé que el seu autor, Miquel Paredes, exiliat a França el 1939, va ser un escultor que va morir el 1980 a Cerret sense pena ni glòria, no hi ha dubte que aquella figureta, inspirada en la cançó popular d'«Els tres tambors» i batejada per Emili Granier-Barrera, va esdevenir un dels símbols més emblemàtics de la Catalunya republicana en guerra. De l'estatueta, se'n van vendre centenars de milers d'exemplars, i amb el mateix personatge es va fer un cartell de propaganda, postals i un llibret, amb text i dibuixos de Lola Anglada, editat també el 1937 pel mateix Comissariat de Propaganda.² A les seves memòries, el cartellista Carles Fontserè reivindica amb encert les qualitats d'aquella emblemàtica peça escultòrica.³ A banda de la innegable correcció tècnica, pròpia d'un bon coneixedor de l'ofici com era Paredes, Fontserè assenyala que «la perfecta fusió entre la qualitat del volum i el moviment suggerit per l'elegant expressió de la forma, la fan comparable a les figures més reeixides del seu gran amic Manolo Hugué». D'altra banda, Fontserè remarca com a fet més important que «la minúscula escultura d'en Miquel Paredes fou l'única de la guerra civil que el poble féu seva».

El mateix Miquel Paredes va ser el creador del gegantí monument al *Soldat del Poble*, una escultura de dotze metres d'alçada que representava un milicià uniformat amb el fusell a la mà i que s'erigí a la plaça de Catalunya amb motiu de la campanya de propaganda portada a terme pel Sindicat de Dibuixants Professionals (SDP) a favor de l'Exèrcit Popular Regular. La inauguració d'aquell monument, fet de guix i concebut com una obra simbòlica provisional, va ser presidida per Lluís Companys el diumenge 14 de març de 1937.

El mateix any l'escultor Ernest Maragall i Noble acabava de modelar un bust del president Companys per al Comissariat de Propagan-

guerra civil de 1936-1939 no solament va causar milers de víctimes, sinó que també va provocar la destrucció d'una part important del patrimoni artístic i cultural. Edificis històrics, civils i religiosos, monuments, pintures i arxius restaren a la mercè de la fúria dels combatents i de l'incontrolat poder dels bombardejadors.

L'estatueta *El més petit de tots*, mascota de l'exèrcit republicà durant la guerra, va ser esculpida per Miquel Paredes el gener de 1937.

EL CARTELLISME A CATALUNYA

per Santi Barjau

La guerra va ser la conseqüència previsible d'un ambient polític prèviament escalfat; això també es pot constatar en el camp cartellístic. Durant aquells dies de juliol de 1936 se celebrava a Barcelona la «Setmana de la Pau», i al bell mig de la plaça de Catalunya hi havia una exposició de cartells *contra la guerra* (segurament els originals d'un concurs celebrat un parell d'anys abans, per iniciativa del cartellista francès Carlu). El dia 19 els trets van fer blanc en molts d'aquells cartells. «Quin contrast!», s'exclama l'autor d'un opuscle dedicat aleshores al cartell de guerra i d'on traiem l'anèdota.¹ El més xocant és que alguns dels que participaren en aquelles mostres pacifistes esdevingueren també conreadors conspicus del gènere bèl·lic al llarg dels dos anys i mig següents.

Són moltes les publicacions dedicades al cartellisme de la guerra espanyola, però curiosament encara no s'ha fet un estudi específic dels cartells catalans; aquí voldríem establir-ne unes primeres bases. El catàleg de la Fundació Figueras, de 1978,² el de la Biblioteca Nacional de Madrid, de 1990,³ o el que promet Jordi Carulla per als propers mesos,⁴ són repertoris importantíssims que també recullen la producció valenciana i madrilenya, com també el més mal conegut cartellisme facciós. Els darrers anys hom ha publicat estudis dedicats als casos valencià⁵ o gallec,⁶ mentre que el llibre d'Imma Julián,⁷ si bé dedica una atenció especial al cas català, fa un plantejament indiferenciat dels nuclis productors prescindint de la singularitat de les realitzacions catalanes enfront de les de la resta del territori republicà lleial.

Les recents memòries del cartellista Carles Fontserè,⁸ al pròleg de les quals fa una completa recensió de la bibliografia i les exposicions prèvies, són en canvi un excel·lent material de primera mà per al coneixement de les circumstàncies concretes de la creació dels seus cartells i de la vida del Sindicat de Dibuxants Professionals. Amb tot, un futur estudi complet hauria de considerar també els altres grups cartellístics actius durant el període (Cèl·lula de Dibuxants de la CNT, cartellistes afins al POUM, Comissariat de Propaganda de la Generalitat,⁹ etc.).

El treball que reclamem ha de ser fruit d'una col·laboració entre les institucions que conserven exemplars dels cartells. Entre les més destacades, con-

vé citar les següents: Biblioteca Figueras, Arxiu Nacional de Catalunya (col·lecció Pau Mercadé), Parlament de Catalunya (col·lecció Fornas), Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, Biblioteca de Catalunya, Museu Nacional d'Art de Catalunya, Universitat de Barcelona (Secció de Reserva de la Biblioteca i Centre d'Estudis Històrics Internacionals), com també la Biblioteca Nacional de Madrid, l'Arxiu de la Guerra Civil de Salamanca, i eventualment algunes col·leccions privades. Però també és necessària la implicació d'altres entitats, com ara el Centre d'Història Contemporània, el Museu d'Història de Catalunya, les restants Universitats, etc.

L'objecte d'aquest estudi haurien de ser tots els cartells editats a Catalunya en català o en altres llengües (castellà, francès, anglès, esperanto), basats en el dibuix, fotogràfics o senzillament tipogràfics i fets durant el període juliol 1936 - gener 1939 amb intencionalitat política o bèl·lica.¹⁰

Un estudi necessari

Aquest article només pretén esbossar el que hauria de ser aquest estudi exhaustiu del cartellisme a Catalunya durant la guerra dels tres anys, destacant-ne els trets importants i aportant algunes dades inèdites. Hi ha un consens generalitzat a l'hora de valorar els cartells de la guerra d'Espanya com un conjunt de gran interès. Es tracta d'uns quants centenars de mostres gràfiques editades per diversos partits, sindicats o institucions, i dissenyades per un gran esplet de cartellistes. La part més destacada en són els cartells litogràfics, els quals a causa dels sistemes de reproducció del moment, encara semiantesanal, han arribat a obtenir certa consideració «artística».

No voldríem ser titllats de formalistes, però entre el centenar llarg d'artistes que van fer cartells durant aquell curt període també caldrà algun dia fer una selecció qualitativa. Molts dels cartellistes arriben a aquesta pràctica quasi verges d'experiència prèvia, i, a causa dels diversos exilis exteriors i interiors, llur tasca rarament ha tingut continuïtat. Això fa que hom hagi considerat en bloc tots els cartells, sense aturar-se gaire en les personalitats dels creadors. Si bé totes les obres conservades tenen un valor documental i històric clar, des d'un punt de vista estètic cal fer un esment especial dels noms de Cristòfor

Arteche, Martí Bas, Antoni Clavé, Carles Fontserè, Lorenzo Goñi o Rafael Tona, però també cal recordar-ne d'altres sovint menystinguts, com ara Lluís Garcia Falgàs o Enric Momeny... També hi ha una altra categoria de cartellistes prou prolífics, com ara Ricard Obiols i E. Vicente, que, si no són excel·lents, tenen una innegable personalitat.

Això quant al cartell dibuixat litogràfic. Però no s'ha d'oblidar que aquest període també és el de la introducció sense complexos de la fotografia al cartellisme, seguint precedents il·lustres dels anys trenta. El nombre de cartells fotogràfics (sovint basats en la tècnica innovadora del fotomuntatge) és considerable. Al costat de la imatge celebrada de l'espardenya i l'esvàstica, creació immortal de Pere Català i Pic, diversos cartells que apareixen durant la guerra van ser creats per molts altres conreadors encara anònims. Si hom pot atribuir a J. Sala un cartell per a l'Exèrcit Popular, potser també caldria considerar per a altres obres el nom d'Antoni Ollé Pinell, més conegut pels seus gravats al boix però de qui ens consta si més no la participació a les publicacions de la Conselleria d'Agricultura.¹¹

La presència de cartellistes europeus a Catalunya va ser habitual durant els anys trenta, i la guerra no en va ser cap excepció. Fa poc hem escrit sobre Fritz Lewy en aquestes mateixes pàgines; convé citar també els noms d'Aleix Hinsberger i de Michael Friedfeld. No és veritat que el primer arribés aquí com a brigadista: fill de francès i d'andalusa i nascut a Cartagena, va cursar tota la seva formació artística a les escoles barcelonines de Llotja i d'Arts i Oficis... Per la seva part, Friedfeld és un excel·lent ninotaire i cartellista pràcticament desconegut. Un altre nom misteriós apareix a diversos cartells del PSUC: el d'un tal Michel Adam, que la bibliografia usual, amb arguments poc documentats, identifica com el pintor Joan Colom. La qüestió dels pseudònims encara demana una recerca atenta: sabem que «Sim» era J.L. Rey, el dissenyador dels magatzems Santa Eulàlia, especialitzat en modes; o bé que «Henry» era Enric Ballesteros. Però qui és «Siwe», autor de molts cartells per al POUM?

Un últim incís per a esmentar que, quan el govern de la República es trasllada a Catalunya, molts cartells promoguts pels ministeris passen a editar-

32 [464]

Aixafem el feixisme

La imatge celeberrima de l'espardenya i l'esvàstica, de Pere Català i Pic.

Cristòfor Arteche.

Carles Fontserè.

QUE ES TROBEN A LES TRINXERES LLUITARAN FINS A LA FI EN DEFENSA DE CATALUNYA

Martí Bas.

Helios Gómez.

Lluís Garcia Falgàs.

se aquí. Aleshores es dona el cas que hi ha artistes catalans que signen cartells per a aquestes institucions.¹² També trobem l'actuació de forasters (com el madrileny Bardasano i la seva esposa Juana Francisca) que fan cartells per a alguns dels partits del país. D'

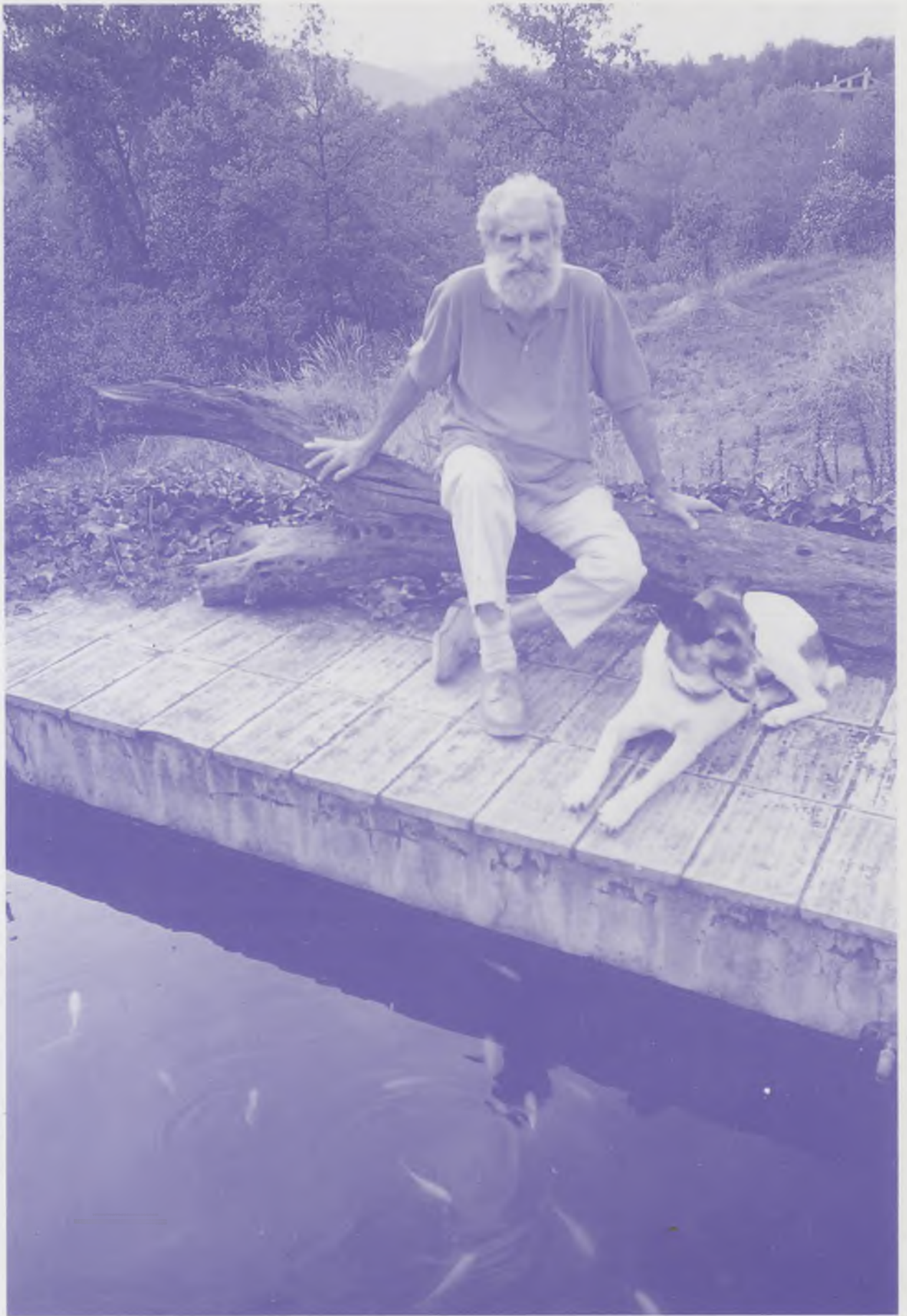

Foto Paco Elvira.

PROGRAMA DE LA FESTA MAJOR DE PORQUERES - AGOST 1996
FOTO PUBLICADA ACOMPANYANT ARTICLE DE C.F.

NOVA YORK a la CATALANA

Les històries viscudes a Nova York
pels catalans famosos: de Dalí a
Pau Casals, cantants, arquitectes,
metges, polítics... i gàngsters.

I una guia turística dels rastres catalans
més significatius a Manhattan.

EDICIONS
La Campana

Carles Capdevila

CARLES FONTSERÈ

Cartellista. Del catàleg de l'exposició *Nova York vista i viscuda per un català* (1983).

«Avui, Nova York, per raons diverses, dissemblants i àdhuc contradictòries, és admirada pels uns i pels altres. Deu vegades més gran que París —i moltes més que Barcelona— en el si del seu tramat urbà milers i centenars de milers de persones provinents de tots els països de la terra constitueixen comunitats diferenciades, amb llur llengua, organitzacions i cultura pròpies, la qual cosa fa que Nova York sigui una de les ciutats més difícils de comprendre. Els empresaris l'estimen com un exponent fabulós, provat i autèntic, del liberalisme econòmic, mentre que per als intel·lectuals i els artistes és l'*underground* i el SoHo de l'avantguarda artística. I per als reaccionaris recalitrants és la *Miss Liberty* que branda la torxa de la guerra contra el comunisme.»

VIA FONTSERÈ

... el que amb la seva posada, per a per moltes catàstrofes que hi hagi, no n'hi ha prou com per justificar tantes sirenes».

D'altres, com el cartellista Carles Fontserè, en defensen trets com l'altruisme ecològic, paradoxal a la capital del capitalisme salvatge: «Quan s'acusa Nova York de ser una ciutat materialista, el millor argument de defensa és el Central Park. Preservar de l'explotació 340 hectàrees —deu vegades el parc de la Ciutadella de Barcelona— al centre de la gran metròpoli és una demostració provada d'altruisme».

Dels que odien Nova York a primera vista no hi ha gran cosa a dir, perquè, és clar, en fugen. Però sí que hi ha una via intermèdia, simbolitzada pel pintor Perico Pastor, que va passar d'una ... a tot un idil·li amb la ciutat dels gratacels

NOVA YORK a la CATALANA

**Les històries viscudes a Nova York
pels catalans famosos: de Dalí a
Pau Casals, cantants, arquitectes,
metges, polítics... i gàngsters.**

**I una guia turística dels rastres catalans
més significatius a Manhattan.**

EDICIONS
La Campana

Carles Capdevila

CARLES FONTSERÈ

Cartellista. Del catàleg de l'exposició *Nova York vista i viscuda per un català* (1983).

«Avui, Nova York, per raons diverses, dissemblants i àdhuc contradictòries, és admirada pels uns i pels altres. Deu vegades més gran que París —i moltes més que Barcelona— en el si del seu tramut urbà milers i centenars de milers de persones provinents de tots els països de la terra constitueixen comunitats diferenciades, amb llur llengua, organitzacions i cultura pròpies, la qual cosa fa que Nova York sigui una de les ciutats més difícils de comprendre. Els empresaris l'estimen com un exponent fabulós, provat i autèntic, del liberalisme econòmic, mentre que per als intel·lectuals i els artistes és l'*underground* i el SoHo de l'avantguarda artística. I per als reaccionaris recalitrants és la *Miss Liberty* que branda la torxa de la guerra contra el comunisme.»

... amb la suau posada, que per moltes catàstrofes que hi hagi, no n'hi ha prou com per justificar tantes sirenies».

D'altres, com el cartellista Carles Fontserè, en defensen trets com l'altruisme ecològic, paradoxal a la capital del capitalisme salvatge: «Quan s'acusa Nova York de ser una ciutat materialista, el millor argument de defensa és el Central Park. Preservar de l'explotació 340 hectàrees —deu vegades el parc de la Ciutadella de Barcelona— al centre de la gran metròpoli és una demostració provada d'altruisme».

Dels que odien Nova York a primera vista no hi ha gran cosa a dir, perquè, és clar, en fugen. Però sí que hi ha una via intermèdia, simbolitzada pel pintor Perico Pastor, que va passar d'una ... a tot un idil·li amb la ciutat dels gratacels

nord-americana.

1949. El pintor i cartellista Carles Fontserè arriba a Nova York procedent de Mèxic, i s'hi instal·la de manera provisional. Hi tornarà el 1951 definitivament, ja casat amb la nord-americana Terry Broch, filla de Joan Broch. Allà Fontserè fa de periodista, dibuixant i fins i tot de taxista, i el 1973 torna a Catalunya.

1950. En una habitació d'un hotel de l'Avinguda de les Amèriques, cantonada amb Times Square, Bosch i Aymerich redacten el d'Estudis Nord-

amb obres com *Une Green Hat*. Posteriorment, acompanya a interpretar a Hollywood pel·lícules com *Ciudadà Kane* (1941), *Per qui toquen les campanes* (1943) o *El fugitiu* (1947).

1927. Neix a Nova York Terry Broch i Franquet, filla de l'escultor i nacionalista català Joan Broch i de Teresa Franquet i Sanchís, valenciana que vivia des de petita a la metròpoli nord-americana. Terry tindrà una participació molt important en el Centre Català de Nova York obert el 1946, i es casarà amb el polifacètic Carles Fontserè (Barcelona, 1916), cartellista, fotògraf, escenògraf, pintor i periodista.

12 d'octubre de 1928. Els polítics Ventura Gassol (La Selva del Camp, 1893-Tarragona, 1980) i Francesc Macià (Vilanova i la Geltrú, 1859-Barcelona, 1933) arriben a Nova York pro-

amb els catalans, els professors Ferrater Mora i Joan Coromines, l'home, en la meua opinió, més fabulós del Segle XX català. Entre altres catalans que la Guerra Civil va llençar a l'aventura de l'exili, instal·laren el seu taller a Nova York els pintors i grans cartellistes de l'època de la Generalitat, Carles Fontserè, Ferran Teixidor i Josep Bartolí, el qual, des del Greenwich Village de Downtown Manhattan, junt a l'estudi de De Creeft, donà la volta al món dibuixant per la revista *Holliday* de la millor època. També la parella formada pel pintor Joan Junyer i la seva muller, la doctora Canals. No ens estendrem més en personatges de tots

assegurar que a tra-

conèixer el suficient com per saber que ni un...

Carles Fontserè va descriure així l'estada de l'inquiet periodista Miravittles: «A Nova York, Miravittles representava el govern de la República espanyola a l'exili. Disposava de cotxe oficial i xofer, i d'un despatx al Times Building, situat al cèntric Times Square, que compartia, encara que no eren —ni de bon tros— carn i ungla, amb el general Asensio, comandant militar de Catalunya al final de la Guerra Civil i, a Nova York, cap del Gran Orient Espanyol. (...) Associat amb un català de Banyoles i un sefardita turc d'origen català, Miravittles va convertir el despatx «oficial» en una agència de canvi —Interchange Corporation— per a la tramesa de pessetes a Espanya. Aquesta activitat mercantil va agreujar la guerra freda entre el general Asensio i el Met de Figueres. Havent guanyat la batalla el general, Miravittles va haver d'abandonar el local i instal·lar l'agència a l'àrea de Wall Street, al número 11 de Broadway, suite 654».

Precisament Jaume Miravittles va escriure un article, publicat l'any 1980 en el catàleg de l'exposició homenatge a l'escultor Josep de Creeft feta a la Fundació Joan Miró, que dona una idea molt clara de la colònia catalana a Nova York en pocs anys de

la ciutat l'any 1900, per a esglésies protestants, i també com a periodista de la revista *Temas*, dirigida per Carles Fontserè. Coneix Camilo José Cela i a la primavera de 1970 estrena al Carnegie Hall de Nova York la tragifonia *María Sabina*, amb text de l'autor gallec. És cap del Departament de Música de l'Escola Internacional de les Nacions Unides. El 1970 es trasllada a Pittsburg, on és catedràtic de Com-

ciutat exposarà a Picasso

Gallery (1984, 1985).

Març-maig de 1980. Es presenta a la Fundació Miró de Barcelona l'exposició *L'Aventura humana de Josep de Creeft*, preparada per Carles Fontserè en homenatge a aquest escultor que visqué durant anys a Nova York i fou poc reconegut.

1981. S'obre al carrer 86 amb la Madison Avenue la Galeria Joan Prats. El mateix any s'instal·la en el famós edifici de galeries del n°

15 de juny, els jugadors porten la seva obra *Olympic Man Movement* a Nova York, a la sala La Mama.

Novembre 1982. Es presenta a l'Institut d'Estudis Nord-americans l'exposició històrica de fotografies *Nova York, vista i viscuda per un català*, a càrrec del pintor i cartellista Carles Fontserè, que va viure a Nova York des del 1951 fins al 1973. L'exposició recorre en els anys següents tot Catalunya.

Desembre de 1982. Se signa un conveni entre la New York University i la Universitat de Barcelona per crear la Càtedra Barcelona-Nova York, dirigida per Xavier Rubert de Ventós.

Salvador Dalí va fer trencadissa a la ciutat-aparador

Per Dalí, Nova York «és un formatge de roquefort gòtic». Hi va arribar l'any 1934 disposat a clavar-hi queixalada, i potser per això va desembarcar amb un pa de dos quilos per barret. Va ser arribar i moldre. L'idil·li entre un país afamat d'extravagàncies i un excel·lent cuiner d'escàndols fou un amor a primera vista. Tot i els molts desenganys posteriors, la relació quedaria eternitzada en forma de matrimoni de conveniència, presidit pels interessos mediàtics. Posat a fer soroll, el pintor no només va trencar motlles i esquemes a la capital dels gratacles: també va trencar els vidres d'un aparador de la Cinquena Avinguda. És clar que ell creia que «als americans cal tractar-los a puntades de peu».

L'any 1934 Salvador Dalí va necessitar un préstec de 500 dòlars per embarcar-se cap a Nova York a bord del Champlain, però la inversió va ser tan gran que ell prim

demora a l'ambient adequat per

a l'ebullició que ell buscava. I va fer bullir l'olla infatigablement.

Carles Fontserè, que el va conèixer i tractar a Nova York els anys cinquanta i seixanta, escriu el 1983: «Molts catalans no tenen idea de l'enorme prestigi de Dalí a Nova York, comparable només al de Picasso. La fama de Joan Miró, tot i ser molt gran, és menys popular, és més limitada a una elit minoritària. Com la Marilyn, Dalí és conegut pels taxistes de la immensa metròpoli i per l'esquerra intel·lectual del Soho. Miró viatja d'incògnit i a Dalí se'l reconeix pel carrer». El pintor en va fer de tots colors a la capital del capitalisme, i entre altres coses va fer campanya d'alguns aspectes catalans: «Dalí va aprofitar el seu fabulós prestigi a París i Nova York per promocionar la genial arquitectura de Gaudí i la bellesa de la Costa Brava en una època en què ni una cosa ni l'altra feien sospitar el reconeixement internacional que aconseguirien més endavant».²²

22. Carles Fontserè. *Con Dalí en Nueva York*. *La Vanguardia*, 26-6-1983.

sobre del 50è aniversari de l'ONU, va celebrar un *happening* fabulós el dia 23 de febrer. Anunciat com «*One of the most unique events of our time*», tingué lloc en el recentment inaugurat Philharmonic Hall, del Lincoln Center. En sabem interioritats perquè va tenir com a ajudant Carles Fontserè. Dalí i el seu amic Fontserè van entrar a l'interior d'un globus transparent, mentre el també català Leonard Balada dirigia un grup d'instrumentistes, i actuava un ballarí de flamenco que es deia Josep Barrera i era d'Ulldecona. Al mateix temps es projectava *Le chien andalou*, de Buñuel, i Silva, ballarina del Crazy Horse Saloon de París, feia un *streap-tease*. Tot això davant de 3.000 espectadors, que sabien tan poca cosa sobre el que pintaria Dalí com el mateix artista. Entenent que no disposaven de prou material, que l'expectació era massa gran, que tenien molt poc temps per entretenir-se des de dins del globus de plàstic i que intentar fer pinzellades era impossible, Dalí va demanar a Fontserè que li anés passant els pots de pintura de pressa, i ell els llançava contra el globus com aquell que apaga foc. Havia fet honor al títol: «Un dels actes més originals dels nostres temps».

Dels anys seixanta, també en té alguns records l'escultor barceloní Xavier Corberó, que l'any 1962 es va instal·lar a Nova York i de seguida hi va fer amistat, perquè ja es coneixien d'ant

recorda una festa organitzada

nord-americana.

1949. El pintor i cartellista Carles Fontserè arriba a Nova York procedent de Mèxic, i s'hi instal·la de manera provisional. Hi tornarà el 1951 definitivament, ja casat amb la nord-americana Terry Broch, filla de Joan Broch. Allà Fontserè fa de periodista, dibuixant i fins i tot de taxista, i el 1973 torna a Catalunya.

1950. En una habitació d'un hotel de l'Avinguda de les Amèriques, cantonada amb Times Square

Bosch i Aymerich redacten el d'Estudis

amb obres com *Une Green Hat*. Posteriorment, arriba a interpretar a Hollywood pel·lícules com *Ciudadà Kane* (1941), *Per qui toquen les campanes* (1943) o *El fugitiu* (1947).

1927. Neix a Nova York Terry Broch i Franquet, filla de l'escultor i nacionalista català Joan Broch i de Teresa Franquet i Sanchís, valenciana que vivia des de petita a la metròpoli nord-americana. Terry tindrà una participació molt important en el Centre Català de Nova York obert el 1946, i es casarà amb el polifacètic Carles Fontserè (Barcelona, 1916), cartellista, fotògraf, escenògraf, pintor i periodista.

12 d'octubre de 1928. Els polítics Ventura Gassol (La Selva del Camp, 1893-Tarragona, 1980) i Francesc Macià (Vilanova i la Geltrú, 1859-Barcelona, 1933) arriben a Nova York

amb els catalans, els professors Ferrater Mora i Joan Coromines, l'home, en la meua opinió, més fabulós del Segle XX català. Entre altres catalans que la Guerra Civil va llençar a l'aventura de l'exili, instal·laren el seu taller a Nova York els pintors i grans cartellistes de l'època de la Generalitat, Carles Fontserè, Ferran Teixidor i Josep Bartolí, el qual, des del Greenwich Village de Downtown Manhattan, junt a l'estudi de De Creeft, donà la volta al món dibuixant per la revista *Holliday* de la millor època. També la parella formada pel pintor Joan Junyer i la seva muller, la doctora Canals. No ens estendrem més en personatges de tots

assegurar que a tra

conèixer el suficient com per saber que ni un

Carles Fontserè va descriure així l'estada de l'inquiet periodista Miravittles: «A Nova York, Miravittles representava el govern de la República espanyola a l'exili. Disposava de cotxe oficial i xofer, i d'un despatx al Times Building, situat al cèntric Times Square, que compartia, encara que no eren —ni de bon tros— carn i ungla, amb el general Asensio, comandant militar de Catalunya al final de la Guerra Civil i, a Nova York, cap del Gran Orient Espanyol. (...) Associat amb un català de Banyoles i un sefardita turc d'origen català, Miravittles va convertir el despatx «oficial» en una agència de canvi —Interchange Corporation— per a la tramesa de pessetes a Espanya. Aquesta activitat mercantil va agreujar la guerra freda entre el general Asensio i el Met de Figueres. Havent guanyat la batalla el general, Miravittles va haver d'abandonar el local i instal·lar l'agència a l'àrea de Wall Street, al número 11 de Broadway, suite 654».

Precisament Jaume Miravittles va escriure un article, publicat l'any 1980 en el catàleg de l'exposició homenatge a l'escultor Josep de Creeft feta a la Fundació Joan Miró, que dóna una idea molt clara de la colònia catalana a Nova York en aquells anys de

ia ciutat l'any 1960, f
per a esglésies protestants, i també com a periodista de la revista
Temas, dirigida per Carles Fontserè. Coneix Camilo José Cela i
a la primavera de 1970 estrena al Carnegie Hall de Nova York la
tragifonia *María Sabina*, amb text de l'autor gallec. És cap del
Departament de Musica de l'Escola Internacional de les Nacions
Unides. El 1970 es trasllada a Pittsburgh, on és catedràtic de Com-

ciutat exposarà a Picasso
Gallery (1984, 1985).

Març-maig de 1980. Es presenta a la Fundació Miró de Barcelona l'exposició *L'Aventura humana de Josep de Creeft*, preparada per Carles Fontserè en homenatge a aquest escultor que visqué durant anys a Nova York i fou poc reconegut.

1981. S'obre al carrer 86 amb la Madison Avenue la **Galeria Joan Prats**. El mateix any s'instal·la en el famós edifici de galeries del nº 117.

15 de juny. Els jugadors porten la seva obra *Olympic Man Movement* a Nova York, a la sala La Mama.

Novembre 1982. Es presenta a l'Institut d'Estudis Nord-americans l'exposició històrica de fotografies *Nova York, vista i viscuda per un català*, a càrrec del pintor i cartellista Carles Fontserè, que va viure a Nova York des del 1951 fins al 1973. L'exposició recorre en els anys següents tot Catalunya.

Desembre de 1982. Se signa un conveni entre la New York University i la Universitat de Barcelona per crear la **Càtedra Barcelona-Nova York**, dirigida per **Xavier Rubert de Ventós**.

Salvador Dalí va fer trencadissa a la ciutat-aparador

Per Dalí, Nova York «és un formatge de roquefort gòtic». Hi va arribar l'any 1934 disposat a clavar-hi queixalada, i potser per això va desembarcar amb un pa de dos quilos per barret. Va ser arribar i moldre. L'idil·li entre un país afamat d'extravagàncies i un excel·lent cuiner d'escàndols fou un amor a primera vista. Tot i els molts desenyanys posteriors, la relació quedaria eternitzada en forma de matrimoni de conveniència, presidit pels interessos mediàtics. Posat a fer soroll, el pintor no només va trencar motlles i esquemes a la capital dels gratacels: també va trencar els vidres d'un aparador de la Cinquena Avinguda. És clar que ell creia que «als americans cal tractar-los a puntades de peu».

L'any 1934 Salvador Dalí va necessitar un préstec de 500 dòlars per embarcar-se cap a Nova York a bord del Champlain, però la inversió va ser...

demanda... l'ambient adequat per a l'ebullició que ell buscava. I va fer bullir l'olla infatigablement.

Carles Fontserè, que el va conèixer i tractar a Nova York els anys cinquanta i seixanta, escriu el 1983: «Molts catalans no tenen idea de l'enorme prestigi de Dalí a Nova York, comparable només al de Picasso. La fama de Joan Miró, tot i ser molt gran, és menys popular, és més limitada a una elit minoritària. Com la Marilyn, Dalí és conegut pels taxistes de la immensa metròpoli i per l'esquerra intel·lectual del Soho. Miró viatja d'incògnit i a Dalí se'l reconeix pel carrer». El pintor en va fer de tots colors a la capital del capitalisme, i entre altres coses va fer campanya d'alguns aspectes catalans: «Dalí va aprofitar el seu fabulós prestigi a París i Nova York per promocionar la genial arquitectura de Gaudí i la bellesa de la Costa Brava en una època en què ni una cosa ni l'altra feien sospitar el reconeixement internacional que aconseguirien més endavant».²²

22. Carles Fontserè. *Con Dalí en Nueva York*. *La Vanguardia*, 26-6-1983.

sobre del... aniversari de l'ONU, va celebrar un *happening* fabulós el dia 23 de febrer. Anunciat com «*One of the most unique events of our time*», tingué lloc en el recentment inaugurat Philharmonic Hall, del Lincoln Center. En sabem interioritats perquè va tenir com a ajudant Carles Fontserè. Dalí i el seu amic Fontserè van entrar a l'interior d'un globus transparent, mentre el també català Leonard Balada dirigia un grup d'instrumentistes, i actuava un ballarí de flamenco que es deia Josep Barrera i era d'Uldecona. Al mateix temps es projectava *Le chien andalou*, de Buñuel, i Silva, ballarina del Crazy Horse Saloon de París, feia un *strep-tease*. Tot això davant de 3.000 espectadors, que sabien tan poca cosa sobre el que pintaria Dalí com el mateix artista. Entenent que no disposaven de prou material, que l'expectació era massa gran, que tenien molt poc temps per entretenir-se des de dins del globus de plàstic i que intentar fer pinzellades era impossible, Dalí va demanar a Fontserè que li anés passant els pots de pintura de pressa, i ell els llançava contra el globus com aquell que apaga foc. Havia fet honor al títol: «Un dels actes més originals dels nostres temps».

Dels anys seixanta, també en té alguns records l'escultor barceloní Xavier Corberó, que l'any 1962 es va instal·lar a Nova York i de seguida hi va fer amistat, perquè ja es coneixien d'...

Estiu a Prada

Aquest mes d'agost la Universitat Catalana d'Estiu compleix 28 anys. El Temps Universitari fa un breu repàs de la seva trajectòria, analitza l'edició d'enguany i entrevista el seu nou rector, Miquel Porter i Moix.

La vila de Prada acollirà aquest mes d'agost la 28a edició de la Universitat Catalana d'Estiu (UCE). Un any més, la capital del Conflent es convertirà en el punt d'encontre d'estudiants, professors, intel·lectuals i artistes de tots els punts dels Països Catalans. La llengua, la política, el disseny i la música seran objecte, entre d'altres matèries, de cursos específics. A més, el programa d'enguany aglutinarà tot un seguit de reflexions pluridisciplinàries a l'entorn de dos temes centrals: la defensa de l'ésser humà i la intel·ligència. Avui, 28 anys després del primer estiu universitari a Prada, l'UCE no només continua existint sinó que té garantida la continuïtat.

Ha passat molt de temps des d'aquell estiu, encara revolucionari, del 1968; l'UCE ha deixat de ser una poma verda, però la seua maduresa ha costat. Bufaven vents revolucionaris, es podien escoltar consignes contra els burgesos, eren anys de voluntarisme clandestí... L'estiu del 1968, un grup de joves, encara embriagats per l'alè mobilitzador i de lluita del maig d'aquell any, va organitzar unes jornades de reflexió que van anomenar "Dies de Cultura Catalana a Prada". Amb el suport del Grup Rossellonès d'Estudis Catalans (GREC) van organitzar sis dies d'activitats. Els temes que es van tractar es van agrupar en tres grans apartats acadèmics: Llengua i Literatura, Història i Art i Llengua i Societat. També es va organitzar un debat sobre els pro-

blemes de la renaixença de la llengua i la cultura catalanes. Hi van assistir cinquanta persones, totes sota la influència del maig revolucionari, amb ganes de lluita i disposades a tot.

L'any següent, el 1969, aquelles jornades es van formalitzar i amb el títol de "Universitat Catalana d'Estiu" es va celebrar la primera Universitat dels Països Catalans a Prada. Des d'aquella edició el Liceu

"El reconeixement institucional de l'UCE ha anat creixent i avui és ja una institució acadèmica homologada per les universitats dels Països Catalans i compta amb el suport d'institucions polítiques i culturals. El ple reconeixement institucional va arribar quan celebrava les noces d'argent, el 1993. El 3 de juliol d'aquell any es va signar a Llívia un conveni entre la Generalitat de Catalunya, el Consell Regional del Llenguadoc-Rosselló, l'Ajuntament de Prada i l'UCE pel qual les esmentades institucions es comprometien a patrocinar la universitat i vetllar pel seu futur.

llir setanta persones, encara embriagats per l'alè mobilitzador i de lluita del maig d'aquell any, va organitzar unes jornades de reflexió que van anomenar "Dies de Cultura Catalana a Prada". Amb el suport del Grup Rossellonès d'Estudis Catalans (GREC) van organitzar sis dies d'activitats. Els temes que es van tractar es van agrupar en tres grans apartats acadèmics: Llengua i Literatura, Història i Art i Llengua i Societat. També es va organitzar un debat sobre els pro-

l'actual rector, Miquel Porter Moix, "era el final del túnel i tot-hom s'hi volia apuntar".

I així va arribar el període de la institucionalització. L'esperit de lluita va minvar de la mateixa manera que els assistents, que el 1978 només en van ser 300. Ara ja no calia anar a Prada a tastar la llibertat perquè aquells joves amb els cabells ja no tan llargs la podien cuinar a casa seua.

L'assistència es va recuperar moderadament fins situar-se en una mitjana d'entre 500 i 700 participants a mitjans dels anys vuitanta. L'UCE era un projecte costós i complicat i fins fa poques edicions no va poder soterrar l'aire de provisionalitat amb el qual va néixer.

Un altre dels problemes que ha acompanyat l'UCE des del primer moment han estat les mancances infraestructurals i de logística (dormitoris, menjar, condicions higièniques). La manca de recursos s'ha de lligar al fet que la Universitat es manté a base de subvencions, motiu pel qual un dels objectius del nou equip rector és arribar a l'autosuficiència econòmica.

A poc a poc el reconeixement institucional de l'UCE ha anat creixent i avui és ja una institució acadèmica homologada per les universitats dels Països Catalans i compta amb el suport d'institucions polítiques i culturals. El ple reconeixement institucional va arribar quan celebrava les noces d'argent, el 1993. El 3 de juliol d'aquell any es va signar a Llívia un conveni entre la Generalitat de Catalunya, el Consell Regional del Llenguadoc-Rosselló, l'Ajuntament de Prada i l'UCE pel qual les esmentades institucions es comprometien a patrocinar la universitat i vetllar pel seu futur.

Fins aleshores la Universitat havia estat dirigida per un Patronat creat el 1985 per Enric Cassassas, en aquells temps president de l'Institut d'Estudis Catalans. El patronat era una barreja d'entitats culturals, persones individuals i representants de les universitats que s'encarregaven

bia. Prada naixia com la reencarnació d'una llibertat que s'havia perdut trenta anys abans.

D'una altra banda, es va poder començar a parlar de Països Catalans, sense pors, lliurement. Va ser la millor oportunitat per constatar que la llengua catalana tam-

de nomenar un rector. En aquella 26a edició es va crear el Patronat, un òrgan que va néixer, entre altres coses, amb la voluntat d'incrementar la participació i la implicació de les universitats. Aquell mateix estiu la Universitat de les Illes Balears va ser la primera que va donar validesa acadèmica als cursos que s'hi van celebrar. Avui, gràcies a l'acord signat entre l'UCE i l'Institut Joan Lluís Vives l'any passat, aquesta homologació és un fet generalitzat.

La gran absent durant la història de la universitat de Prada ha estat la Generalitat Valenciana, que s'ha negat a col·laborar amb l'edició rera edició. Les relacions entre l'UCE i el govern valencià es van congelar amb l'entrada d'Eduardo Zaplana a la Generalitat. La tàctica de no contestar emprada pels socialistes s'ha substituït

per la d'ignorar i negar l'existència de la universitat que usen els populars. Ara per ara, a Prada hi duen el seu gra de sorra totes les universitats dels Països Catalans excepte la Politècnica de València, que sempre s'ha negat a col·laborar. Tot i això, Porter Moix no perd l'esperança i assegura que només cal esperar, "de més verdes n'han madurat".

Sigui com sigui, l'UCE torna a obrir les portes un any més. Del 16 al 25 d'agost tots els que hi vagin aprendran amb els cursos, conferències i tallers que ofereix. És una oportunitat per saber com és en realitat aquella utopia que es diu Països Catalans, una oportunitat per aprendre lliurement, la possibilitat de passar uns dies d'estudi, reflexió, diàleg i, per què no?, també de diversió.

Cartell de l'edició d'enguany de l'UCE, obra del cartellista Carles Fontserè. El cartell és una adaptació d'un altre -del mateix autor- de l'època republicana. Fontserè serà homenajiat a Prada.

Caterina Úbeda Oltra

LIBERTAT!

XXVIII Universitat Catalana d'Estiu

L'actual rector, Miquel Porter Moix, "era el final del túnel i tot-hom s'hi volia apuntar".

I així va arribar el període de la institucionalització. L'esperit de lluita va minvar de la mateixa manera que els assistents, que el 1978 només en van ser 300. Ara ja no calia anar a Prada a tastar la llibertat perquè aquells joves amb els cabells ja no tan llargs la podien cuinar a casa seua.

L'assistència es va recuperar moderadament fins situar-se en una mitjana d'entre 500 i 700 participants a mitjans dels anys vuitanta. L'UCE era un projecte costós i complicat i fins fa poques edicions no va poder soterrar l'aire de provisionalitat amb el qual va néixer.

Un altre dels problemes que ha acompanyat l'UCE des del primer moment han estat les mancances infraestructurals i de logística (dormitoris, menjar, condicions higièniques). La manca de recursos s'ha de lligar al fet que la Universitat es manté a base de subvencions, motiu pel qual un dels objectius del nou equip rector és arribar a l'autosuficiència econòmica.

A poc a poc el reconeixement institucional de l'UCE ha anat creixent i avui és ja una institució acadèmica homologada per les universitats dels Països Catalans i compta amb el suport d'institucions polítiques i culturals. El ple reconeixement institucional va arribar quan celebrava les noces d'argent, el 1993. El 3 de juliol d'aquell any es va signar a Llívia un conveni entre la Generalitat de Catalunya, el Consell Regional del Llenguadoc-Rosselló, l'Ajuntament de Prada i l'UCE pel qual les esmentades institucions es comprometien a patrocinar la universitat i vetllar pel seu futur.

Fins aleshores la Universitat havia estat dirigida per un Patronat creat el 1985 per Enric Cassassas, en aquells temps president de l'Institut d'Estudis Catalans. El patronat era una barreja d'entitats culturals, persones individuals i representants de les universitats que s'encarregaven

de nomenar un rector. En aquella 26a edició es va crear el Patronat, un òrgan que va néixer, entre altres coses, amb la voluntat d'incrementar la participació i la implicació de les universitats. Aquell mateix estiu la Universitat de les Illes Balears va ser la primera que va donar validesa acadèmica als cursos que s'hi van celebrar. Avui, gràcies a l'acord signat entre l'UCE i l'Institut Joan Lluís Vives l'any passat, aquesta homologació és un fet generalitzat.

La gran absent durant la història de la universitat de Prada ha estat la Generalitat Valenciana, que s'ha negat a col·laborar edició rera edició. Les relacions entre l'UCE i el govern valencià es van congelar amb l'entrada d'Eduardo Zaplana a la Generalitat. La tàctica de no contestar emprada pels socialistes s'ha substituït

per la d'ignorar i negar l'existència de la universitat que usen els populars. Ara per ara, a Prada hi duen el seu gra de sorra totes les universitats dels Països Catalans excepte la Politècnica de València, que sempre s'ha negat a col·laborar. Tot i això, Porter Moix no perd l'esperança i assegura que només cal esperar, "de més verdes n'han madurat".

Sigui com sigui, l'UCE torna a obrir les portes un any més. Del 16 al 25 d'agost tots els que hi vagin aprendran amb els cursos, conferències i tallers que ofereix. És una oportunitat per saber com és en realitat aquella utopia que es diu Països Catalans, una oportunitat per aprendre lliurement, la possibilitat de passar uns dies d'estudi, reflexió, diàleg i, per què no?, també de diversió.

Cartell de l'edició d'enguany de l'UCE, obra del cartellista Carles Fontserè. El cartell és una adaptació d'un altre -del mateix autor- de l'època republicana. Fontserè serà homenatjat a Prada.

Caterina Úbeda Oltra

PRADES

PASSIONS

VIE PRADEENNE

• ÚLTIMA •

AVUI
DISSABTE
10 D'AGOST DE 1996

A LA CONTRA

Miquel Porter Moix

PRESIDENT-RECTOR DE LA UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU

“L'UCE no ha perdut sentit crític, només virulència”

MARTA CLOS

M.C. Afronta la presidència de l'UCE amb menys pressupost. ¿Afectarà la qualitat?

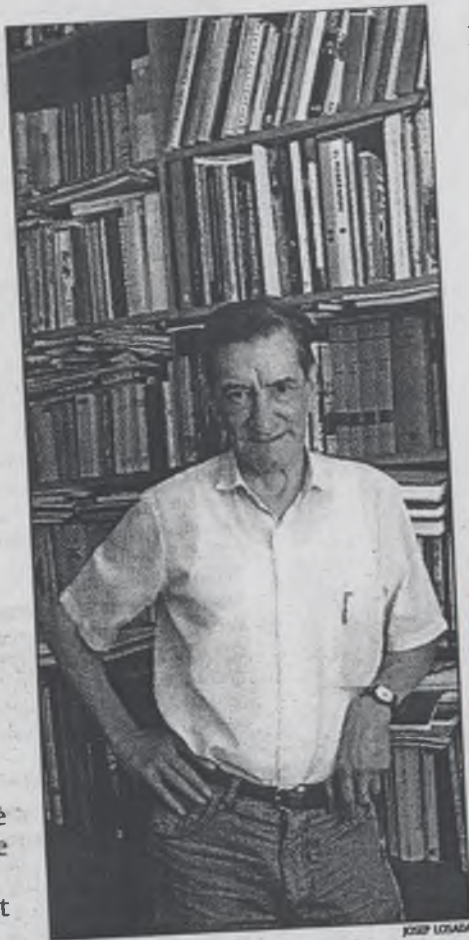
M.P.M. La reducció del pressupost era d'esperar per la situació general. Amb els números que portem fets fins ara, no afecta res fonamental del programa. En tot cas, pot afectar qüestions sumptuàries, però com que en aquestes no hi crec gaire, no em preocupa.

M.C. Els dos temes centrals són la intel·ligència i els valors de l'home. S'han de reivindicar aquests valors?

M.P.M. La intel·ligència juga totes les cartes en el món de la universitat. I la defensa de l'ésser humà, perquè estem assistint a una revolució tecnològica que en canvi no va acompanyada d'una revolució intel·lectual. Aleshores es produeix una dicotomia en que pot resultar que la vida tècnica de l'ésser humà sigui meravellosa però ni la llibertat ni la capacitat de llibertat de l'individu siguin respectades.

M.C. ¿Què ha canviat a la Universitat Catalana d'Estiu?

M.P.M. De l'any passat fins ara suposo que poca cosa, un cert clima, potser. I aquesta iniciativa de la interdisciplinarietat, perquè d'esperit científic només n'hi ha un. Que després les matèries siguin tan variades com les arts, les ciències, la filosofia, etc., és veritat que pot crear una

APUNT

El pròxim 16 d'agost, fins al 25, Prada de Conflent acollirà la 28 edició de la Universitat Catalana d'Estiu (UCE). Un dels fets significatius d'aquest any és el relleu en la direcció. Miquel Porter Moix, catedràtic d'història del cinema de la Universitat de Barcelona, ha

participar-hi. Per a totes les universitats que s'acullen a la Fundació Joan Lluís Vives i que admeten l'autoritat lingüística de l'Institut d'Estudis Catalans, no hi ha cap dificultat. Jo he tingut interès personal d'anar a veure tots els rectors i l'acollida ha estat immillorable.

M.V. ¿Què hi diu la Politècnica de València?

M.P.M. Doncs és que aquesta ja no està ni a la Fundació ni a l'Institut d'Estudis Catalans. No vol. Suposo que per motius ideologicolingüístics. Com que encara queda gent que diu que el català no és una llengua de la ciència...

M.C. Fontserè ha adaptat el cartell de l'any 36. ¿Hi ha voluntat de recordar aquest passat?

M.P.M. Aquest any farem un homenatge a Carles Fontserè i li vam demanar un cartell. Jo el trobo molt bonic. I d'altra banda, crec que no s'han d'esborrar els records ni permetre que les noves generacions visquin sense records. És com una mena d'injecció de moral. No s'ha de tenir nostàlgia del passat. Les melangies historicopatriotes, les trobo poc simpàtiques per molt poc útils. Ara, l'anàlisi i el record del passat per no cometre certs errors, els trobo absolutament necessaris.

M.C. Una de les novetats és el Fòrum obert. ¿Ve es pretén?

M.P.M. Sí, i hem quedat amb les unitats, que donen lloc a la validació d'U.V. (Unités de Valeur).

- 3e bloc: il est thématique, des semaines de 1,2,3 jours ont lieu:

Prades : l'université catalane d'été sous le signe de l'intelligence

Capitale estivale bienheureuse du Conflent, Prades la romane, la cinéphile et la mélomane (n'en jetez plus) abrite, du 16 au 25 août, l'université catalane d'été. 38 ans de fidélité ! Tout s'y fait en catalan. Science, philosophie, musique et magie.

PRADES où vécut en exil et mourut Pompeu Fabra, le père de la grammaire catalane moderne, Prades accueillante et reconnaissante envers le grand musicien Pau Casals fait sa cure annuelle de catalan. C'est le Lycée Renouvier de Prades, où enseigne Louis Prat -philosophe trop vite oublié- qui est la ruche traditionnelle de l'U.C.E. réunissant plusieurs centaines d'élèves venus des différents pays catalans et d'autres parties "catalanisantes" de l'Europe s'y retrouveront avec une cin-

quantaine d'enseignants et chercheurs.

Soutenue par l'ensemble des Universités des Pays Catalans, l'"U.C.E." propose un enseignement pluridisciplinaire, un enseignement spécifique, des séminaires de recherche, une formation culturelle, des ateliers, des réunions et journées spécialisées. Un vaste panel intellectuel "intra-muros" complété, "extra-muros", par des manifestations artistiques à Prades ou à Saint-Michel de Cuixà, des conférences et

concerts dans une dizaine de villages du Conflent.

Les deux grands axes pluridisciplinaires sont cette année : "La défense de l'être humain" et "L'Intelligence". A l'enseigne de l'enseignement spécifique, fonctionneront 11 sections. En voici une sélection thématique : La littérature de voyages aux XIXe et XXe siècles (langue et littérature), la réalité berbère en Afrique du Nord (politique), le mouvement libertaire (histoire), le modèle de financement des autonomies (économie), le pho-

to-journalisme (arts graphiques), le rock en tant que culture (musique), Salvador Dalí (art).

Signalons quelques contributions roussillonnaises : "Connaissance de la Catalogne Nord" (Alà Baylac et Joan Peytaví), "La Montagne" (Antoni Glory), "Naissance et Société" (Dr Claude-Emile Tourné), "Extinction des incendies" par les Sapeurs-Pompiers de Prades...

Divers hommages jalonneront cette "U.C.E.". Ainsi, le 23 août à 17 h à Pompeu Fabra et Pau

Casals; également annoncés : à Roís de Corella (à la veille de son cinquième centenaire) et à Carles Fontseré. l'un des plus grands graphistes contemporains disparu voici peu, l'Université lui a emprunté "L'Libertat" une de ses œuvres les plus percutantes pour en faire son affiche officielle. L'U.C.E. 96 est placée sous la présidence de Miquel Porter Moix, personnalité très connue en Roussillon dans les milieux du cinéma et de l'audiovisuel.

■ La journée sous le signe de l'"U.C.E."

De 8 h à 9 h. Petit-déjeuner.
De 12 h à 13 h. Conférences et hommages.
De 12 h à 13 h 30. Déjeuner.
De 15 h à 17 h. Ateliers.
De 17 h 30 à 19 h. Débats.
De 19 h à 20 h 30. Dîner.
A partir de 21 h. Spectacle sur la place de la ville ou à l'abbaye Saint-Michel de Cuixà.
Et à 22 h. Séance de cinéma au Lido de Prades.

L'Universitat catalana d'estiu sous le signe de la liberté

Liberté d'enseigner, liberté d'apprendre, c'est ainsi que se déclinera la 28e édition de l'Universitat catalana d'estiu du 16 au 25 août.

LORS de la présentation de sa 28e édition, le 3 juillet dernier, les responsables de l'Universitat catalana d'estiu ont annoncé la modification de ses statuts avec la création d'une fondation, « ce qui apporte à notre manifestation plus de stabilité et de crédibilité vis-à-vis des institutions ou entités » explique Jean Becat, président de l'université de Perpignan.

Composé de 34 membres, dont 7 personnalités des P.-O., la tutelle d'autorité n'est autre que la Generalitat de Catalunya à laquelle les comptes annuels de la fondation devront être rendus.

Un local à Prades

Pourvu d'un capital de 450 000 F, il a été décidé de l'acquisition d'un local situé à Prades. Celui-ci ouvert au public durant l'année servira à la fois de lieu administratif pour l'Universitat catalana d'estiu et de vitrine de la culture catalane.

Expositions, bibliothèque (2000 ouvrages déjà à son actif), spectacles et conférences l'animeront.

L'université de Perpignan voit ainsi sa participation consolidée. D'autant qu'elle a obtenu par ailleurs la reconnaissance de certains enseignements comme unités de valeur.

L'esprit de l'Universitat catalana d'estiu, qui réunit douze universités des pays catalans (Barcelone, Gérone, îles Baléares...) reste le même, à savoir dispenser un enseignement aussi général et large que possible. Seul signe de distinction, en fait, sa langue. Mais cette qualité ne veut en

Photo Dominique ALLIE

A droite, Jean Becat, Miquel Porter et à gauche Ramon Gual.

aucun cas créer une barrière linguistique, culturelle ou autre.

Liberté d'apprendre et d'enseigner

Des cours d'immersion à la langue catalane à trois niveaux seront assurés. « Nous avons souhaité mettre l'accent sur la liberté d'apprendre et celle d'enseigner. L'Universitat catalana d'estiu est ouverte à tous, sans limite d'âge et sans qu'aucun titre obligatoire (comme le bac) ne soit réclamé. Chaque année, il y a envi-

ron un taux de renouvellement des auditeurs au 2/3. Ce qui montre l'ouverture d'esprit de notre manifestation et l'intérêt qu'elle suscite » explique l'un des responsables.

C'est ainsi que les matières spécifiques, arts et littérature, politique, histoire, économie... sont au programme. Pour l'enseignement pluridisciplinaire, les deux thèmes retenus cette année seront "La defensa de l'èsser huma" (défense de l'être humain). L'éminent professeur Alfred Giner Sorolla évoquera la question du can-

cer, mais sida, Eglise et sectes, aliénation et information ou encore "la desconfiança en la justícia"... , feront aussi l'objet de conférences.

Logique et mathématiques linguistiques, mémoire historique, intelligences artificielles ou encore "El mon d'Escher i Magritte" animeront le second thème intitulé "L'intel.ligència". Pour sa 28e édition, l'Universitat catalana d'estiu a rendu hommage à Carles Fontserè en reprenant son illustration de la révolte d'"Els segadors" ou la révolte des moissonneurs.

La Universitat d'Estiu se inaugura hoy con más de quinientos alumnos inscritos

MARTA FORN
Servicio especial

BARCELONA. — La Universitat Catalana d'Estiu (UCE) inicia hoy su vigésimo tercer curso.

El pasado año se presentaron 530 alumnos y se abrieron 15 cursos. Este año se abren 17 cursos y se espera que lleguen a 550 alumnos.

El rector de la UCE, Miquel Porter Moix, ha dicho que el curso de este año se abre con un tema de actualidad: la libertad.

El curso de este año se abre con un tema de actualidad: la libertad.

El curso de este año se abre con un tema de actualidad: la libertad.

El curso de este año se abre con un tema de actualidad: la libertad.

El curso de este año se abre con un tema de actualidad: la libertad.

El curso de este año se abre con un tema de actualidad: la libertad.

El curso de este año se abre con un tema de actualidad: la libertad.

El curso de este año se abre con un tema de actualidad: la libertad.

El curso de este año se abre con un tema de actualidad: la libertad.

El curso de este año se abre con un tema de actualidad: la libertad.

ción entre los especialistas de diferentes áreas. La segunda, la existencia de un Fòrum Obert, que como su nombre indica es accesible para todo el que desee intervenir. La tercera novedad es el esfuerzo que se va a realizar para saltar las "fronteras ideológicas y físicas, es decir, las falsas fronteras".

En esta edición habrá dos grandes líneas de trabajo: la inteligencia y la defensa del ser humano. Otra cuestión que toma especial relevancia en estos cursos, según ha confirmado Porter Moix, es la pedagogía de la libertad. "Libertad para enseñar, para aprender y libertad en el comportamiento. Todo el mundo es responsable de lo que quiere aprender y en esta libertad se necesita confianza", dijo Porter Moix. No en vano, el lema de la presente edición, para promocionar la Universitat Catalana d'Estiu, es una adaptación de un cartel propagandístico de la

FAI, fechado en 1936, obra del dibujante Carles Fontseré. Cuando se le insinúa al rector que este cartel evoca el pasado, su respuesta es tajante: "Evoca el pasado, pero no tiene nada de pasado. ¿No

terminados políticos, "ya que muchos de ellos, incluso consellers de la Generalitat de Catalunya, han sido invitados y vienen como simple profesionales. Este es el caso de conseller de la Presidència, Xavier Trias, que en la primera jornada moderará un debate sobre la sanidad pública y privada". El sábado 17, el conseller de Agricultura Francesc Xavier Marimon, inaugurará las XII jornadas de agricultura bajo el lema "El conreu de l'olivera poli d'oliva". El domingo 18 el alcalde de Barcelona y presidente del Comité de Regiones, Pasqual Maragall, pronunciará la conferencia "Cap a una Europa de les regions?".

Porter Moix confirmó ayer que el presidente de la Generalitat, Jordi Pujol, no intervendrá en los cursos porque no ha sido invitado —"no hay motivo para ello"— y que el presidente del PP catalán, Aleix Vidal Quadras, no habiendo sido invitado, sería bien recibido. Con esta actitud de apertura Porter Moix insiste en que todo el mundo tiene derecho a la palabra que no desea que se encasille a la UCE como la universidad de unos no de otros. ●

ha visto a los payeses crispados cortando carreteras? ¿Cree que la libertad es absoluta? Vuelven las mismas aspiraciones de antaño".

El rector de la UCE no quiere hablar de invitaciones cursadas a de-

Los cursos, que no escapan a los vaivenes de la economía, están financiados por varios departamentos de la Generalitat, diversas diputaciones, universidades, instituciones francesas, empresas privadas y por las matrículas de los alumnos. Dichas matrículas cuestan unas 55 mil pesetas. Aun así, este año ha habido un notable recorte en los gastos de organización y el presupuesto es de 50 millones de pesetas, 17 millones menos que en la edición del pasado año.

Pese a la contención presupuestaria, el programa no se ha visto perjudicado en lo que a contenidos se refiere. Los cursos de la UCE ofrecen este año variedad temática, con actividades agrupables en tres grandes ámbitos: la lengua, la literatura y la historia.

Algunas de las personalidades del mundo de la política y la cultura que han confirmado su asistencia son la ex ministra de cultura Carmen Alborch; el conseller de Cultura, Joan Maria Pujals, el conseller de Políti-

cas Territorial, Artur Mas, y el conseller de Presidència, Xavier Trias, entre otros profesionales invitados que participarán de forma activa en coloquios.

El lema "Libertad para aprender, libertad para enseñar y libertad para vivir" marca la filosofía de la presente edición, que pretende mantener vivo el tradicional trasfondo reivindicativo de esta universidad.

El escenógrafo, ilustrador y dibujante publicitario Carles Fontseré es el autor del cartel que este año anuncia la UCE; se trata de una adaptación de un representativo cartel propagandístico de la FAI del año 1936.

La localidad de Prada de Conflent, situada a los pies de Canigó, en la Catalunya Nord, y sede de la UCE, se asocia a las reivindicaciones catalanas desde que, después de la Guerra Civil, intelectuales y artistas como Pompeu Fabra o Pau Casals se instalaron allí.

Los cursos que se inician mañana finalizarán el próximo 25. ●

"L'INDEPENDANT" 15/7/96

L'Universitat catalana d'estiu sous le signe de la liberté

Liberté d'enseigner, liberté d'apprendre, c'est ainsi que se déclinerá la 28e édition de l'Universitat catalana d'estiu du 16 au 25 août.

ORS de la présentation de sa 28e édition, le 3 juillet dernier, les responsables de l'Universitat catalana d'estiu ont annoncé la modification de ses statuts avec la création d'une fondation, « ce qui apporte à notre manifestation plus de stabilité et de crédibilité vis-à-vis des institutions ou entités » explique Jean Becat, président de l'université de Perpignan.

Composé de 34 membres, dont 7 personnalités des P.-O., la tutelle d'autorité n'est autre que la Generalitat de Catalunya à laquelle les comptes annuels de la fondation devront être rendus.

Un local à Prades

Pourvu d'un capital de 450 000 F, il a été décidé de l'acquisition d'un local situé à Prades. Celui-ci ouvert au public durant l'année servira à la fois de lieu administratif pour l'Universitat catalana d'estiu et de vitrine de la culture catalane.

Expositions, bibliothèque (2000 ouvrages déjà à son actif), spectacles et conférences l'animeront.

L'université de Perpignan voit ainsi sa participation consolidée. D'autant qu'elle a obtenu par ailleurs la reconnaissance de certains enseignements comme unités de valeur.

L'esprit de l'Universitat catalana d'estiu, qui réunit douze universités des pays catalans (Barcelone, Gérone, îles Baléares...) reste le même, à savoir dispenser un enseignement aussi général et large que possible. Seul signe de distinction, en fait, sa langue.

Mais cette qualité ne veut en

Photo Dominique ALLIE

A droite, Jean Becat, Miquel Porter et à gauche Ramon Gual.

aucun cas créer une barrière linguistique, culturelle ou autre.

Liberté d'apprendre et d'enseigner

Des cours d'immersion à la langue catalane à trois niveaux seront assurés. « Nous avons souhaité mettre l'accent sur la liberté d'apprendre et celle d'enseigner. L'Universitat catalana d'estiu est ouverte à tous, sans limite d'âge et sans qu'aucun titre obligatoire (comme le bac) ne soit réclamé. Chaque année, il y a envi-

ron un taux de renouvellement des auditeurs au 2/3. Ce qui montre l'ouverture d'esprit de notre manifestation et l'intérêt qu'elle suscite » explique l'un des responsables.

C'est ainsi que les matières spécifiques, arts et littérature, politique, histoire, économie... sont au programme. Pour l'enseignement pluridisciplinaire, les deux thèmes retenus cette année seront "La défense de l'èsser huma" (défense de l'être humain). L'éminent professeur Alfred Giner Sorolla évoquera la question du can-

cer, mais sida, Eglise et sectes, aliénation et information ou encore "la desconfiance en la justicia"... feront aussi l'objet de conférences.

Logique et mathématiques linguistiques, mémoire historique, intelligences artificielles ou encore "El mon d'Escher i Magritte" animeront le second thème intitulé "L'intel.ligència". Pour sa 28e édition, l'Universitat catalana d'estiu a rendu hommage à Carles Fontseré en reprenant son illustration de la révolte d'"Els segadors" ou la révolte des moissonneurs.

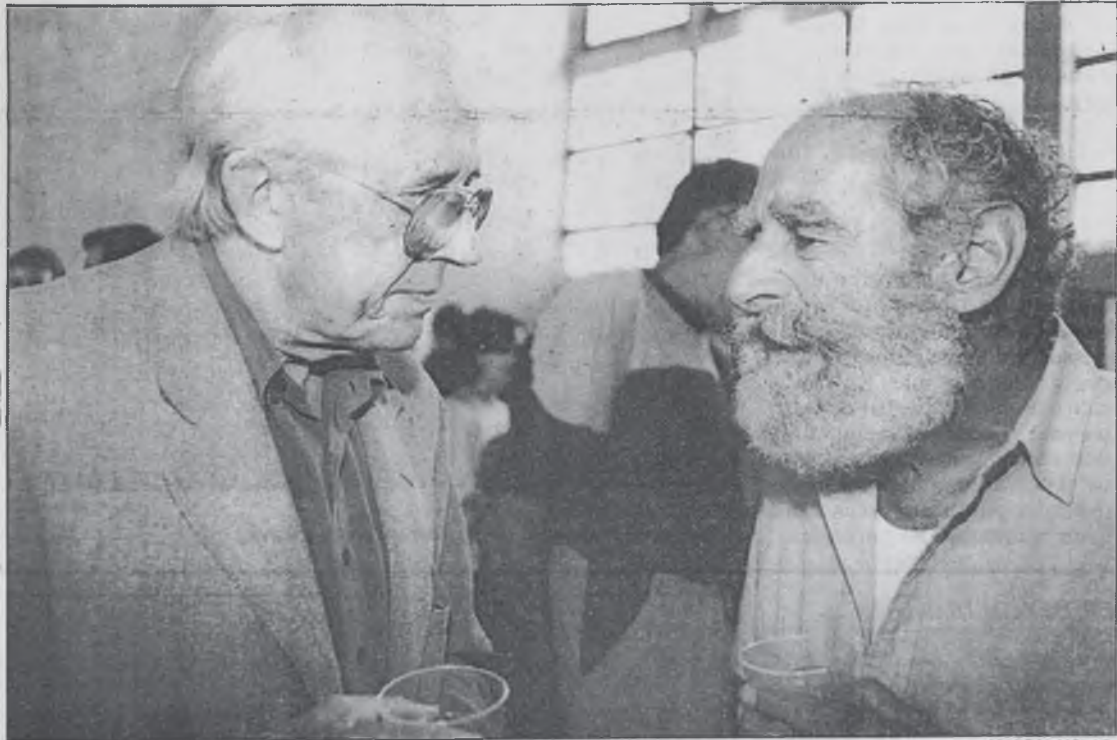
pasado diciembre y tomó el relevo del filólogo Joaquim Arenas, quien a su vez sustituyó a Max Cahner.

Otra de las novedades que destacan en la presente edición es que por primera vez los cursos están respaldados por la Fundació Universitat Catalana d'Estiu, lo que permite mejoras en el funcionamiento y la organización.

d'Estiu abre recorte de pesetas

Cartel de la UCE

MARÇAL MOLAS

El pintor i cartellista Carles Fontseré conversa amb l'antic rector de l'UCE Joaquim Arenas.

ENTREVISTA a Carles Fontserè, cartelista homenajeadó en la UCE

“Cataluña tiene mentalidad de suburbio norteamericano”

ENTREVISTA a Carles Fontserè, cartelista homenajeado en la UCE

“Cataluña tiene mentalidad de suburbio norteamericano”

RAFEL BOSCH

Carles Fontserè, fotografiado el viernes en Prada ante su cartel de la UCE

MARTA FORN

Prada. Enviada especial

La Universitat Catalana d'Estiu (UCE) cerrará su vigésimo octava edición, el próximo domingo, con un homenaje al cartelista Carles Fontserè. Suyo es el cartel de esta UCE, adaptación de uno que dibujó en 1936. En él se veía un campesino con el brazo en alto, empuñando una hoz y al fondo la bandera anarquista con las siglas de la FAI y la palabra: “Llibertat”. Sesenta años después, Fontserè ha cambiado la enseña anarquista por una “senyera” en movimiento. “La palabra ‘libertad’, más que un lema, es un grito”, explica Fontserè.

—Su cartel ha resucitado.

—Así es. Me ha hecho ilusión que se reproduzca un cartel que representa el pasado que está muerto y el presente que está vivo.

—La UCE va a homenajearle.

PERFIL

Figura profesional y física

■ Carles Fontserè i Carrió nació en Barcelona en 1916 y ha desarrollado una larga carrera como cartelista, escenógrafo, ilustrador y dibujante publicitario. Los carteles políticos que firmó durante la Guerra Civil le convirtieron en una de las figuras clásicas de esta especialidad gráfica. Una de sus últimas obras es precisamente el cartel de este año de la Universitat d'Estiu, adaptación de otra obra suya, realizada en los años de la contienda civil para la FAI. Además de la figura profesional, cabe en el caso de Fontserè hablar de su peculiar figura física: notable estatura, vigor juvenil, mirada penetrante y una característica y muy poblada barba. El exilio llevó a Fontserè a Francia, México y Nueva York, ciudad esta última en la que trabajó durante veinte años como fotógrafo y periodista. En 1973 regresó a Cataluña.

—No estoy acostumbrado a los homenajes, me coge desprevenido y desorientado. Además, se me hace a mí, que estoy vivo y que represento a una generación de artistas que pusieron su trabajo al servicio del pueblo. El exilio nos dispersó. Yo vengo de un mundo que murió en el 39.

—Sus palabras denotan cierta amargura, cierto desarraigo.

—Hasta mi regreso a Cataluña, en 1973, estuve en París y en Nueva York. Estoy al corriente pero soy un extranjero, no tengo lazos sociales ni humanos. Estoy desligado de todo. Cuando leo los diarios veo un

mundo ajeno a mí. Esto es una escuela característica del exilio.

—Porter Moix ha dicho que la cultura catalana se encuentra en estado vegetativo.

—Cataluña tiene mentalidad de suburbio norteamericano. Yo he visto nacer una evolución en Nueva York y he visto cómo al cabo de unos años se reproducía aquí. La mentalidad que hay aquí me recuerda a la de un suburbio norteamericano, de un repetidor. Es triste. Hace años se hablaba del peligro comunista, de una ola arrolladora que, sin embargo, se podía ver venir y contener. En cambio, el americanismo es como un virus que se extiende sin hacer ruido. Es más peligroso el americanismo que el comunismo.

—El balance de su estancia en Estados Unidos, ¿es negativo?

—Hay cosas que aprender en Esta-

“No me siento identificado con el arte actual.

Yo, en mi DNI, en el apartado profesión, pondría: sus labores”

dos Unidos, pero a veces parece como si sólo exportara sus defectos, lo nocivo. Yo soy admirador de sus cosas buenas. Si Cataluña reclamase a Madrid el poder político que tiene cualquier estado norteamericano, nos enviarían los tanques.

—¿El arte catalán gusta en Estados Unidos?

—Los catalanes tenemos deseos de gustar en el exterior y eso nos hace olvidar las cosas que nos gustan a nosotros. No soy crítico. Psicológicamente, estoy en otro mundo. El arte tendría que estar al servicio del pueblo y lo que está es al servicio de una determinada política.

—Su arte también era político.

—El arte siempre ha estado al servicio de la política. No me siento identificado con el arte actual. Yo, en mi DNI, en el apartado profesión, pondría: sus labores. Hago lo que me complace.

—¿Le complace escribir?

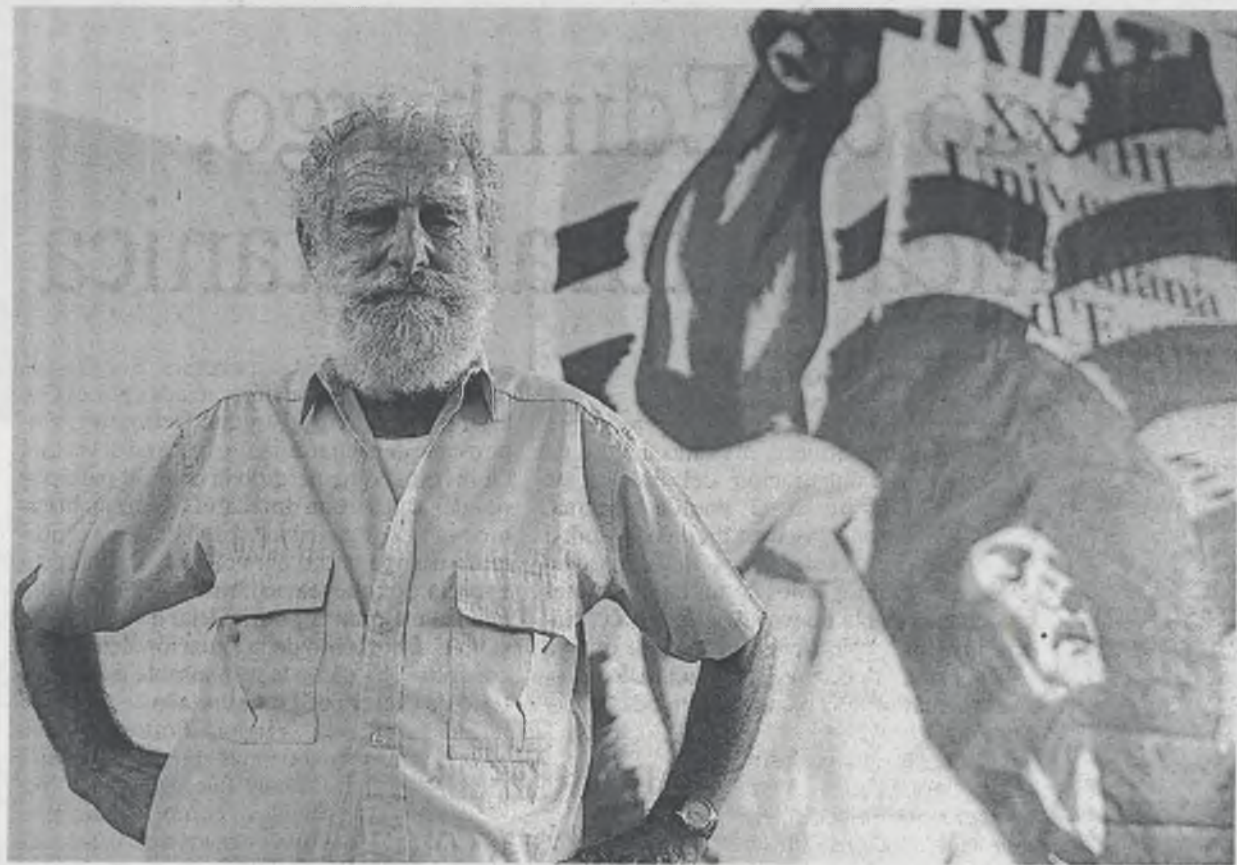
—Sí, ahora escribo un libro en dos volúmenes sobre lo que pensaban los catalanes en el exilio en París.

—¿Le gusta también leer?

—Claro. Tengo una biblioteca con más de 3.000 libros. Aunque ahora quizá sean menos, porque un ejército de termitas ha devorado algunos de mis mejores ejemplares. Las tapas de los libros están intactas, pero cuando las abres no hay páginas, se las han comido las termitas. ●

ENTREVISTA a Carles Fontserè, cartelista homenajead en la UCE

“Cataluña tiene mentalidad de suburbio norteamericano”

Carles Fontserè, fotografiado el viernes en Prada ante su cartel de la UCE

RAFAEL BOSCH

AVUI
DISSABTE
17 D'AGOST DE 1996

◆ CULTURA

L'alcalde de Perpinyà fa una crida a la tolerància

J.P. Alduy: “La lluita catalana no ha de...”

Carme Giró
PRADA DE CONFLENT

“La defensa de la identitat catalana ens serveix per defensar-nos de la xenofòbia dels Estats, sempre que no convertim la nostra lluita en xenòfoba.”

Amb aquesta defensa de la tolerància es va manifestar ahir l'alcalde de Perpinyà, Joan Pau Alduy, en la inauguració de la Universitat Catalana d'Estiu.

Alduy, que es va adreçar en català als nombrosos assistents a l'acte d'inauguració, va fer una defensa de “la reconquesta de la identitat catalana”, però insistint en què calia fer-ho des dels valors de “la tolerància, la pau i la democràcia, valors moderns que han caracteritzat la història de Catalunya”.

En una de les intervencions més aplaudides, Alduy, alcalde per la coalició conservadora UDF-RPR, fa afirmar rotundament: “Cal tornar a la lluita contra el populisme d'extrema dreta”, per defensar després les teories de multipertinença ideades pel filòsof Edgar Morin: “Som catalans, però pertanyem a diferents comunitats: hi ha Europa, però també hi ha les nostres respectives unions de destins, que són Espanya i França... Si volem preparar-nos per a les transformacions del segle XXI,

Joan Pau Alduy i Pau Blanc, aleshores

l'esperit de lluita per acomodar-se en una situació que, segons Porter, no és encara la desitjable. “La cultura a Catalunya està en estat semivegetatiu, perquè hi ha molts que creuen que ja estem bé com estem.”

Cartell de Fontserè

Porter va continuar amb aquesta idea referint-se al cartell de l'UCE d'aquest any, que reproduïx el cartell fet per Carles Fontserè els anys 30 per a la FAI, amb la paraula *Libertat*: “Aquell que es conforma amb la llibertat que li regalen, és irresponsable i està condemnat a la pèrdua d'aquella llibertat.” Per Miquel Porter, un dels principals objectius de l'UCE és “que tinguem l'esperit de lluita que hi havia als anys 30, perquè tenim una obligació de catalanitat de base”.

MARTA FORN

Prada. Enviada especial

La Universitat Catalana d'Estiu (UCE) tancarà la seva vigésima octava edició, el pròxim doming, amb un homenatge al cartelista Carles Fontserè. Suyo es el cartel de esta UCE, adaptación de uno que dibujó en 1936. En él se veía un campesino con el brazo en alto, empujando una hoz y al fondo la bandera anarquista con las siglas de la FAI y la palabra: “Llibertat”. Sesenta años después, Fontserè ha cambiado la enseña anarquista por una “senyera” en movimiento. “La palabra ‘libertad’, más que un lema, es un grito”, explica Fontserè.

—Su cartel ha resucitado.

—Así es. Me ha hecho ilusión que se reproduzca un cartel que representa el pasado que está muerto y el presente que está vivo.

—La UCE va a homenajearle.

L'UCE va obrir aquesta manera la seva 28a edició, la primera que ha estat organitzada per la Fundació Universitat Catalana d'Estiu, que presideix Manuel Castellet, com a president de l'Institut d'Estudis Catalans.

Castellet va destacar el fet que l'organització sorgeixi de la Fundació perquè així “mantenim la nostra capacitat d'independència, i estem vinculats molt estretament al món universitari, ja que 14 de les 15 universitats dels Països Catalans formen part de la Fundació”.

Seu permanent

Castellet també va destacar l'obertura, per primer cop, d'una oficina que serà la seu permanent de l'UCE a Prada, oficina que permetrà a la universitat tenir una presència a Prada més continuada al llarg

de l'any, així com organitzar activitats diverses.

És una oficina situada al centre de la localitat de Prada de Conflent, que començaven a visitar, encuriosits, els nombrosos estudiants que s'inscrivien encara, el primer dia, als diferents cursos. I que segur que visitarà amb freqüència l'alcalde de Prada, Pau Blanc, que a la cerimònia d'inauguració va destacar l'acte de lliure representa celebrar durant tants anys seguits l'UCE a la Catalunya Nord. És clar que després apuntava que calia “no abusar” d'aquesta llibertat.

Potser pensava, una mica preocupat, en les pintades que envaien els senyals de trànsit de tota la carretera de Perpinyà fins a Prada, demanant *Nosaltres també som catalans*, i utilitzant els símbols de trànsit per dibuixar-hi les quatre barres.

PERFIL

Figura professional y física

■ Carles Fontserè i Carrió nació en Barcelona en 1916 y ha desarrollado una larga carrera como cartelista, escenógrafo, ilustrador y dibujante publicitario. Los carteles políticos que firmó durante la Guerra Civil le convirtieron en una de las figuras clásicas de esta especialidad gráfica. Una de sus últimas obras es precisamente el cartel de este año de la Universitat d'Estiu, adaptación de otra obra suya, realizada en los años de la contienda civil para la FAI. Además de la figura profesional, cabe en el caso de Fontserè hablar de su peculiar figura física: notable estatura, vigor juvenil, mirada penetrante y una característica y muy poblada barba. El exilio llevó a Fontserè a Francia, México y Nueva York, ciudad esta última en la que trabajó durante veinte años como fotógrafo y periodista. En 1973 regresó a Cataluña.

—No estoy acostumbrado a los homenajes, me coge desprevenido y desorientado. Además, se me hace a mí, que estoy vivo y que represento a una generación de artistas que pusieron su trabajo al servicio del pueblo. El exilio nos dispersó. Yo vengo de un mundo que murió en el 39.

—Sus palabras denotan cierta amargura, cierto desarraigo.

—Hasta mi regreso a Cataluña, en 1973, estuve en París y en Nueva York. Estoy al corriente pero soy un extranjero, no tengo lazos sociales ni humanos. Estoy desligado de todo. Cuando leo los diarios veo un

La Universidad de Prada se despide con un homenaje a Carles Fontserè

CARLOS GONZÁLEZ, Prada
Se clausuró ayer la 28ª edición de la Universitat Catalana d'Estiu (UCE) con un homenaje a Carles Fontserè, autor del cartel de este año. Durante 10 días, por las aulas del Liceo Renouvier de Prada han pasado más de 1.700 alumnos. Una cifra tan alta que la organización estuvo a punto de cerrar la matrícula por falta de espacio. Se han impartido 93 cursos, y se han organizado 250 jornadas, 28 talleres, 19 debates y 13 espectáculos. No todas las actividades académicas han suscitado el mismo interés. Una de las más celebradas fue el curso *La desconfianza en la justicia*, a cargo de la abogada Magda Oranich, al que asistieron unos 80 estudiantes. La que corrió peor suerte fue el curso *El Consulado de Mar en Perpiñán*, al que sólo acudió un alumno. Donde no falló nadie, sobre todo a mediodía, fue en el comedor. En estos días se han devorado, entre otros alimentos, 6.000 pechugas de pollo, 2.000 kilos de pan, 1.000 de tomates y 2.000 de fruta, y se han bebido 1.500 litros de leche, 2.000 de café y 10.000 de agua.

Como todos los años, la convivencia ha sido un componente esencial de la universidad. Día tras día, las clases de la mañana y los talleres de la tarde han dado paso, por la noche, a las tertulias en el bar del liceo. En ellas, no ha faltado quien abogara, cerveza en mano, por una "nueva e indestructible república catalana". Y es que, a las puertas del cambio de siglo, la UCE sigue erigiéndose en reducto simbólico de nacionalistas románticos. En Prada se vive exclusivamente en catalán.

Ayer, los asistentes a la universidad se despidieron con emotivos abrazos y alguna que otra lágrima hasta el año próximo, cuando Prada vuelva a transformarse en foro científico y de reivindicación nacionalista.

LUNES, 26 AGOSTO 1996

BREVES**► La Universitat de Prada se cierra con un homenaje a Fontseré**

La XVIII edición de la Universitat Catalana d'Estiu (UCE) se clausuró ayer con un homenaje al pintor y cartelista Carles Fontseré, autor del cartel que este año ha presidido los actos celebrados en Prada de Conflent. El citado cartel, creado en 1936, ilustraba originariamente a un segador con el puño alzado sosteniendo una hoz al viento, junto a una bandera anarquista y las siglas de la FAI con el grito de "Libertad". La Universitat Catalana d'Estiu ha recuperado aquella imagen incorporando la bandera catalana en sustitución de la anarquista. En el acto de homenaje se repartieron, como símbolos, sombreros de paja, pañuelos rojos y hoces de cartón. Este año han participado en los cursos de verano 1.310 alumnos, 155 profesores y 47 conferenciantes. Sólo el 30,85 % de los alumnos eran universitarios. Por edades, el 3,6 % era menor de 14 años, el 9,8 % de entre 15 y 17 años y el 86,6 % era mayor de 18 años. De ellos, el 71 % procedía de Cataluña; el 10,3 %, de la Cataluña Norte y el resto lo ha hecho de la Comunidad Valenciana, Baleares, Alguer y otros lugares. — Agencias

XXVIII UNIVERSITAT CATALANA DESTIU

Aspecte de la inauguració de la UCE-96, ahir al matí al liceu Renouvier de Prada. Foto: UCE.

Porter afirma que la cultura catalana sobreviu en un estat semivegetatiu

... UCE-96 convidant els alumnes a convertir-la en un fòrum de llibertat

La cultura catalana vive en estado vegetativo, según Porter Moix

Alduy, Blanc (alcalde de Prada), Porter Moix, Castellet y Casassas, en el acto inaugural de la UCE 1996

■ La vigésima octava edición de la Universitat Catalana d'Estiu se puso ayer oficialmente en marcha. Su rector, Miquel Porter Moix, realizó una descripción del estado actual de la cultura catalana en el que no faltaron adjetivos como vegetativo, minoritaria, perseguida, destrozada y semidormida

MARTA FORN
Enviada especial

PRADA DE CONFLENT. — El presidente-rector de la Universitat Catalana d'Estiu (UCE), Miquel Porter Moix, manifestó ayer durante el acto de inauguración de los cursos de esta XXVIII edición de la UCE que la cultura catalana está en estado vegetativo. Según Porter, la cultura catalana es minoritaria y está perseguida y destrozada; está también semidormida: "No vamos

Marsellese y exquisitos

■ "Benvinguts a la republica universitaria de la llibertat." Este es el lema de bienvenida a la UCE, que figura en algunos folletos y programas que reciben los inscritos al llegar a la universidad.

No es el único mensaje. En los parlamentos de distintos ponentes escuchados ayer en el acto inaugural abundaron los agradecimientos a los anfitriones y las menciones a la necesidad de tratarlos con la mayor deferencia. "Catalunya Nord es el más pobre y más frágil de los Países Catalanes. Hay que respetarla, ya que están haciendo un gran esfuerzo para acoger la universidad y para acogernos a nosotros."

"Nos tenemos que ayudar y respetar y entrar en contacto", se dijo también. "Tenemos que entender que tienen dificultades para hablar

rato.
—, Y
o de

sino que es de los propios artistas". Para dar la vuelta a esta situación, Porter Moix aconseja lo siguiente: "La gente ha de dialogar, se ha de mirar a la cara, se ha de entregar y se ha de amar; si no es así, no hay creación".

El presidente de la Fundació Universitat Catalana d'Estiu y presidente del Institut de Estudis Catalans, Manuel Castellet, destacó por su parte en el acto inaugural —celebrado ayer por la mañana en el Lycée Renouvier de Prada— que en esta población del Rosellón ya existe un local de la Universitat Catalana d'Estiu, lo que supone la punta de una nueva estructura. En 1995 se creó la Fundació Universitat Catalana d'Estiu, que garantiza una participación académica institucional y que al mismo tiempo da organización institucional y continuidad.

Con esta fundación se unifica la Academia de Ciencias y Tecnologías, Humanidades y Ciencias Sociales. Además, la fundación actúa como asesor de los poderes públicos y respalda los actos de la Universitat Catalana d'Estiu, al tiempo que participa en seminarios organizados por sociedades científicas.

Valores modélicos

El alcalde de Perpinyà, Joan Pau Alduy, resaltó en el acto inaugural de los cursos —que ayer contaban ya con 601 inscritos— la importancia de los mismos en pro de la reconquista de la libertad: "Somos catalanes —dijo— pero formamos parte de Europa, del Estado francés y del Estado español". A su entender, en este momento de la historia hay que volver a la lucha contra el populismo de extrema derecha.

Alduy, perteneciente a la coalición conservadora francesa UDF-RPR, añadió que es necesario reafirmar los "valores modélicos de la historia catalana" así como el lema de la "multipertenencia cultural" a diversas comunidades.

"Hay que resaltar —agregó— los valores de nuestra historia, valores modernos de paz y tolerancia."

El acto acabó con aplausos, que se fundieron con el himno nacional de Cataluña, "Els Segadors", con el rótulo de fondo del legendario cartel "Llibertat", de Carles Fontserè, quien se encontraba presente en el acto y a quien se dedicará un homenaje en los próximos días. La adaptación del cartel la realizó en dos días y lo que más le ha gustado, según indicó, ha sido la incorporación de la "senyera" en movimiento.

Al término del acto, se degustó un nuevo pastel, denominado "pinyó-mel", creación de un pastelero de Prada. ●

CULTURA-ESPECTACLES

"Université catalane d'été" jusqu'au 25 août

Elle a ouvert ses portes hier matin au sein du lycée Charles-Renouvier. Pas moins de cinq-cent cinquante de professeurs et de chercheurs durant dix jours sont ici pour plancher.

Photos Harry JORDAN

Comme chaque année, les cours et les ateliers seront suivis par des centaines d'étudiants venus des deux côtés des Pyrénées.

méthodes employées depuis 3000 ans avant Jésus-Christ... Les soirées chaudes d'été prendront toute leur signification. Le lycée sera alors déserté et la place publique résonnera aux sons des festivités catalanes. De groupes de musique rock ou jazz, en soirées dansantes, tous les ingrédients festifs feront vibrer la cité. Enfin cette année plus que jamais, l'UCE sera présente sur tout le territoire confientols et vingt-cinq villages connaîtront

eux aussi des temps forts, de conférences en animations diverses.

Une formidable machine économique

Mais l'UCE est également une formidable machine économique. « C'est un budget de 2.500.000 F dont plus de la moitié est dépensé sur place. Il faut ajouter à cela toute la consécration diverse et variée des centaines de personnes

présentes journalièrement, » nous confiait Pere Verdaguer, et de conclure : « Nous avons du cependant limiter notre effectif par manque de lit, sinon au minimum deux cents à trois cents personnes supplémentaires se seraient inscrites. » Plus ancrée que jamais dans la cité, l'UCE est bien en route pour dix jours, en route pour la liberté d'exister.

Carles Fonséré est bien vivant
Carles Fontseré, auquel

l'U.C.E. rendra hommage, est bien vivant contrairement à ce que nous avons laissé entendre dans notre édition d'hier. Présent à Prades pour l'ouverture de cette 28e U.C.E.. Le grand amichiste catalan, né en 1916, nous l'a aimablement fait savoir du haut de ses merveilles et conciliants 80 printemps. Les relations de Fonsère avec le Roussillon sont anciennes. Sait-on, par exemple, qu'en 1939 il restaura le Casino de Canet ?

Université catalane d'été" jusqu'au 25 août

Elle a ouvert ses portes hier matin au sein du lycée Charles-Renovier. Pas moins de cinq-cent cinquante professeurs et de chercheurs durant dix jours sont ici pour plancher.

Photos Harry JORDAN

Comme chaque année, les cours et les ateliers seront suivis par des centaines d'étudiants venus des deux côtés des Pyrénées.

méthodes employées depuis 3000 ans avant Jésus-Christ... Les soirées chaudes d'été prendront toute leur signification. Le lycée sera alors déserté et la place publique résonnera aux sons des festivités catalanes. De groupes de musique rock ou jazz, en soirées dansantes, tous les ingrédients festifs feront vibrer la cité. Enfin cette année plus que jamais, l'UCE sera présente sur tout le territoire confletois et vingt-cinq villages connaîtront

eux aussi des temps forts, de conférences en animations diverses.

Une formidable machine économique

Mais l'UCE est également une formidable machine économique. « C'est un budget de 2.500.000 F dont plus de la moitié est dépensé sur place. Il faut ajouter à cela toute la consommation diverse et variée des centaines de personnes

présentes journalièrement, » nous confiait Pere Verdaguer, et de conclure : « Nous avons du cependant limiter notre effectif par manque de lit, sinon au minimum deux cents à trois cents personnes supplémentaires se seraient inscrites. » Plus ancrée que jamais dans la cité, l'UCE est bien en route pour dix jours, en route pour la liberté d'exister.

Carles Fontseré est bien vivant
Carles Fontseré, auquel

l'U.C.E. rendra hommage, est bien vivant contrairement à ce que nous avons laissé entendre dans notre édition d'hier. Présent à Prades pour l'ouverture de cette 28e U.C.E., le grand affichiste catalan, né en 1916, nous l'a aimablement fait savoir du haut de ses merveilleux et conciliants 80 printemps. Les relations de Fontseré avec le Roussillon sont anciennes. Sait-on, par exemple, qu'en 1939 il restaura le Casino de Canet ?

Llech...

Paris, Rome et Londres en photos

A découvrir aussi les photos de Carles Fontseré dans le gymnase où quelques-uns de

Confletois-Cerdagne-Capcir

8/96

Université catalane d'été : cours et découverte

Le lycée Charles-Renovier, grâce à l'Université catalane d'été (UCE) est ouvert du matin au soir.

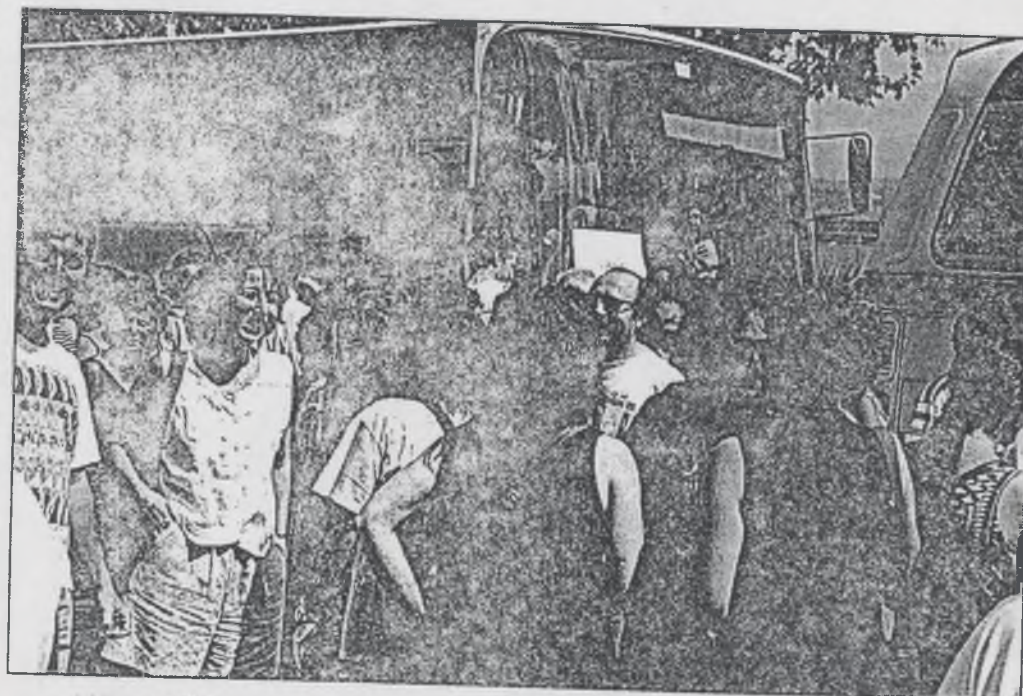

Photo M.G.

Plus de trois cents étudiants sont partis en bus à la découverte du Conflent.

Au fil du temps

A la paroisse

Ce jeudi : 9 h 15 messe à l'église ; 14 h à 17 h 30 entraide-ouvrier ; 15 h à 17 h 30 permanence Secours catholique.

Inscriptions aux écoles maternelles Arago et Pasteur

Mme Bouvier Thésy directrice de l'école maternelle Arago prendra les inscriptions pour les deux écoles maternelles jeudi 29 août de 17 h 30 à 18 h 30.

Se munir : fiche individuelle d'état civil au nom de l'enfant ; relevé des vaccinations (BCG obligatoire) délivré par la mairie sur présentation du carnet de vaccinations ; certificat d'inscription de la commune de résidence.

Priorité aux enfants de Prades.

Pas d'inscription le jour de la rentrée.

Au Lido

Ce jeudi à 21 h L'effaceur.

M.G.

F AITS DIVERS

Pere Verdaguer

□ UNIVERSITE CATALANE D'ETE

Majorque, le principat et Valence

Aujourd'hui, à 12 h, l'Université catalane d'été termine ses conférences par un hommage à Caries Fontseré, l'artiste auteur de l'affiche de la manifestation.

Caries Fontseré a dû s'exiler en 1939, après la guerre civile ; en tant que photographe, il a réalisé une œuvre considérable dont on peut admirer une facette au gymnase du lycée Renouvier où sont exposées plusieurs séries de photos sur Paris, Londres et Berlin des années 60.

Hier, la dernière grande conférence a été donnée par Cristofol Soler, le président du gouvernement baléaire qui a été contraint de renoncer à ses fonctions par son propre parti, le Parti populaire. Il n'y est resté qu'un an car il avait lancé un mouvement de réformes qui ne plaisait pas à son prédécesseur, lequel continue à tirer les ficelles dans l'ombre.

Mais tous ces problèmes révèlent que le P.P. à Majorque n'est pas tout à fait le même qu'à Madrid. Dans le programme de Cristofol Soler, il y avait la volonté d'obtenir plus d'autonomie pour les îles, une autonomie comparable à celle des régions historiques comme la Catalogne, le Pays basque ou la Galice ; une autonomie que ne lui reconnaît pas la constitution espagnole. Il avait également proclamé sa volonté de faire appliquer la loi de normalisation linguistique, c'est-à-dire de récupérer l'enseignement du catalan à tous les niveaux et pour tous les usages. Finalement, il s'inquiétait des dégâts commis par le développement du tourisme sur le patrimoine et sur le milieu.

Soler a rempli le gymnase et a été très applaudi par des étudiants qui ne sont pourtant pas des sympathisants du Parti populaire actuel au pouvoir en Espagne ; surtout, lors de son discours, il a été très applaudi par des socialistes.

F AITS DIVERS

Pere Verdaguer

UNIVERSITE CATALANE D'ETE

Près de deux mille personnes ont été accueillies

Les derniers étudiants ont quitté le lycée Renouvier dans l'après-midi d'hier. Les dimanches, à Prades, sont des jours ouvrables, et tout le matin les professeurs ont donné leurs cours. L'opinion générale est qu'ils ont été cette année d'une exceptionnelle qualité. A midi, encore, le gymnase était bien garni pour l'hommage à Carles Fontseré. Agusti Pons, qui est un journaliste connu, a brossé la vie de ce grand artiste, et Daniel Giralt-Miracle a analysé son œuvre. La veille sur la place de Prades, la Veïla Dixieland a régalé jeunes et vieux, comme elle l'a déjà fait d'autres années. Ensuite, toute cette jeunesse s'est rendue à la halle des sports, où Martin Figueras a donné un échantillon de ses chansons et où "blues de Picolat" a animé ensuite des danses endiablées. Dans l'après-midi il y avait eu le spectacle offert par les ateliers, en particulier ceux de chant choral, ceux de magie et ceux de théâtre. Le dernier a présenté quelques scènes satiriques de la présente édition.

Ensuite avait eu lieu l'assemblée générale des participants, au cours de laquelle le président Miquel Porter a donné une foule de chiffres. Il a dit par exemple que jusqu'à ce moment étaient passées par l'UCE 1734 personnes, dont 155 professeurs et 148 artistes qui sont intervenus dans les spectacles. 71 % provenaient de Catalogne, 7,6 % de Valence et 7,3 % de Majorque.

L'home de la "Llibertat!"

L'UCE homenatja l'home que, amb vint anys, va dibuixar durant la Guerra Civil el cartell de "Llibertat!" que ha presidit l'edició d'enguany de la Universitat Catalana d'Estiu

debat

Ara fa seixanta anys, el 1936, Carles Fontserè era un dissenyador gràfic amb vint anys d'edat i uns ideals polítics compromesos i definits. En esclatar la Guerra Civil posà totes les seves habilitats al servei de les seves idees i aplicà les forces en la lluita a través de les imatges, de tal manera que es convertí, ràpidament, en un dels cartellistes de més prestigi. La seva obra més coneguda encara és, precisament, del 1936: un

crit que va emmudir tres anys després, quan la Guerra va tocar a la fi i la cruesa de la desfeta esbocinà tots els somnis d'aquella generació. Fontserè s'exilià a l'estranger fins que la dictadura va fer les darreres cuetades, però quan tornà es trobà un país que encara no sent seu, un lloc on es confessa estranger i deslligat de tot. Ara, vint-i-tres anys després del seu retorn, i a seixanta de l'esclat de la Guerra i del cartell del segador, l'UCE, la universitat que va ser símbol de la lluita antifranquista, recupera aquella imatge amb la bandera catalana en lloc de l'anarquista, construint un pont entre el passat i el present, entre dues lluites per un ideal semblant. Però lluny de la satisfacció pel reconeixement tardà, les paraules de Fontserè encara són amargues, i en la profunditat de la seva mirada penetrant encara s'hi nota el corc del desengany: "M'ha fet il·lusió que es reproduïxi un cartell que

M'ha fet il·lusió que es reproduïxi un cartell que representa el passat que està mort i el present que està viu

segador amb el puny enlaire, brandant una falç al vent sobre una bandera anarquista i la sigla de la FAI amb el crit de "Llibertat!", una imatge que va esdevenir un símbol per als qui lluitaven per aquesta causa, i

El cartell de l'UCE és una adaptació d'un cartell per a la FAI.

representa el passat que està mort i el present que està viu".

Fontserè és el retrat perfecte de la generació del desengany. Tant, que quan se li parla de l'homenatge que l'UCE li ret avui es neguiteja perquè diu que no hi està acostumat: "M'agafa desprevingut i desorientat. A més se'm fa a mi queestic viu i que represento una generació d'artistes que van posar el seu art al servei del poble. L'exili ens va dispersar", i sentència "jo vinc d'un món que va morir el 39."

L'homenatge al cartellista, fotògraf i periodista Carles Fontserè tindrà lloc avui a les dotze del migdia al gimnàs del Liceu i comptarà amb la intervenció del crític d'art Daniel Giralt-Miracle, i del periodista Agustí Pons, a més de la del rector de la universitat, Miquel Porter i Moix i la del mateix homenatjat.

L'homenatge a Carles Fontserè és l'últim acte d'avui i tancarà la vint-i-vuitena edició de la Universitat Catalana d'Estiu.

J.E.

perfil

Carles Fontserè i Carrió va néixer a Barcelona l'any 1916. Va començar a dibuixar professionalment als setze anys i als vint, en esclatar la Guerra Civil Espanyola, destacà com a cartellista. Les obres de propaganda política que va signar durant la guerra van convertir-lo en un dels clàssics d'aquest gènere gràfic. Exiliat a França al final de la guerra com a soldat de l'Exèrcit de la República, conegué els camps de concentració, i posteriorment es va traslladar a París, on va residir durant uns anys.

A més de la pintura de cavallet i el disseny de cartells, ha dibuixat còmics, i ha estat director artístic d'una revista mensual a Nova York, on també va residir i treballar durant vint anys com a taxista, fotògraf i periodista. Allà pintà la sèrie *Cases catalanes vora el mar*. L'any 1973 va tornar a Catalunya on encara viu i treballa.

Cartell, homenatge i exposició

Enguany, l'obra de Fontserè ha estat triplement present a l'UCE. D'una banda, el cartell que el 1936 va dissenyar per a la FAI i que fou redissenyat fa uns anys substituint la bandera vermella i negra per la de les quatre barres, ha presidit tots els actes del gimnàs i ha estat present en totes les imatges de l'UCE, fent present el crit de "Llibertat!" a totes les pantalles de televisió i pàgines de premsa que han cobert aquesta 28a edició. De l'altra, el gimnàs ha acollit durant aquests deu dies una exposició amb una selecció de textos i fotografies de Fontserè elaborats durant un període de tretze anys a diferents ciutats europees. Per últim, aquest migdia, i tancant la programació de la vint-i-vuitena edició de la Universitat Catalana d'Estiu, el crític d'art Daniel Giralt-Miracle i el periodista Agustí Pons glossaran la figura d'aquest artista.

I ESPECTACLES

La UCE obre les portes amb un programa de creixement

El cartell de l'UCE és una adaptació d'un cartell per a la FAI.

representa el passat que està mort i el present que està viu". Fontserè és el retrat perfecte de la generació del desengany. Tant, que quan se li parla de l'homenatge que l'UCE li ret avui es neguiteja perquè diu que no hi està acostumat: "M'agafa desprevingut i desorientat. A més se'm fa a mi que estic viu i que represento una generació d'artistes que van posar el seu art al servei del poble. L'exili ens va dispersar", sentència "jo vinc d'un món que va morir el 39."

L'homenatge al cartellista, fotògraf i periodista Carles Fontserè tindrà lloc avui a les dotze del migdia al gimnàs del Liceu i comptarà amb la intervenció del crític d'art Daniel Giralt-Miracle, i del periodista Agustí Pons, a més de la del rector de la universitat, Miquel Porter i Moix i la del mateix homenatjat.

L'homenatge a Carles Fontserè és l'últim acte d'avui i encetarà la vint-i-vuitena edició de la Universitat Catalana d'Estiu. J.E.

perfil

Carles Fontserè i Carrió va néixer a Barcelona l'any 1916. Va començar a dibuixar professionalment als setze anys i als vint, en esclatar la Guerra Civil Espanyola, destacà com a cartellista. Les obres de propaganda política que va signar durant la guerra van convertir-lo en un dels clàssics d'aquest gènere gràfic. Exiliat a França al final de la guerra com a soldat de l'Exèrcit de la República, coneix els camps de concentració, i posteriorment es va traslladar a París, on va residir durant uns anys.

A més de la pintura de cavallet i el disseny de cartells, ha dibuixat còmics, i ha estat director artístic d'una revista mensual a Nova York, on també va residir i treballar durant vint anys com a taxista, fotògraf i periodista. Allà pintà la sèrie *Cases catalanes vora el mar*. L'any 1973 va tornar a Catalunya on encara viu i treballa.

a la a de er a

i ha- er la dels sap una arta, a, la ma-

anys ació e la stiu, mics reti-

cències. No en va, a Prada i als pobles veïns s'ocupen totalment, al llarg dels deu dies que dura la UCE, vuit hotels i dues residències, amb una capacitat total de 250 persones. Cal sumar-hi les 400 persones que dormen al Liceu Renouvier i els que dormen al càmping de Prada, a més d'una casa llogada.

De fet, aquestes xifres són les que marcaran el futur de la UCE, segons explicava Porter: "Aquest any hem estat al límit de la nostra capacitat d'acollir persones. Si continuen creixent els estudiants, haurem de limitar l'accés, però no volem fer-ho."

El problema del creixement s'ha convertit en el pitjor que ha d'afrontar la UCE, ja que afecta també els cursos, perquè l'espai disponible al Liceu Renouvier no pot fer-se més gran. En aquest sentit, Porter va apuntar la possibilitat de reduir cursos i tallers l'any que ve, reordenant-los i evitant les repeticions temàtiques.

En total, es calcula que a la UCE hi ha hagut una mitjana diària de 600 persones, quantitat suficient per haver d'assegurar un funcionament logístic eficient. Només les dades sobre el servei de menjador del Liceu parlen per si mateixes: cada dia, els aplicats però també famolencs estudiants han consumit 200 kg de pa, 150 litres de llet, 200 litres de cafè, 100 kg de tomàquet, 200 kg de fruita i 50 kg de formatge. L'últim cap de setmana, que hi va pujar molta més gent, la cuina es va

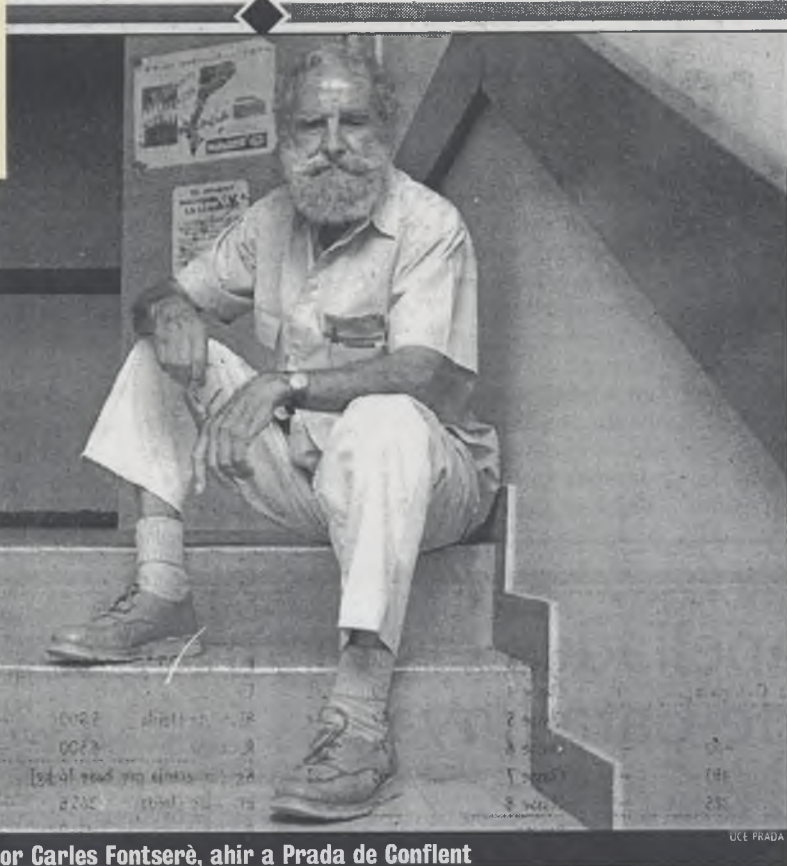
quedar curta i desenes d'estudiants van haver de conformar-se amb pernil dolç per tot dinar. Els dies de més calor s'han arribat a vendre fins a 1.000 litres d'aigua embotellada: element important si es té en compte que altres anys, per beure aigua de l'aixeta, hi ha hagut virus intestinals diversos corrent per la UCE. Aquest any tothom s'ha curat en salut, tot i que, malgrat això, el servei mèdic ha realitzat unes 15 consultes diàries.

Ampli programa

Però tot això no deixa de ser l'anècdota, tot i que cabdal, de la Universitat Catalana d'Estiu. El que quedarà per a la història de la UCE és el seu programa: aquest any s'han ofert 92 cursos, 28 tallers, 19 conferències i debats, 13 jornades, 22 actes al forum obert, 13 espectacles i 3 exposicions. D'entre els cursos que es van organitzar, el més concorregut va ser el de *La desconfiança en la justícia*, de Magda Oranich, que va comptar amb més de 80 persones. El de menys afluència de públic va ser el curs sobre *El Consolat de Mar de Perpinyà*, amb 1 persona.

La majoria dels estudiants assistents procedien del Principat (un 71 per cent), seguits dels de la Catalunya Nord (10 per cent), País Valencià (7,8 per cent) i les Illes (7,3 per cent).

Un total de 1.734 persones han concorregut aquest any als diversos cursos de la Universitat Catalana d'Estiu

El cartellista i il·lustrador Carles Fontserè, ahir a Prada de Conflent

Carles Fontserè, homenatjat

► La UCE va tancar les portes ahir amb un homenatge al cartellista Carles Fontserè, autor del cartell d'aquesta edició de la Universitat. Fontserè, visiblement emocionat, va rebre els honors escoltant els parlaments que sobre ell van fer Daniel Giralt-Miracle i Agustí Pons.

Carles Fontserè, de 80 anys, és cartellista,

escenògraf, il·lustrador i pintor. Són especialment famosos els seus cartells durant la Guerra Civil. Va practicar la pintura, el periodisme i la fotografia a París, Nova York i Mèxic, i va prosseguir després de la seva tornada a Catalunya el 1973. Ara acaba d'enllestir el segon volum de les seves memòries.

guir els diversos cursos i activitats. Un total de 1.310 alumnes es van matricular aquest any, encara que no tots van assistir-hi durant els deu dies de la Universitat. Cent cinquanta-cinc professors i 47 conferenciants van aportar els seus coneixements. Un microunivers complex en el qual es barrejaven les 38 persones d'organització i els 36 periodistes acreditats.

El Liceu Renouvier de Prada de Conflent ha estat un any més l'escenari d'aquesta trobada, amb les senyeres penjant per la façana, el petit bar on toquen rock català i estudiants amb ganxos no només d'estudiar.

I és que, com va insistir des del primer dia el president de la UCE, Miquel Porter i Moix, i com afirmava fent balanç, un dels principals objectius de la Universitat Catalana d'Estiu és "passar-s'ho bé". Objectiu acomplert segons Porter, que destacava que hi ha hagut "poquíssims incidents" i que "s'ha viscut tot amb bon humor". I per això, a més de cursos, conferències, jornades especialitzades i debats, els assistents a la UCE han tingut cinema cada nit, al

XXVIII UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU

D'esquerra a dreta: Agustí Pons, Daniel Giralt-Miracle, Carles Fontserè, i Miquel Porter i Moix, ahir durant l'homenatge al cartellista. Foto: UCE.

Carles Fontserè rep un homenatge «visual» en la cloenda de la UCE

Els assistents saluden el cartellista amb mocadors vermells, falçs i barrets de palla

■ Prada.— L'artista Carles Fontserè va rebre ahir, en la cloenda de la XXVIII Universitat Catalana d'Estiu (UCE) de Prada, un homenatge «visual», segons la definició que en

XEVI PLANAS

El president de l'equip rector de la Universitat Catalana d'Estiu (UCE), Miquel Porter i Moix, va explicar ahir que sempre l'ha impressionat el cartell de Carles Fontserè en què apareix un segador amb la bandera de la FAI al fons. Per aquesta raó, en haver d'encarregar el cartell de la UCE-96, va tenir l'atreviment de demanar a Carles Fontserè que l'adaptés canviant la bandera de la FAI per la senyera. Porter va agrair el gest de Fontserè d'acceptar l'encàrrec i va qualificar de «visual» l'homenatge que la UCE va retre ahir a l'artista.

Simulant la figura reproduïda al cartell, els assistents a l'acte portaven un mocador vermell, una

falç (de cartró) i un barret de palla, els mateixos elements que caracteritzen la figura reproduïda en el cartell de la UCE-96. L'obra, de Fontserè, es basa en un dels seus cartells més difosos, del qual ha substituït la bandera de la FAI per una senyera.

falç (de cartró) i un barret de palla, els tres elements que identificaven la imatge del segador.

El periodista i escriptor Agustí Pons i l'historiador de l'art Daniel Giralt-Miracle van glossar la personalitat de Carles Fontserè en l'homenatge.

Pons va referir-se a Fontserè destacant la seva audàcia i el seu caràcter de lluitador que ha defensat a contracorrent causes sovint minoritàries. En la seva intervenció, Pons també va parlar de la relació professional de l'artista amb Dalí i va evocar la dimensió humana de Fontserè, una persona arrelada a Porqueres (la població del Pla de l'Estany on viu) i que compagina el seu treball

de creació amb activitats domèstiques o d'oci, com la de tallar llenya o la de banyar-se a l'estany de Banyoles.

Giralt-Miracle va presentar Fontserè com un català artista i un home lliure, que ha obert camins com a pintor, il·lustrador, grafista, periodista i escriptor. Segons Giralt-Miracle, Fontserè és una obra d'art en ell mateix, un ciutadà que ha sabut fer del seu viure una aventura que l'ha dut a convertir-se en un cartellista de projecció internacional.

«He estat el poeta de la meua vida i he portat a terme moltes activitats només pel gust de viure-les. Els joves han de ser espectadors de la seva vida», va dir

Fontserè en agrair l'homenatge. L'artista, que ha recollit en un llibre una part de les seves vivències, va comentar que si una persona viu la vida intensament i després escriu sobre els seus records té l'oportunitat de reviure la crònica de la seva història personal. Per a Fontserè, aquest exercici, que permet descobrir una faceteta potser oculta d'escriptor, és molt recomanable, tant si les vivències han estat dramàtiques com si han estat agradables.

Escenògraf, fotògraf, pintor, cartellista, il·lustrador i dibuixant de publicitat, Fontserè va néixer el 1916 a Barcelona i va tornar a Catalunya el 1973, després de viure molts anys a l'estranger.

ENTRE PARENTESIS

DESCLOT

Torna Bonnet

Feia massa temps que el prefecte dels Pirineus Orientals no obria la boca. Però Bernard Bonnet no descansa, ni ha cedit un pam en les seves fòbies personals respecte a la qüestió catalana. Quan ja tothom quasi havia oblidat la polèmica pel mapa de l'anuari de l'AVUI i la Fundació Catalunya sense ratlla separadora entre els Estats espanyol i francès i les circulars recomanant acompanyar sempre qualsevol "idioma estranger" de la legal i necessària versió francesa en les notificacions oficials, Bonnet l'ha presa ara contra els símbols, que també el neguitegen. La setmana passada, a Ceret, convidat pel diputat batlle socialista Enric Sicre a les festes de la vila, va anunciar la seva presència en el recital del cors l'Muirini i de Lluís Llach. El perfecte va pressionar els organitzadors per evitar que s'hi interpretessin *Els segadors* i *L'estaca*. Quan Lluís Llach i el públic aplegat van començar a entonar les estrofes d'aquesta darrera cançó, va abandonar l'acte. Segurament hi va anar per poder fer-ho de gust. Aquesta setmana, ha continuat la passejada triomfal i ha demanat personalment al senador batlle de Prada, Pau Blanc, que ordenés treure el cartell de la darrera Universitat Catalana d'Estiu —que feia vuit metres de llarg per quatre d'ample— que representava la institució acadèmica a la Fira de la vila. I això, perquè la paraula "llibertat" de l'obra de Fontserè era escrita en català i no en francès (!). El cartell ha estat retirat. I el prefecte s'ha mostrat, una vegada més, com un implacable perseguidor de les llibertats.

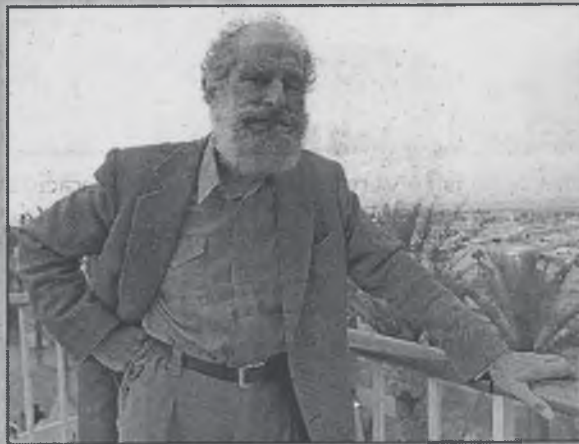
FIGURES, PAISATGES

Carles Fontserè

AGUSTÍ PONS

A Prada de Conflent, el darrer dia de la Universitat Catalana d'Estiu, vam homenatjar Carles Fontserè. Al meu amic, en aquesta vida, li han passat moltes coses però ell mateix va reconèixer, en l'obligat parlament d'agraïment, que no sabia gaire què s'havia de dir quan, als vuitanta anys, s'arriba a la condició d'homenatjat. Però en Fontserè va acabar per adreçar-se als més joves dels qui ens trobàvem reunits al gimnàs del Liceu Renouvier per aconsellar-los que visquessin la vida amb consciència de fer-ho perquè hi ha molta gent que passa per la vida quasi sense assabentar-se'n. Per Fontserè és important ser plenament conscient del que significa viure i ser capaç de viure des d'un cert distanciament, com si es tractés de la vida d'una altra persona. "És el que he intentat fer en els moments més difícils, aquells en els quals qualsevol decisió que prenguis pot resultar igual d'arriscada."

Abans d'aquestes paraules, en Miquel Porter, rector de l'UCE, havia explicat com l'ha-

via impressionat, de petit, el cartell del segador amb la falç, la bandera roja i negra i la paraula *Llibertat!* Aquell era un cartell dedicat a la FAI i que Fontserè va dibuixar pensant en

els camperols de Casas Viejas, aquells que van ser massacrats, segons sembla, per ordre expressa d'Azaña. André Marty, comissari polític de les Brigades Internacionals, a qui anomenaven *el Carnicero de Albacete* per la quantitat d'afusellaments que va ordenar a la rereguarda, havia decretat la mort de Fontserè per aquell cartell i altres *delictes*. Fontserè no ho va saber fins que va arribar a l'exili, on va ser amic i col·laborador de Cantinflas i Dalí, entre altres personatges. Tot això ho vam explicar, en l'acte de cloenda de l'UCE, en Daniel Giralt-Miracle i jo. En Daniel, que sempre es prepara les coses a consciència, ha comptabilitzat fins a onze oficis en la vida de Carles Fontserè i en va destacar el de pintor, il·lustrador, escenògraf i escriptor. Ara en Carles Fontserè es dedica, fonamentalment, a acabar el segon volum de les seves memòries i ho fa amb una puntositat exhaustiva: cada dada, cada data té la seva fitxa, la seva comprovació i, si cal, es demanen llibres a Barcelona, París o Nova York. Després, vam dinar plegats i a la taula es respirava un especial aire de llibertat.

CARLES FONTSERÈ, CARTELLISTA

Text: JOSEP GUITART / Fotos: RICARD CUGAT

"La llibertat és un luxe molt car"

El 25 d'agost, Carles Fontserè rebrà l'homenatge de la Universitat Catalana d'Estiu (UCE) a la seva llarga trajectòria artística i de defensa de Catalunya. En aquesta entrevista, el polifacètic artista català parla de les seves experiències a la Guerra Civil.

Carles Fontserè, nascut a Barcelona el 1916, és un dels millors cartellistes del nostre país. Tot i que va començar a pintar des que tenia 15 anys, el seu art va destacar en una de les èpoques més fosques de la nostra història col·lectiva: la Guerra Civil. Tanmateix, les seves habilitats no només recauen en el món de la pintura, sinó també en el de la fotografia i la narració. Fontserè ja està escrivint el segon volum de les seves memòries. El primer, *Memòries d'un cartellista català (1931-1939)*, va sortir publicat l'any passat a Pòrtic.

—Què li sembla l'homenatge que li faran a la Universitat de Prada?

—Em sembla immerescut. Però l'agraeixo i em satisfà en gran manera. No sé com podré correspondre.

—Però prefereix aquests homenatges institucionals, o bé que la gent, de manera espontània, utilitzi els seus cartells?

—Totes dues coses em complauen igualment. Precisament, fa pocs mesos, el cartell que anunciava als carrers el concert d'un dels grups de rock més importants dels Estats Units, Rage Against the Machine (vegeu article en pàg. 50), era una reproducció de l'obrer aixecant el martell que apareix en el primer cartell que vaig fer durant la Guerra Civil.

—Parli'ns una mica del seu nou llibre.

—Estic a punt d'acabar-lo. En un principi tenia pensat que anés del 1939, en què vaig sortir de Catalunya i vaig entrar en un camp de concentració francès, fins a l'alliberació de París, l'any 1944. Ara

em trobo que amb un sol volum de més de 500 pàgines només arribo a la meitat. Per tant, aquest segon volum de memòries només podrà arribar fins al 1942, quan ja és clar que Alemanya comença a perdre la guerra.

—És veritat que la resistència francesa era bàsicament comunista?

—La resistència és un mite forjat pel general De Gaulle i pels comunistes. De Gaulle necessitava justificar la seva fugida davant l'enemic fent veure que tot el poble de França havia refusat l'armistici del 22 de juny de 1940 i estava al seu costat. Els comunistes, al seu torn, necessitaven fer oblidar el pacte Hitler-Stalin del dia 23 d'agost de 1939 per repartir-se Polònia, que fou un dels desencadenants de la guerra.

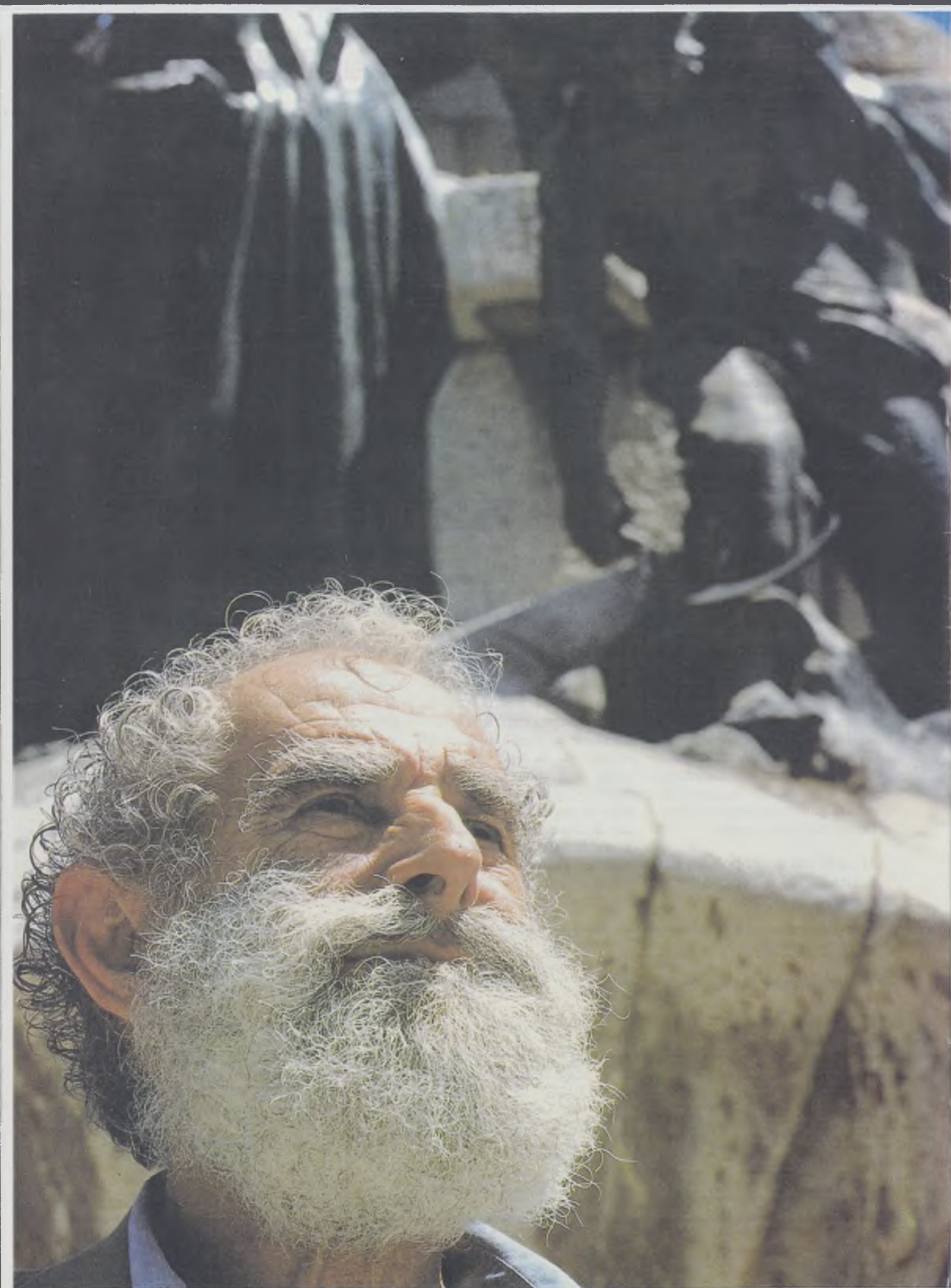
—No és una mica exagerat això que diu?

—Dit així, fora de context, són exabruptes. Però en el llibre que faig ara, són fets històrics que s'expliquen per ells mateixos. Millor dit, fets contemporanis de les meves vivències, que escric en primera persona.

—Com explica que la majoria de gent cregui el contrari?

—Perquè la memòria històrica popular actual, no la historiografia a nivell acadèmic, és filla dels interessos polítics dels vencedors que amb les pel·lícules de Hollywood, que són uns gegants mitjans per desvirtuar la història, han introduït en la memòria popular. Les mentides són per a consum de la majoria, mentre que les veritats no passen dels iniciats.

"La revolució del 1936-37 fou un dels moments de la història moderna en què Catalunya va gaudir d'una vertadera independència. Va tenir una Conselleria de Defensa i un exèrcit català."

—Llegint el seu primer llibre de memòries, sorprèn molt el fet que gosi treure a la llum el tema del carlisme català. Perquè creu que aquest aspecte de Catalunya ha estat sempre tabú per als nostres historiadors?

—No crec que sigui tabú, però el carlisme s'ha deformat amb la Guerra Civil. El carlisme quan s'integrà dins el Movimiento va perdre les seves característiques de catalanitat i es va convertir en un més dels partits que Franco va unificar. Ara, alguns veuen el carlisme unit al feixisme i no té res a veure. El carlisme tenia un sentiment català que en certa manera va fer de pont entre la Catalunya de 1714 i el catalanisme de la Renaixença.

—Però hi ha molts polítics que això no ho voldrien reconèixer. Perquè si li diu a Duran Lleida que el seu partit té un origen carlí, no li faria gaire gràcia.

—No crec que Duran Lleida dissentís d'aquesta afirmació. Com ja explico en el primer volum de memòries, el seu partit va néixer d'uns carlins catalanistes que van acceptar la República, tot distanciant-se d'uns altres que es van mantenir en la línia monàrquica i que després van caure en les mans del franquisme i es van despersonalitzar completament. Perquè passa una cosa: el poder corromp, i com que el partit carlí —que estava molt esmorteït i es conservava en els pobles i la muntanya— va participar del poder franquista, es va corrompre completament, com també ha passat amb els partits d'esquerra quan han tingut possibilitat de governar. En certa manera, un sempre ha d'estar una mica en contra dels qui manen (Rialles).

—Això no obstant, en Memòries d'un cartellista català (1931-1939), mostra el carlisme amb un component de violència, ja que molts d'ells formaven part dels sindicats grocs, que disparaven contra els sindicalistes durant els anys 20 d'aquest segle.

—Els sindicats grocs, millor dit el Sindicat Lliure, era una qüestió al marge del carlisme, tot i que això no vol dir que un cert nombre de carlins no hi intervinguessin. Però no era un problema carlí, era un problema de la burgesia catalana. Hi ha dues coses que la joventut actual confon. Una és que l'església que va promoure l'alçament de Franco se n'ha sabut treure de sobre la responsabilitat. A Catalunya hi ha hagut una església més humanista que ha estat realment contra el franquisme, però minoritària. Llavors, l'església s'ha recolzat en aquest moviment per donar a entendre que estava al marge de la Guerra Civil. L'altra és que el president Pujol, amb la seva política i amb els seus discursos, ha volgut treure la responsabilitat de la burgesia catalana en

el Movimiento. Com si aquesta hagués estat la víctima innocent de la guerra. En part ha estat víctima, però no innocent.

—Quan es passa del carlisme a l'anarquisme i per què?

—El meu canvi pot semblar curt perquè va dels 16 als 18 o 20 anys. Si jo n'hagués tingut 27, fins als 30 és un període molt curt per fer un canvi tan radical, però dels 16 als 20 és un període llarguíssim. Perquè quan ets un adolescent, cinc anys és tota una vida.

—Hi va haver un fet polític que el condicionés a canviar?

—Bàsicament va ser un fet íntim, familiar. La separació dels meus pares va ser un trauma molt gran, fins al punt que si em trobava un amic pel carrer em sentia avergonyit. Tot això en el context dels anys 30, en què les separacions només es veien al cinema de Hollywood, però en les famílies de Barcelona era un fet extraordinari. I això fou el que determinà que tot un món em caigués. Quan tens 16 anys i realment creus en Déu, l'església i la bondat, si et cau això, et cau tot.

—Així el seu acostament a l'anarquisme fou més en un sentit espiritual que no polític?

—Sí, va ser fruit de les circumstàncies. Jo no vivia en una barriada obrera. Els meus pares no eren obrers, els meus parents tampoc. Per tant, no era fàcil ingressar en un grup anarquista. Però els fets d'entrar al Sindicat de Dibujants i arribar a la guerra em van permetre manifestar els meus sentiments llibertaris.

—I encara es defineix llibertari avui dia?

—Des d'un punt de vista filosòfic i humanista, sí. I és per això que visc aquí a la muntanya.

—I creu que actualment, en un món on sobretot prima l'egoisme, encara té interès aquesta ideologia?

—Jo crec que sí. La prova és que encara es continuen publicant llibres que parlen sobre l'anarquisme. Precisament, un que va sortir l'any passat editat per l'Insitut d'Estudis Socials d'Amsterdam (IISG), va reproduir a la portada el meu cartell *Llibertat*, com a emblema de tota una època.

—Quan vostè feia aquest cartell, amb la figura imponent d'un camperol aixecant la falç davant de la bandera anarquista, era conscient que aquest passaria a la història del cartellisme?

—No. Ni de bon tros.

—A qui pretenia arribar amb aquest cartell?

—Als camperols que havien sofert tant, fins i tot durant la República —recordem els fets de Casas Viejas a Andalusia—. Per tant, amb aquest cartell demanava la llibertat per als més febles.

—Vostè ara ha canviat del seu cartell *Llibertat*, pin-

“El que passa ara és que les protestes de la joventut estan desviades cap a la música rock, que és un desfogament d'energia. És una escapatòria que no fa mal a ningú des d'un punt de vista polític.”

tat el 1936, la bandera anarquista per la senyera en el cartell que enguany anuncia la Universitat Catalana d'Estiu de Prada de Conflent.

—Quan la revolució del 36-37, Catalunya va gaudir d'una vertadera independència. Va tenir una Conselleria de Defensa i un exèrcit català. Llavors la bandera catalana es donava per garantida. Les columnes de milicians sortiren de Barcelona com a columnes catalanes, portaven banderes dels diferents partits —de la FAI, comunistes, etc.— i la catalana. Amb la bandera negra i vermella del meu cartell vaig tractar de donar un determinat sentit a aquella revolució.

—Els cartells de la Guerra Civil van ser una gran mostra de compromís social i d'avantguarda artística. Creu que aquesta conjunció s'ha tornat a repetir mai més a la història?

—Ara hi ha els graffitis, que estan fets per gent jove i que alguns estan molt ben aconseguits. El que passa ara és que les protestes de la joventut estan desviades cap a la música rock, que és un desfogament d'energia. I això, encara que no ho sembli, els elements directors de la societat ja ho saben. És una escapatòria que no fa mal a ningú des d'un punt de vista polític.

—El màxim esplendor dels cartells correspon a l'etapa revolucionària. Des de llavors, els cartells ja no són tan originals i perden part del seu encant. És que la revolució estimulava la seva capacitat creativa?

—Sembla que sí, segons manifesten alguns crítics.

—Què li sembla el cartellisme del bàndol nacional, sobretot el de Carlos Sáenz de Tejada?

—Més que un cartellista, Sáenz de Tejada era un bon il·lustrador. Però no s'ha de mirar el cartellisme des del punt de vista de les idees estètiques. Perquè, per exemple, el cartell de Miró *Aidez Espagne* té un gran interès per als crítics d'art, però no es correspon amb la realitat de la lluita que va menar el poble espanyol. Si l'haguessin enganxat en una bar-

—Com veu la qüestió catalana avui dia?
—No estic d'acord que Catalunya sigui bilingüe. El català hauria de ser l'única llengua oficial. Ara bé, a partir d'aquí hi hauria d'haver una gran cordialitat cap als que parlen castellà. Que hi hagi diaris i escoles en castellà, que facin festes, el que vulguin, però que sàpiguen que això ho fan a Catalunya perquè aquest és un país obert que ho accepta. La qüestió catalana, però, la veig malament. L'amenaça sobre Catalunya existeix ara com fa 50 anys.

riada obrera de Barcelona s'haguessin pensat que els prenién el pèl. En canvi, el cartells de Tejada corresponen a una visió de la lluita i tingueren una eficàcia important.

—L'any 36, les seves influències d'on venien. Potser del cartellisme soviètic?

—Vaig tenir alguna influència soviètica quan vaig començar l'any 32, però de forma molt difusa. Això no obstant, el 36 les meves influències no eren soviètiques. La prova és que jo i els meus companys fèiem cartells d'individualitat sinó masses. En certa manera aquests cartells no es corresponen amb el que hauria estat una propaganda organitzada per psicòlegs de la revolució. En aquells cartells de la Guerra Civil pots estudiar la psicologia de cada artista, perquè van ser cartells espontanis de cadascú.

—Creu que la crisi actual de cartellisme és deu a la televisió?

—Bàsicament sí, tot i que els cartells encara conserven part del prestigi, com és el cas de les eleccions en què els po-

lítics van enganxant els seus cartells, malgrat que ja no són pintats sinó retrats fotogràfics. El cartell com a cartell polític, per a mi, va deixar d'existir a partir dels anys 60.

—Un dels enfrontaments que hi va haver a la zona republicana durant la guerra va ser entre el govern de Madrid i Catalunya. Què pensa d'aquest enfrontament?

—De fet, va arribar en un moment en què els catalans ja no sabíem per què lluitàvem. Com a catalans ja ho havíem perdut tot. Això va baixar molt la moral de lluita. Però tot i això, la guerra encara s'hagués pogut guanyar si França i les altres potències no haguessin ofegat la República espanyola. La guerra, des del meu punt de vista, es va perdre bàsicament per culpa de les democràcies.

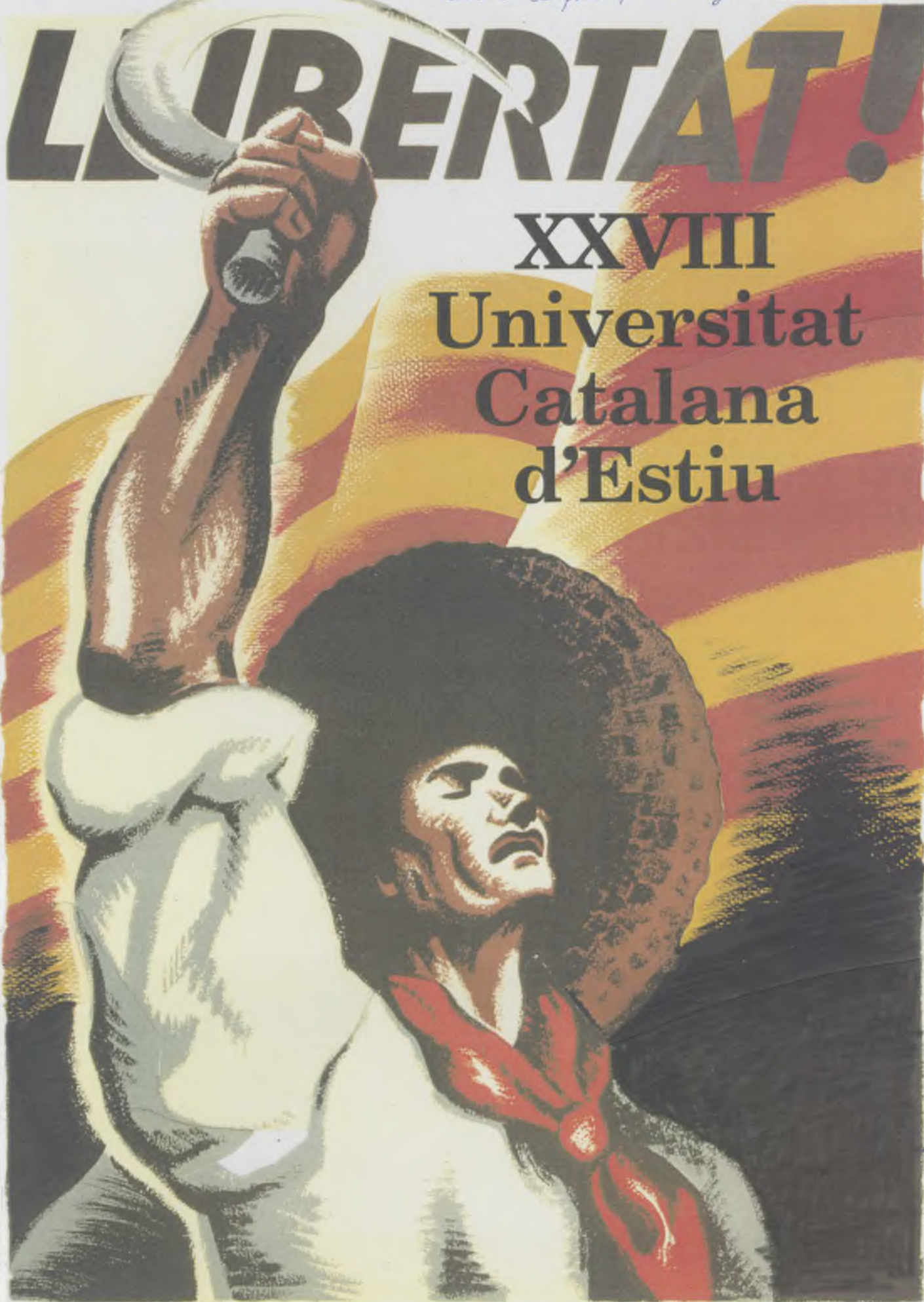
—Què els dirà als joves que acudeixin a l'UCE?

—Que la llibertat és un luxe que es paga molt car.

A Carles Fontserè,
amb l'homenatge
de l'Equip Rector de la XXVIII Universitat Catalana d'Estiu.

Prada de Conflent, 25 d'agost del 1996

Prada de Conflent

del 16 al 25 d'agost del 1996

Informació: Barcelona (93) 317 24 11, Ciutat de Mallorca (971) 72 32 99
València (96) 351 17 27, Perpinyà (07/33) 6834 11 70, Andorra la Vella (07/376) 85 15 40

Heinrich Fontserè

A. Casanova

Juan Alegret

Juan Malagou

Samuel

J. Mir
Just

Y. Casanova

Just

L. S. G. M. M. M.

ABC

BARCELONA

DATA

26/08/9

La Universitat Catalana d'Estiu homenajea a Fontseré

Prada. S. C.

La XVIII edición de la Universitat Catalana d'Estiu (UCE) finalizó ayer los actos con el homenaje al pintor y cartelista Carles Fontseré, autor de la obra que este año ha presidido los actos celebrados en la población francesa de Prada de Conflent. El cartel, creado en 1936, ilustra originalmente a un segador con el puño alzado sosteniendo una hoz, junto a una bandera anarquista y las siglas FAI junto al grito «Libertad».

En esta edición, 23 años después del retorno de Fontseré de su exilio provocado por la Guerra Civil, la UCE ha recuperado aquella imagen en la con la incorporación de la bandera catalana en sustitución de la anarquista. El cartelista se mostró ilusionado por la reproducción de su obra y explicó que «representa el pasado que está muerto y el presente que está vivo». Fontseré afirmó que representa a una generación de artistas que «pusieron su arte al servicio del pueblo». El cartelista también señaló que «procedo de un mundo que murió en 1939».

Durante el acto se repartieron objetos simbólicos, como sombreros de paja, hoces de cartón o pañuelos rojos. En el homenaje intervinieron también el crítico de arte Daniel Giralt-Miracle y el periodista Agustí Pons, quien precisó que, por encima de todo, «honramos a una persona comprometida artística y cívicamente». Por su parte, Giralt-Miracle declaró que para Fontseré «la vida es un gran espectáculo que ha vivido siempre desde la primera fila». Ante la posibilidad de realizar una película sobre la vida del cartelista, el crítico de arte aseguró que sería «un gran éxito de taquilla».

Éxito de público

El presidente de la UCE, Miquel Porter, aprovechó la última jornada para hacer un balance de esta XVIII edición. Desde el 16 de agosto han pasado 1.734 personas por la UCE, un 4 por ciento más que el año pasado. Los cursos han contado con la presencia de 1.319 alumnos matriculados, de los cuales el 30,8 por ciento son universitarios, una cifra superior a la de ediciones anteriores debido, según Porter, «a la convalidación de créditos de libre configuración en los nuevos planes de estudio». Sin embargo, afirmó que «no desearía que el desnivel en relación a otro tipo de personas fuera grande porque la UCE debe permitir el acceso a la cultura a gente que no puede acceder a ella durante el resto del año».

La Universidad Autónoma de Barcelona, la Universidad de Barcelona y la Universidad de las Islas Baleares han otorgado un total de 56 becas para la participación en la presente edición de la UCE. Porter expresó su deseo de no impedir su participación por motivos económicos y aseguró que «imperla cierta flexibilidad para permitir el acceso a cambio de algún tipo de servicios en beneficio de la comunidad universitaria».

En relación al cargo que ocupa, señaló que «la presidencia de la UCE debería ser trienal para marcar una determinada línea política». Otra de las precisiones que hizo Porter fue «la necesidad de reducir y reordenar el número de asignaturas y talleres de la UCE para evitar el terrible gasto que suponen y permitir una estructura más fácil y comprensible para los alumnos».

La UCE de Prada homenatjarà Fèlix Cucurull, Carles Fontserè i Joan Triadú

L'equip rector crea una aula oberta on s'organitzaran actes al marge del programa oficial.

■ **Barcelona.**— La XXVIII Universitat Catalana d'Estiu (UCE), que tindrà lloc del 16 al 25 d'agost a Prada, homenatjarà el desaparegut historiador Fèlix Cucurull, l'escrip-

XEVI PLANAS

tor Joan Triadú i l'artista Carles Fontserè, autor del cartell de la UCE-96. El president de l'equip rector, Miquel Porter, va anunciar ahir a Barcelona, durant la presentació de la UCE-96, la creació d'una aula oberta que

es posarà al servei dels interessats a organitzar activitats a la UCE al marge del programa oficial. El pressupost de la UCE-96 és de 50 milions de pessetes i s'ha reduït en 10 milions en relació amb el de l'any passat.

La defensa de l'ésser humà i la intel·ligència seran els fils conductors d'una bona part dels cursos que tindran lloc del 16 al 25 d'agost al liceu Renouvier de la població nord-catalana de Prada, en el marc de la XXVIII Universitat Catalana d'Estiu (UCE).

Entre els professors que ensenyaran a Prada hi ha el filòsof Joan Manuel Del Pozo, el científic Antoni Lloret, l'advocadessa Magda Oranich, el dissenyador Enric Satué, el lingüista Sebastià Serrano i el polític Joan Vallvé.

Pel que fa als debats que hi tindran lloc, hi participaran, entre altres, el filòleg Joaquim Molas, el crític d'art Daniel Giralt-Miracle, i els polítics Carme Alborch (exministra de Cultura), Artur Mas i Xavier Trias, consellers de Política Territorial i Presidència de la Generalitat de Catalunya.

El centenari del cinema a Catalunya, l'obra de Salvador Dalí, les conseqüències del Tractat de Maastrich als Països Catalans, la sida, el càncer, les sectes, la robòtica, la Nova Cançó, el futur de l'esquerra catalana, les tendències actuals del disseny en l'àmbit periodístic i el rock com a cultura són alguns dels temes que podran aprofundir els estudiants a Prada.

Els organitzadors de la UCE-96 han previst, entre altres, taules rodones sobre la utilització racional del territori, el futur del cinema català, les organitzacions no governamentals, els museus i el patrimoni, i el sistema sanitari.

Un acte de la UCE recordarà el poeta valencià Joan Roís de Corella, avançant-se a la commemoració del cinc-cents aniversari de la seva mort, i també s'homenatjarà l'historiador maresmenc Fèlix Cucurull (mort l'any passat), l'escriptor ripollès Joan Triadú i el cartellista Carles Fontserè, establert al Pla de l'Estany.

A part dels actes programats per l'equip rector de la UCE, el liceu Renouvier també serà la seu, aquest estiu, d'una quinzena de

El cartell de la XXVIII Universitat Catalana d'Estiu de Prada, obra de l'artista Carles Fontserè. A la dreta, el desaparegut historiador Fèlix Cucurull.

reunions i sessions monogràfiques, entre les quals hi ha les Jornades de Cuina Catalana.

El rector de la UCE, Miquel Porter, va avançar ahir que s'obrirà a Prada una oficina permanent de la UCE, que informarà durant tot l'any sobre els actes que aquesta universitat promou a la capital del Confient.

En opinió de Miquel Porter, la UCE no ha de perdre el seu caràcter d'universitat alternativa: «S'ha de mantenir l'esperit de Pra-

da, que atrau la gent que vol aprendre en llibertat. Prada és un lloc de trobada privilegiat. La UCE, a més d'ensenyar amb rigor, ha de convertir-se en el portaveu de les associacions, les organitzacions no governamentals i els impulsors d'iniciatives de la vida civil. Tothom que tingui alguna cosa a explicar podrà utilitzar l'aula oberta que hem creat perquè els qui ho desitgin puguin adreçar-se als qui vulguin escoltar-los.»

L'actual equip rector té interès

a potenciar l'intercanvi entre persones de diferents àmbits del coneixement i es proposa projectar internacionalment la UCE. «Ja és hora que la ciència es faci a partir de les intercomunicacions i no dels calaixets. Volem reforçar molt els cursos interdisciplinars i afavorir el debat entre especialistes de matèries ben diverses. També tenim

la intenció d'c perquè hi puitaris d'altre: immersió en l'afirma Miquel

El pressupost notòriament el 1995. «Per p UCE ha acum tabilíssim a cau nòmica de l'eq que va preveure que mai no s'ha toquem de pe ballarem amb 50 milions, 17 hi havia previst», va explicat

La Unive
d'Estiu hom

La XVIII edició d'Estiu (UCE) fi homenaje al p Fontserè, autor presidido los acto francesa de Pr creado en 1936.

Diumenge

NÚMERO 109

ENTREVISTA JAUME ROCA ACUDIT HISTÒRIES D'EN VENCESLAU ROSSELL GASTRONOMIA

REPORTATGE Pàgs. 4 i 5

Una universitat i dues "Prades"

DIARI del **Diumenge** DIUMENGE, 25 D'AGOST DE 1996

Cartell de la 28a edició de la Universitat, obra de Fontseré, en una de les sales.

Cartell de la 28a edició de la Universitat, obra de Carles Fontseré, en una de les sales.

Dies de Prada

La Universitat Catalana d'Estiu ha tancat la seva 28ena edició. Han estat nou dies al peu del Canigó, amb receptes miraculoses, una desfilada de consellers, serials polítics diversos i revelacions exclusives sobre el cas Sunyol; tot, tret dels bisbes.

Divendres, 16. "Benvinguts a la república universitària de la llibertat i del bon humor!" Amb aquesta salutació d'aroma llibertària, Miquel Porter i Moix saluda els centenars d'estudiants que han arribat avui a Prada de Conflent, per assistir a la 28ena edició de la universitat d'estiu més especial de totes les que es fan i es desfan. El president de l'equip rector ha posat la carta de benvinguda a la carpeta que reben els estudiants que es matriculen un cop han pagat, si no tenen beca. 2.200 francs, poc més de cinquanta mil pessetes. Porter i Moix, persona de

llarga trajectòria republicana progressista, precisa la seva salutació, tot definint els ingredients bàsics de la fórmula: "Universitat, perquè hi cabem tots; lliure, perquè així ho vol el nostre sentit col·lectiu de la dignitat i la responsabilitat; i ben humorada, perquè hi hem vingut de grat, i no per força, a aprendre i a ensenyar, a la recerca de l'únic bé que, una vegada obtingut, ningú no ens pot prendre: la cultura".

L'aroma de republicanisme llibertari s'incrementa amb la reproducció monumental del cartell de Carles Fontserè que presideix l'acte d'inauguració. L'artista ha tret la

bandera anarquista que hi havia en el cartell original, fet als anys trenta, i l'ha substituïda per una senyera. L'estètica però, és la mateixa, i el missatge que proclama també: *Llibertat!* El rector justifica el cartell assegurant que l'esperit de lluita que va tenir la gent d'aquella època continua vigent, però recorda també: "Les coses no van sortir com volíem". Per això defensa la vigència de la proclama que encapçala el cartell de Fontserè: "Hem rebut molts cops i encara en rebrem més".

Qui també alerta contra el entrebancs és l'alcalde de Perpinyà. Jo-

Pau Blanc, batlle de Prada, Miquel Porter i Moix, rector de l'UCE, i Manuel Castellet, pre l'In d'E Cat Por l'èr llib ha del bà: esc

Un homenaje a un cartelista cierra la Universitat de Prada

PRADA DE CONFLENT · La XVIII edición de la Universitat Catalana d'Estiu (UCE) clausuró ayer el homenaje al pintor y cartelista Carles Fontseré, autor del cartel que este año ha presidido los actos celebrados en Prada de Conflent.

El cartel, creado en 1936, ilustraba originariamente a un segador con el puño alzado sosteniendo una hoz al viento, junto a una bandera anarquista y la sigla de la FAI

con el grito de "Libertad".

Después de 23 años del retomo de Fontseré de su exilio tras la guerra civil española (1936-39), la UCE ha recuperado aquella imagen incorporando la bandera catalana en sustitución de la anarquista.

Fontseré se mostró ilusionado por la reproducción del cartel y explicó que éste "representa el pasado que está muerto y el presente que está vivo".

EL PERIÓDICO

de CATALUNYA

BARCELONA

La UCE se despide con un homenaje a Carles Fontseré

Prada. – La 18ª edición de la Universitat Catalana d'Estiu (UCE) finalizó ayer con un homenaje al pintor Carles Fontseré, autor del cartel que este año ha presidido los actos celebrados en Prada. El dibujo, creado en 1936, ilustraba originariamente a un segador con el puño alzado sosteniendo una hoz al viento junto a una bandera anarquista, que en Prada fue sustituida por una senyera. – A. C.

26/08/96

U.G.T

DAVID BALLESTER

**MARGINALITATS
I HEGEMONIES:
L'UGT DE CATALUNYA
(1888-1936)**

De la fundació a la II República

COLUMNA

Fundació
COMAPOSADA

RACCOLTE & STORICHE
MUSEO DEL RISORGIMENTO MUSEO DI STORIA CONTEMPORANEA
MUSEO DI MILANO

Comune di Milano
Settore
Cultura e Spettacolo

Giovedì 12 settembre 1996 - alle ore 11,00

SALA CONFERENZE DI PALAZZO MORANDO

Il Direttore

Via Sant'Andrea, 6

presentazione della mostra

allestita nelle sale del Museo di Storia Contemporanea

SPAGNA 1936 - 1939
Antifascismo, guerra, rivoluzione

interverranno

Philippe Daverio
assessore alla Cultura

Carles Fontseré
grafico autore di molti manifesti in esposizione

Claudio Venza
esperto di lingua e cultura spagnola

Paolo Caputo
curatore del progetto espositivo

Roberto Guerri
direttore delle Civiche Raccolte Storiche

Seguirà visita alla mostra che
sarà inaugurata giovedì 12 settembre alle ore 18.00
e resterà aperta sino al *13 ottobre*

Spagna 1936-1939: una mostra, un dibattito

Antifascismo, guerra e rivoluzione in Spagna tra il 1936 e il 1939: questo il tema della mostra che si inaugura oggi alle 18 al **MUSEO DI STORIA CONTEMPORANEA** di via Sant'Andrea 6 e che resterà aperta fino al 13 ottobre. L'inaugurazione è occasione di un dibattito ricco di presenze: Claudio Venza, docente a Trieste e curatore della mostra, Philippe Daverio, assessore alla cultura, Cales Fontserè, all'epoca della guerra civile responsabile dei disegnatori professionisti di Barcellona, Franco Della Peruta direttore dell'Istituto Lombardo per la storia della Resistenza e dell'età contemporanea, Josè Maria Alegre Peyron, direttore dell'Istituto Cervantes, Paolo Caputo, docente di Composizione architettonica al Politecnico e curatore del progetto espositivo e Roberto Guerri, direttore delle Civiche Raccolte Storiche. (In alto il logo della mostra)

Le centre de Documentation et d'Animation de la Culture Catalane (CEDACC)
L'Université catalane d'Été de Prades (UCE)

ont le plaisir de vous inviter à une rencontre avec **Carles Fontserè**
à l'occasion de la présentation de son exposition de photographies

« Roma, París, Londres : 1960 »

le **samedi 28 septembre 1996 à 14 h 30**
au CEDACC • 42 avenue de Grande-Bretagne • Perpignan

Avec le soutien du Conseil régional du Languedoc-Roussillon.

Giovedì 12 settembre 1996 - alle ore 11,00

SALA CONFERENZE DI PALAZZO MORANDO

Via Sant'Andrea, 6

presentazione della mostra

allestita nelle sale del Museo di Storia Contemporanea

SPAGNA 1936 - 1939
Antifascismo, guerra, rivoluzione

interverranno

Philippe Daverio
assessore alla Cultura

Carles Fontserè
grafico autore di molti manifesti in esposizione

Claudio Venza
esperto di lingua e cultura spagnola

Paolo Caputo
curatore del progetto espositivo

Roberto Guerri
direttore delle Civiche Raccolte Storiche

Seguirà visita alla mostra che
sarà inaugurata giovedì 12 settembre alle ore 18.00
e resterà aperta sino al **13 ottobre**

20121 Milano - Via Borgonuovo, 23
Tel. (02) 8693549 - 8056731 - 6208 - 5401 / 5403 / 5404
Telefax (02) 72001483

il manifesto giovedì 12 settembre 1996

Spagna 1936-1939: una mostra, un dibattito

Antifascismo, guerra e rivoluzione in Spagna tra il 1936 e il 1939: questo il tema della mostra che si inaugura oggi alle 18 al **MUSEO DI STORIA CONTEMPORANEA** di via Sant'Andrea 6 e che resterà aperta fino al 13 ottobre. L'inaugurazione è occasione di un dibattito ricco di presenze: Claudio Venza, docente a Trieste e curatore della mostra, Philippe Daverio, assessore alla cultura, Carles Fontserè, all'epoca della guerra civile responsabile dei disegnatori professionisti di Barcellona, Franco Della Peruta direttore dell'Istituto Lombardo per la storia della Resistenza e dell'età contemporanea, José Maria Alegre Peyron, direttore dell'Istituto Cervantes, Paolo Caputo, docente di Composizione architettonica al Politecnico e curatore del progetto espositivo e Roberto Guerri, direttore delle Civiche Raccolte Storiche. (In alto il logo della mostra)

Le centre de Documentation et d'Animation de la Culture Catalane (CEDACC)
L'Université catalane d'Été de Prades (UCE)

ont le plaisir de vous inviter à une rencontre avec **Carles Fontserè**
à l'occasion de la présentation de son exposition de photographies

« Roma, París, Londres : 1960 »

le **samedi 28 septembre 1996 à 14 h 30**
au CEDACC • 42 avenue de Grande-Bretagne • Perpignan

Avec le soutien du Conseil régional du Languedoc-Roussillon.

U.G.T

DAVID BALLESTER

**MARGINALITATS
I HEGEMONIES:
L'UGT DE CATALUNYA
(1888-1936)**

De la fundació a la II República

COLUMNA

fundació
COMAPOSADA

INAUGURACIÓ DE L'ESCOLA CATALANA "ARRELS"

PERPINYÀ

AMB EL MUNTAGE DE L'EXPOSICIÓ DE FOTOGRAFIES DE

CARLES FONTSERÉ

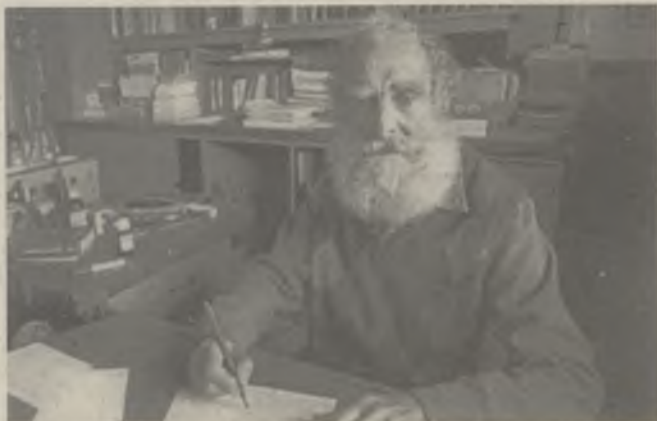
"ROMA, PARÍS, LONDRES 1960"

Dissabte, 19 d'octubre 1996 a les 15 h.

En uns reportatges publicats de 1968 a 1972

El cartellista C. Fontserè reivindicà un Fisherman's Wharf per a Barcelona

Carles Fontserè, un dels nostres principals cartellistes durant la Guerra Civil que aquest estiu ha rebut un merescut homenatge en el marc de la universitat catalana d'estiu de Prada de Conflent.

El cartellista i artista, esdevingut també escriptor, Carles Fontserè, que ha publicat el primer volum de «Memòries d'un cartellista català (1931 - 1939)», va avançar-se vint anys a la reforma urbanística de la Barceloneta.

Efectivament, durant la seva estada a Nova York, Fontserè va rebre l'encàrrec del director del diari «El Correo Catalán», Andreu Roselló, per fer una sèrie de reportatges fotogràfics dels Estats Units i Mèxic. Aquests reportatges foren publicats de 1968 a 1972 amb un gran èxit, ja que l'artista no va desapropiar l'ocasió per afegir a les fotografies uns molt ben documentats textos.

En el reportatge publicat el 12 de juliol de 1970, titulat «La Barceloneta de San Francisco», el cartellista en referir-se al popular barri Fisherman's Wharf de San Francisco, es preguntava si la nostra ciutat no havia de fer una cosa semblant a la Barceloneta.

Nova Mar Bella, Mar Bella, Bogatell, Nova Icària, Barceloneta i Sant Sebastià són espais finalment recuperats arran dels Jocs Olímpics i avui centre d'atracció turística i d'esplai dels barcelonins.

La «Mediterranean atmosphere», de la qual ens parlava Fontserè en aquell reportatge sobre el Fisherman's Wharf, ha arribat, finalment, a Barcelona. Ara ens manca un tramvia groc que travessi totes les platges fins al Besòs.

LA BARCELONETA DE SAN FRANCISCO

El Fisherman's Wharf de San Francisco és un barri de pescadors que una vegada fou el centre de la vida de la ciutat. Aquest barri, que ara és un dels més turístics de la ciutat, té una història molt interessant. El barri de pescadors de San Francisco és un dels més antics de la ciutat. Aquest barri, que ara és un dels més turístics de la ciutat, té una història molt interessant. El barri de pescadors de San Francisco és un dels més antics de la ciutat. Aquest barri, que ara és un dels més turístics de la ciutat, té una història molt interessant.

Textos y fotos de CARLES FONTSERÈ

CALIFORNIA FLASH

Le photographe Carles Fontserè fait revivre au Cédacc les "sixties"

Après Prades, le Cédacc accueille sous le thème "Roma, Paris, Londres" une exposition de photographies de Carles Fontserè qui vécut à Paris et New-York.

UNIVERSELLEMENT connu grâce à son affiche "Llibertat", qui était retenue cette année comme affiche officielle de l'Université Catalane d'Eté à Prades, Carles Fontserè (né en 1916 à Barcelone) a de très nombreuses cordes à son arc : dessinateur, créateur de bandes dessinées, peintre, publicitaire, graveur, décorateur-scénographe (révélé, à Paris, grâce à son travail pour "Maison de Bernarda" de Lorca), mais aussi producteur de spectacles, organisateur d'expositions et photographe, métier qu'il exerça de la fin des années 50 jusqu'en 1970.

La centaine d'œuvres, en noir et blanc, que l'on peut voir au Cédacc -mais qui auraient mérité d'autres cimaises- témoignent du regard psychologique et sociologique de ce grand piéton des capitales.

Une géographie urbaine et humaine qui ne fait aucune concession à la "chasse" touristique.

Une vérité documentaire, non fabriquée.

Ce photographe ne gomme pas le souci esthétique, mais le délivre des chaînes ou des pièges de certains formalismes et de la prime du "charme" à tout prix.

Fontserè, un des grands des arts plastiques catalans, apprécié aussi bien à Paris qu'à

Mexico, à New York qu'à Barcelone (où il a signé, il y a peu, l'affiche du groupe "Rock Against The Machine") est avant toute chose un professionnel.

Il aime les gens et la rue, se saisit d'instantanés de la vie quotidienne, les pérennise par le cadrage, lumière et le grain, dans leur dimension burlesque ou tragique, dans l'atmosphère anonyme et pourtant emblématique des "sixties."

Rappelons qu'en 1939, au sortir du camp de Saint-Cyprien, Carles Fontserè fit sa première exposition à Perpignan, chez Melle Martin, sous la Barre.

Il restaura également les décors de l'ancien casino de Canet-Plage et réalisa, dans les

années 50, un ensemble de photographies (toujours inédites) du prieuré de Serrabone et de l'abbaye de Saint-Martin du Canigou.

A la même époque il peignit à Perpignan, à l'Hôtel de la Paix qui se trouvait rue Quéya, les planches de plusieurs albums de "Bill Elliott", un comic-strip publié aux Etats-Unis.

Se partageant de nombreuses entre Paris et New-York (où il fut, un temps chauffeur de taxi), il retrouvait la Catalogne en 1973.

J.Q.

"Roma, Paris, Londres" de Carles Fontserè au Cédacc (43 av Grande Bretagne). Jusqu'au 10 octobre.

AVUI
DIMARTS
1 D'OCTUBRE DE 1996

TELEVISIÓ ♦

VE-1

[Canal 33]

- 20.30 **Bàsquet.** Transmissió en directe del partit TDK Manresa - Torpan Pojat.
- 22.00 **Notícies 33.**
- 22.20 **Primer pla.** Entrevista a Alberto Fernández Díaz.
- 22.55 **Tots a 100! 'La publicitat'.**
Convidats: Joaquim Lorenpe, publicista, Carles Fontserè, fotògraf i cartellista, i Joan Manel Treserres, professor de Comunicació a la UAB.
- 23.40 **Més enllà del 2000.** Dual.
- 00.10 **Stromboli.**
- 01.00 **Sputnik.** Musical. Estèreo.
- 03.10 **Final d'emissió.**

CRÒNICA AL MARGE

AGUSTÍ PONS

Els cartells de l'última guerra civil

Presentació extraordinària per a un llibre extraordinari: Josep Benet, Narcís Serra, Miquel Roca i Romà Cuyàs -per aquest ordre- presentaven el llibre *La guerra civil en dos mil cartells*, de Jordi Carulla, col·leccionista, restaurador i editor que fa més de vint-i-cinc anys es va aficionar al cartellisme fins a esdevenir-ne un dels màxims especialistes. Tots els oradors van coincidir: Jordi Carulla és, en l'actualitat, el col·leccionista més important pel que fa a cartells de la República i la Guerra Civil. I tots els oradors també van coincidir: el llibre *La guerra civil en dos mil cartells* permet una nova visió sobre la Guerra Civil -aquest conflicte sobre el qual hi ha molta bibliografia però poques fonts, segons Pierre Vilar- i, sobretot, conèixer amb exactitud quines eren les preocupacions i les consignes dels partits polítics i dels grups que volien influir en la contesa, i que ho feien a través del cartellisme.

Carulla, Roca, Benet, Serra i Cuyàs

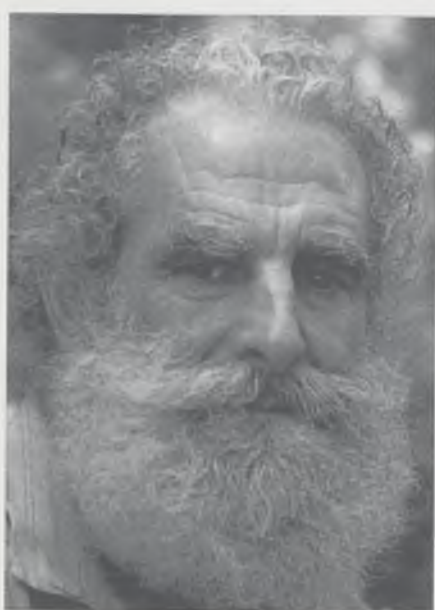
"Els cartells ens cridaven des de totes les parets del país", va dir Josep Benet, testimoni d'excepció d'aquella època. "En aquests cartells -va afegir- hi ha una part important de la nostra història, amb episodis que ens poden agradar o no, però que no podem oblidar." Narcís Serra va reblar aquesta afirmació: "Una cosa és perdonar i una altra oblidar. Hem de construir la memòria històrica del que va passar per tal que aquella sigui, efectivament, la darrera Guerra Civil entre nosaltres." Miquel Roca va insistir: "Repasant els cartells m'he adonat una altra vegada que vam ser escenari d'una guerra que no era la nostra, que no havia d'haver estat la nostra." I, per un moment, Romà Cuyàs va somniar que ell era l'editor del llibre.

Jordi Carulla es va endur els elogis i els aplaudiments més rotunds. Ell va dir que no volia ser considerat tant un col·leccionista com un divulgador "perquè la Guerra Civil forma part del nostre patrimoni". Acabava d'arribar de Madrid, on havia presentat el llibre, i a Madrid li havien preguntat perquè hi havia tants pocs cartells del bàndol republicà. "Franco -va dir Carulla- no necessitava cartells. En canvi, el cartellisme republicà expressava el pluralisme polític existent, sobretot, abans de la desvertebració del POUM i de la constitució de l'Exèrcit Popular." Carles Fontserè es trobava entre els assistents i, també, Xavier Rubert de Ventós i Jordi Llimona i Ramon Pla, i la yuda del senyor Cendrós, l'amo de la Floid que es cartejava amb Henry Miller. Per fer entendre la incomoditat que molts catalans havien sentit durant la Guerra Civil, Miquel Roca explicava el que feien unes ties seves que havien passat tota la contesa a Barcelona: de nit, tancaven les finestres i resaven el rosari. L'últim parrenostre, però, era pel triomf de la República.

Primer volum de les memòries de Carles Fontserè

(Promoció 1932)

Carles Fontserè va néixer a la Barcelona del 1916, al si d'una família carlina. Ara, té vuitanta anys i treballa com una formigueta al seu cau de Porqueres, amb la Terry, la seva aimada esposa i tant us el podeu trobar tallant llenya al bosc com investigant en la història que li ha tocat viure.

Si ens apropem a l'ànima de Carles Fontserè veurem que és un home senzill i educat, intel·ligent i bo. És d'aquella classe de persones que si no hagués existit tanta violència, i Catalunya no hagués estat víctima d'una guerra i una post-guerra, tot-hom hauria perllongat en el temps la seva manera de fer. Perquè, aquell capteniment s'ha perdut.

Aquest polifacètic ex-alumne, la vida, li ha estat tota una aventura i l'ha configurat tal com és: un home encuriós per les relacions humanes, hàbil per les arts plàstiques, fascinat pel misteri de l'existència i un viatger sense equipatge per aquest món nostre que encara el sorprèn i l'esperona a intervenir-hi.

Ha estat un vertader autodidacte que s'ha relacionat amb personalitats de tots els camps de la cultura: dibuixant de còmics durant la II República, cartellista quan la guerra incivil, pintor a la França de la II Gran Guerra, escenògraf a Mèxic, taxista a Nova York, publicista, director artístic i fotògraf arreu del món.

Fontserè escriu, a l'esguard del llac de Banyoles, les seves memòries i, alhora, les de tots els seus coetanis. El primer volum, d'unes cinc-centes pàgines, abraça les vivències compreses entre el anys 1931 i el 1939. Recorda la seva infantesa immersa en la Barcelona dels anys 20, que fou enaltida el 1929 amb l'exultant exposició internacional i coronada amb les fonts lluminoses de Montjuïc. Ens fa avinent que fou alumne de la nostra escola i encara més, ens parla del seu contacte posterior amb els ex-companys, amb l'associació i els sopars d'antics alumnes així com amb el Pare Josep M. Torelló. El record del col·legi no s'ha desdibuixat per a res i serva intactes les imatges d'uns anys cabdals per a la història de Casp. Carles Fontserè frueix d'una memòria prodigiosa i a tall de tast del que és el llibre, heus ací alguns fragments.

L'itinerari a l'hora d'anar a estudi (pàgs. 53-58):

Quan als dotze i quinze anys vivíem al carrer de Balma i al matí

sortia de casa per anar a «can Jesuïta», al carrer Casp, la Granvia i el passeig de Gràcia encara no s'havien desvetllat del tot...

Jo, amb el feix de llibres sota el braç —als Jesuïtes no estava permès l'ús de carteres per a portar llibres i cartipassos—, i sempre penedit per no haver-me llevat més d'hora, travessava les dues avingudes en diagonal per guanyar temps fins al carrer de Casp immediat. Cada matí em creuava amb les mateixes persones i a còpia de veure'ns acabàvem saludant-nos. Segons que les trobés en un punt més o menys pròxim al col·legi, sabia si aquell dia feia tard o no. Aquella caminada era per a mi un trajecte privilegiat. Em sentia vinculat a aquell paisatge urbà, a la presència monumental del cinema Coliseum...; em sentia emocionat amb la goticitat germànica del cafè-restaurant El Oro del Rin... Em recreava també mirant el jardí que entre la Rambla de Catalunya i el passeig de Gràcia embellia des de feia poc el plaçid nu jacent de Marés...

Flanquejaven la cantonada del passeig de Gràcia dos palaus vuitcentistes, el Marçet i el del marquès de Marianao...

En baixar pel passeig trencava pel carrer de Casp entre dos blocs d'edificis. A l'esquerra, les senyorial cases Rocamora, de l'arquitecte Bonaventura Bassegoda... A la dreta, la casa neogòtica, amb teulat de pissarra i dues torres de punxa, de Josep Oriol Mestre... I finalment dos prestigiosos teatres, el Novedades i el Tívoli, cloïen el meu privilegiat itinerari de cada dia.

El 1881, el carrer de Casp, època en què hi fou construït el col·legi dels jesuïtes i l'església dedicada al Sagrat Cor de Jesús, era una de les vies residencials més riques i aristocràtiques de la ciutat «moderna». Els edificis de la Companyia de Jesús figuraven entre els més elegants i sumptuosos d'aquella part de l'Eixample, aleshores en curs d'edificació... En sortir del col·legi per tornar a casa, al migdia o al vespre, anava quasi sempre acompanyat d'en Carles Baixeras i d'en Joaquim Mestre, que eren veïns...

En Carles Baixeres... era una mica més baixet que jo i m'anava la mar

CRÒNICA AL MARGE

AGUSTÍ PONS

Els cartells de l'última guerra civil

Presentació extraordinària per a un llibre extraordinari: Josep Benet, Narcís Serra, Miquel Roca i Romà Cuyàs —per aquest ordre— presentaven el llibre *La guerra civil en dos mil cartells*, de Jordi Carulla, col·leccionista, restaurador i editor que fa més de vint-i-cinc anys es va aficionar al cartellisme fins a esdevenir-ne un dels màxims especialistes. Tots els oradors van coincidir: Jordi Carulla és, en l'actualitat, el col·leccionista més important pel que fa a cartells de la República i la Guerra Civil. I tots els oradors també van coincidir: el llibre *La guerra civil en dos mil cartells* permet una nova visió sobre la Guerra Civil —aquest conflicte sobre el qual hi ha molta bibliografia però poques fonts, segons Pierre Vilar— i, sobretot, connectar amb exactitud quines eren les preocupacions i les consignes dels partits polítics i dels grups que volien influir en la contesa, i que ho feien a través del cartellisme.

Carulla, Roca, Benet, Serra i Cuyàs

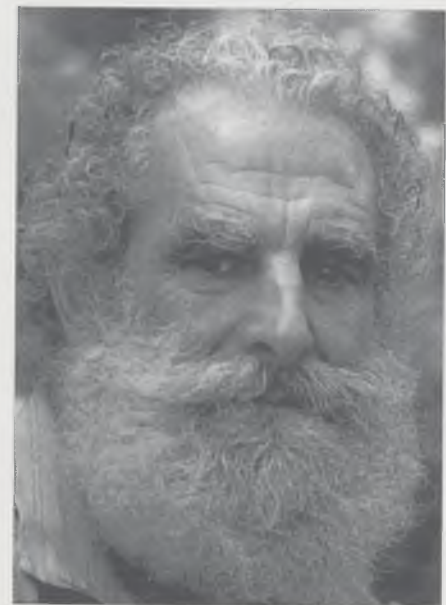
"Els cartells ens cridaven des de totes les parets del país", va dir Josep Benet, testimoni d'excepció d'aquella època. "En aquests cartells —va afegir— hi ha una part important de la nostra història, amb episodis que ens poden agradar o no, però que no podem oblidar." Narcís Serra va reblar aquesta afirmació: "Una cosa és perdonar i una altra oblidar. Hem de construir la memòria històrica del que va passar per tal que aquella sigui, efectivament, la darrera Guerra Civil entre nosaltres." Miquel Roca va insistir: "Repasant els cartells m'he adonat una altra vegada que vam ser escenari d'una guerra que no era la nostra, que no havia d'haver estat la nostra." I, per un moment, Romà Cuyàs va somniar que ell era l'editor del llibre.

Jordi Carulla es va endur els elogis i els aplaudiments més rotunds. Ell va dir que no volia ser considerat tant un col·leccionista com un divulgador "perquè la Guerra Civil forma part del nostre patrimoni". Acabava d'arribar de Madrid, on havia presentat el llibre, i a Madrid li havien preguntat perquè hi havia tants pocs cartells del bàndol republicà. "Franco —va dir Carulla— no necessitava cartells. En canvi, el cartellisme republicà expressava el pluralisme polític existent, sobretot, abans de la desvertebració del POUM i de la constitució de l'Exèrcit Popular." Carles Fontserè es trobava entre els assistents i, també, Xavier Rubert de Ventós i Jordi Llimona i Ramon Pla, i la viuda del senyor Cendrós, l'amo de la Floid que es cartejava amb Henry Miller. Per fer entendre la incomoditat que molts catalans havien sentit durant la Guerra Civil, Miquel Roca explicava el que feien unes ties seves que havien passat tota la contesa a Barcelona: de nit, tancaven les finestres i resaven el rosari. L'últim parènostre, però, era pel triomf de la República.

Primer volum de les memòries de Carles Fontserè

(Promoció 1932)

Carles Fontserè va néixer a la Barcelona del 1916, al si d'una família carlina. Ara, té vuitanta anys i treballa com una formigueta al seu cau de Porqueres, amb la Terry, la seva aimada esposa i tant us el podeu trobar tallant llenya al bosc com investigant en la història que li ha tocat viure.

Si ens apropem a l'ànima de Carles Fontserè veurem que és un home senzill i educat, intel·ligent i bo. És d'aquella classe de persones que si no hagués existit tanta violència, i Catalunya no hagués estat víctima d'una guerra i una post-guerra, tot-hom hauria perllongat en el temps la seva manera de fer. Perquè, aquell capteniment s'ha perdut.

Aquest polifacètic ex-alumne, la vida, li ha estat tota una aventura i l'ha configurat tal com és: un home encuriósit per les relacions humanes, hàbil per les arts plàstiques, fascinat pel misteri de l'existència i un viatger sense equipatge per aquest món nostre que encara el sorprèn i l'esperona a intervenir-hi.

Ha estat un vertader autodidacte que s'ha relacionat amb personalitats de tots els camps de la cultura: dibuixant de còmics durant la II República, cartellista quan la guerra incivil, pintor a la França de la II Gran Guerra, escenògraf a Mèxic, taxista a Nova York, publicista, director artístic i fotògraf arreu del món.

Fontserè escriu, a l'esguard del llac de Banyoles, les seves memòries i, alhora, les de tots els seus coetanis. El primer volum, d'unes cinc-centes pàgines, abraça les vivències compreses entre el anys 1931 i el 1939. Recorda la seva infantesa immersa en la Barcelona dels anys 20, que fou enaltida el 1929 amb l'exultant exposició internacional i coronada amb les fonts lluminoses de Montjuïc. Ens fa avinent que fou alumne de la nostra escola i encara més, ens parla del seu contacte posterior amb els ex-companys, amb l'associació i els sopars d'antics alumnes així com amb el Pare Josep M. Torelló. El record del col·legi no s'ha desdibuixat per a res i serva intactes les imatges d'uns anys cabdals per a la història de Casp. Carles Fontserè frueix d'una memòria prodigiosa i a tall de tast del que és el llibre, heus ací alguns fragments.

L'itinerari a l'hora d'anar a estudi (pàgs. 53-58):

*Quan als dotze i quinze anys vi-
viem al carrer de Balmes i al matí*

sortia de casa per anar a «can Jesuïta», al carrer Casp, la Granvia i el passeig de Gràcia encara no s'havien desvetllat del tot...

Jo, amb el feix de llibres sota el braç —als Jesuïtes no estava permès l'ús de carteres per a portar llibres i cartipassos—, i sempre penedit per no haver-me llevat més d'hora, travessava les dues avingudes en diagonal per guanyar temps fins al carrer de Casp immediat. Cada matí em creuava amb les mateixes persones i a còpia de veure'ns acabàvem saludant-nos. Segons que les trobés en un punt més o menys pròxim al col·legi, sabia si aquell dia feia tard o no. Aquella caminada era per a mi un trajecte privilegiat. Em sentia vinculat a aquell paisatge urbà, a la presència monumental del cinema Coliseum...; em sentia emocionat amb la goticitat germànica del cafè-restaurant El Oro del Rin... Em recreava també mirant el jardí que entre la Rambla de Catalunya i el passeig de Gràcia embellia des de feia poc el plaçid nu jacent de Marés...

Flanquejaven la cantonada del passeig de Gràcia dos palaus vuitcentistes, el Marçet i el del marquès de Marianao...

En baixar pel passeig trencava pel carrer de Casp entre dos blocs d'edificis. A l'esquerra, les senyorial cases Rocamora, de l'arquitecte Bonaventura Bassegoda... A la dreta, la casa neogòtica, amb teulat de pissarra i dues torres de punxa, de Josep Oriol Mestres... I finalment dos prestigiosos teatres, el Novedades i el Tívoli, cloïen el meu privilegiat itinerari de cada dia.

El 1881, el carrer de Casp, època en què hi fou construït el col·legi dels jesuïtes i l'església dedicada al Sagrat Cor de Jesús, era una de les vies residencials més riques i aristocràtiques de la ciutat «moderna». Els edificis de la Companyia de Jesús figuraven entre els més elegants i sumptuosos d'aquella part de l'Eixample, aleshores en curs d'edificació... En sortir del col·legi per tornar a casa, al migdia o al vespre, anava quasi sempre acompanyat d'en Carles Baixeras i d'en Joaquim Mestre, que eren veïns...

En Carles Baixeres... era una mica més baixet que jo i m'anava la mar

de bé per caminar posant-li el braç sobre l'espatlla. En Joaquim Mestre era seriós i bon estudiant.

Interès pel dibuix (pàg. 41):

Com que les explicacions dels mestres m'avorrien sobiranament, m'entretenia inventant jocs darrera seu o dibuixant historietes a l'estil dels «comics strips» que passaven de mà en mà; eren historietes de cavallers medievals, armats amb escut i llança, o de curses de motociclistes, vistes amb un atrevitíssim esforç inspirat sens dubte en un cartell que va pintar Lluís Muntané per al Reial Moto Club de Catalunya, el 1929, per anunciar el Gran Premi d'Europa. També m'entusiasava dibuixar curses d'automòbils. Si hagués estat rei, hauria donat el meu regne per un Bugatti de curses.

Els companys de classe (pàg. 42):

Per a les historietes còmiques que dibuixava, el meu personatge preferit era un condeixable grassonet, amb galtes de poma riallera, Josep Maria de Pomés Turull. Curiosament, en Pomés encara guarda alguna d'aquelles historietes que vaig dibuixar llavors que jo tenia onze i dotze anys... Sempre recordaré que un dia que era a casa seva, poc després de ser proclamada la República, de cop va caure sobre Barcelona una calamarsada imponent. Tots vam apinyar-nos atemorits davant dels balcons. «És un càstig de Déu per la República!», va cridar amb veu forta el pare d'en Pomés, que era alt i corpulent...

Un altre company dels Jesuïtes, en Joan Baptista Beltran Flores, era l'admirador més entusiasta dels meus dibuixos. En una ocasió el vaig ajudar a fer trampa en un examen dibuixant al seu quadern de perspectiva...

També parla de Lluís de Caralt, després editor i impulsor dels Premis «Ciutat de Barcelona»; d'en Joan Eduard Cirlot, poeta i crític d'art; Francesc Barba Corsini i Alfons Sierra, arquitectes; Joan Alegre Marcet, després director general de FECSA; Antoni Molins, el més ros dels companys; Ramon Vilaseca Farres, pel-roig, escanyolit i defensor acèrrim de Macià a la classe...

Els aspectes religiosos (pàgs. 47, 93 i 194):

Al col·legi dels jesuïtes es donava una importància fonamental a la pràctica religiosa...

Sant Ignasi, en canvi, era una altra cosa. El cavaller pelegrí de Montserrat, el solitari de Manresa, sempre m'ha interessat...

La lectura de Tolstoi havia refermat el meu respecte i la meua afecció per la figura de Jesús. Un Jesús bondadós a la manera com el descriu Folch i Torres i el dibuixa Junceda, anant pel món ajudant els febles i els desemparats, desencallant el carro a un pobre pagès en un camí enfangat o ajudant una vella a portar el feix de llenya en un veral de muntanya... Aquest Jesús era un home sant. Universal. Mentre el Crist, que amb la seva sang redimeix la Humanitat del pecat original, es un Déu sorgit de la ment torturada d'uns jueus dels primers segles. Un concepte teològic maniqueu, supervivent d'antics cultes gnòstics, que a l'Església de Roma li va prendre més de quatre-cents anys de disputes proclamar.

L'enterenyinat del saló d'actes era esplèndid. Per la seva rica aparença, no desmereixia del d'un veritable palau del Renaixement. Un gran quadre de la Mare de Déu amb l'Infant, pintada seient en un tron a la manera del flamenc Hans Memling, sota un dosser de vellut, presidia l'entrada on seien les autoritats acadèmiques que concedien els guardons, i donava una nota d'humana religiositat al saló d'actes.

va tallar la paraula. Un d'ells va asseoir calorosament. Era l'«hermano» Ignasi Noguera, vestit de prole-tari...

Com recorda l'historiador jesuïta Josep M. Torelló «hom veia que antics i actuals alumnes s'enduien a casa, amb la intenció de salvar-ho, el que se'ls encomanava: objectes de culte, llibres de la biblioteca, instruments del laboratori, animals dissecats del museu d'història natural,

Els finals de curs (pàgs. 89-90):

Al final de curs en el saló d'actes es feia el repartiment de premis. No cal dir que jo no en vaig merèixer mai cap. L'única medalla que amb una cinta de seda blanca llistada de blau cel vaig portar penjada sobre el pit fou la de la Púrrissima, advocada de la Congregació Mariana a la qual vaig pertànyer.

Durant la cerimònia acostumava a seure, junt amb els meus condeixables, a la balconada que a mitja alçada del sostre corria al llarg del saló d'actes, a la qual s'accidia per sengles escales de cargol. Allí, d'amagat dels «padres», mastegàvem xiclet que repartia el més gambirot de la classe, en Manuel Vidal i Ribas Zaragoza...

Mastegar xiclet estava prohibit perquè alterava la solemnitat de la funció. En acabar els actes entonàvem drets les notes solemnes i la lletra carrinclona de l'himne del col·legi:

«Venid los que sedientos buscáis ciencia humana / y en pos de sus fulgores corréis con ansiedad. / Venid: al que es del cielo la lumbré soberana. / Al Verbo de Dios Padre loores entonad...»

El tancament del col·legi el 1932 (pàg. 88):

El 23 de gener de 1932, encara no feia un any que la República dirigia la nau de l'estat, quan el consell de ministres, a proposta del ministre de Justícia, decretà la dissolució de la Companyia de Jesús en el terme de deu dies. Aquest decret, malgrat que havia estat previst, suposà una forta sotragada per als jesuïtes, que hagueren d'abandonar el col·legi de Casp. Recordo que, acabades les classes, hi hagué una cerimònia de comiat a la capella, amb exposició solemne del Santíssim; hi assistiren tots els alumnes i pràcticament tots els professors. El pare rector Joan Guim, S.I., i el pare prefecte van pronunciar unes paraules. L'ambient fou tens, impregnat de tristor i d'interrogants.

Pocs dies abans... a l'altra banda del xamfrà... es formaren petits grups d'obriers que, amb mirada hostil, contemplaven l'anar i venir esporuguit dels alumnes. Vaig apropar-m'hi... Les seves paraules em van sorprendre i indignar... Vaig intervenir dient que jo era alumne del col·legi i mai no havia vist cap d'aquelles ridícules acusacions. La defensa que feia dels «padres» va desorientar-los i els

etc.» Les portes que s'havien obert l'any 1881 es tancaven el 3 de febrer de 1932 i l'edifici quedava buit...

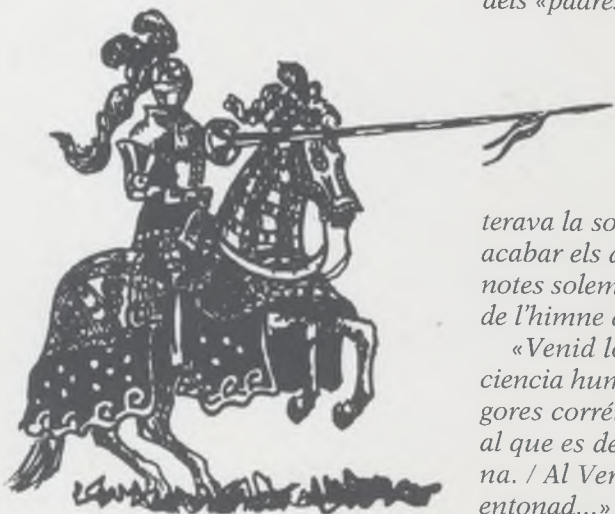
...La Companyia mateix resolgué aviat la situació organitzant un nou col·legi amb el nom encobert d'Acadèmia Torras i Bages... Aquesta obrí les seves portes el següent 2 de març al Palau Juncadella, a la Rambla de Catalunya, cantonada Diputació, on hi ha actualment l'Hotel Calderón...

La major part dels meus companys de Casp s'apressaren a ingressar-hi. Jo vaig aprofitar aquelles inesperades vacances per a penjar els estudis i seguir la meua vocació.

Malgrat la separació dels amics, companys i professors, ell va continuar mantenint contactes amb Josep Maria de Pomés i Francesc Tusquets, i amb l'antic mestre d'ètica i dret, el «padre» Condomines.

Carles Fontserè als seus vuitanta anys ve als sopars del dia de l'antic alumne perquè s'estima el col·legi on aprengué a viure i coniuire i on descobrí el ver camí de la seva vida.

Manuel Naranjo i Teixidó
(Promoció 1974)

Revista de Catalunya,

*Fundada per Antoni Rovira i Virgili
Dirigida per Max Cabner*

III.

Nova etapa: octubre de 1996.

Carles Fontserè

Memòries d'un cartellista català (1931-1939)

Barcelona, Ed. Pòrtic, 1995

Unes memòries són molt millor que un llibre d'història. Em refereixo a un relat

'75

El fotògraf i grafista Carles Fontserè.

Fotografies de Carles Fontserè

A la Diputació de Girona

L'Aula de Formació de la Diputació de Girona, annexe al claustre de l'edifici de l'organisme provincial, és el marc on aquests dies es pot veure la mostra *Metropolis 1960*, que reuneix quaranta fotografies de l'artista Carles Fontserè. La mostra recull imatges de temàtica urbana-humana de deu ciutats diferents d'arreu del món com ara Nova York, Roma, San Francisco, Londres, Paris o Washington que van ser realitzades, com assenyala el títol, durant els anys seixanta. /M.R. —

Punt Dianí

10-12-96

Exposició fotogràfica de Carles Fontseré a la Diputació

Girona.- La Diputació de Girona presenta durant aquests dies una selecció de 40 fotografies de Carles Fontseré, reconegut artista català resident a Porqueres.

Amb el títol de *Metròpolis 1960*, la mostra recull imatges de temàtica urbano-humana i dedicades a deu ciutats, entre les quals hi ha Nova York, San Francisco, Roma, Londres, Mèxic, Las Vegas i París.

La mostra correspon al programa d'activitats de l'Oficina de Promoció i Suport d'Activitats Locals i de l'Arxiu Emili Massanas de la Diputació i completa l'exposició *Pàblito, 30 anys d'imatges*. Les fotografies de Carles Fontseré s'exposen a l'Aula de Formació annexa al claustre de la Diputació.

construït des de l'experiència directa en esdeveniments que han consagrat una trajectòria determinant en el narrador. Carles Fontserè, sobretot, explica una evolució vital que el porta a fer-se partícip del compromís revolucionari en el context de la Catalunya dels anys trenta. Les seves *Memòries d'un cartellista* són un retaule d'un tractat de coneixences i experiències viscudes des d'un àmbit de la cultura que no ha estat freqüent en la nostra memorialística: el record de persones que s'han dedicat a difondre una ideologia a través de la imatge.

Avui, temps de buidor i d'aparença, llegir les activitats de Fontserè (o recordar aquella batalla per una Nova Cultura de Josep Renau) ens porta a plantejar novament quina no és la tasca dels intel·lectuals a les envistes del segle que neix. No l'és entendre quina és la funció dels nuclis culturals que tenen el privilegi d'abastar mitjans d'opinió i recursos per a no-res... En canvi, Fontserè ens mostra les cartes que l'identifiquen. Primer, no tot neix fet. Ha d'evolucionar del carlisme (que el porta a dissenyar per a "Reacción") a l'anarquisme de Tolstoj. Tot plegat en una breu conjuntura: 1931-1933. I segonament, que un cartellista ha de perfer una concepció del món en funció de les necessitats de la col·lectivitat. No en va l'autor entén perfectament quina és la funció social del cartell: establir "un diàleg entre les organitzacions antifeixistes i el poble". Aquesta és la línia d'argumentació de l'assaig del cartellista. El text s'organitza a través d'aquesta hipòtesi (real) i mostra els esdeveniments que es van desgranant en intersecció a la pràctica de compromís de Carles Fontserè. Compromís que no és adscribible a una organització política fixa. El cartellista, des d'una postura obertament solidària amb la guerra i la

revolució, treballa perquè les parets *parlin*. Així l'autor del cartell *Llibertat* exposa les contradiccions ideològiques dels partits i les organitzacions de la rereguarda republicana. I ho fa des d'un posicionament crític amb un cert oficialisme republicà espanyol (la política del govern Negrín, d'ençà de maig de 1937) i un posicionament marxista dependent del comunisme espanyol (també a partir dels determinants Fets de Maig). Crec que les crítiques al nacionalisme espanyol de base republicana són del tot encertades, car hauria de fer pensar que la República no és un idil·li bastit en un estat que articula conflictes nacionalitaris. El cas de la política d'oposició a conquerir Mallorca per una expedició catalana poc després d'iniciar-se el conflicte (1936) són fets que Fontserè rememora i que cal tenir presents per a clarificar fins a quin punt el jacobinisme republicà espanyol tingué part de responsabilitat en la pèrdua de la guerra... La lectura del llibre, doncs, deixa una impressió amarga: un abans i després de 1937, bo i remarcant, segons l'autor, i encertadament, la substitució de poder de la Generalitat cap a l'estat espanyol. Era un punt d'arribada d'una República amb hegemonia de les capes liberals i professionals (almenys a Espanya) que havia congriat contradiccions de classe, tal com efectivament esmenta Fontserè: la permissivitat de l'intent involucionista del general Sanjurjo (agost de 1932) i la repressió dels Fets d'Octubre de 1934.

Palesar com a través de la pràctica estètica —d'una estètica política— es va percehent un cicle històric: uns episodis que marquen, unes relacions d'amistat que es fan i es perden... és, crec, l'objectiu de les memòries de Carles Fontserè. Concretar que hi havia uns artistes que fugien de l'eclectisme i l'elitisme per

posicionar-se al costat de les necessitats populars organitzadament (el Sindicat de Dibuijants Professionals). La pràctica del cartellisme com a pràctica revolucionària, aquesta és la tesi de Fontserè. Tesi que cal posar al costat de tot l'esforç d'infraestructures que la Generalitat republicana va desplegar: el Servei de Biblioteques al Front o, com conta Fontserè, l'establiment de Llars del Combatent Català al front bèl·lic. El panorama dels anys trenta, catalitzats pels esdeveniments revolucionaris de 1936, és explicat des d'una voluntat llibertària que té el mèrit de fer entendre per què existia, entre altres aspectes, una oposició al poder de l'Església, com a poder oligàrquic que ocultava el paper real del Crist, bo i fent-lo aparèixer com a "concepte teològic maniqueu" (p.194); o la comparació de la política econòmica del Govern amb el *New Deal* de Roosevelt, que va permetre de superar la crisi econòmica de 1929 (p. 236). Aquesta darre-ra concepció de Fontserè permet d'establir algun paràmetre internacional que recollís el nostre referent d'economia mixta planificada (hi ha algun punt de comparació, salvant les distàncies de context social i polític, entre la política econòmica de Roosevelt i la Nova Política Econòmica de Lenin?).

Per tant, la vida del cartellista Fontserè, com la dels altres companys artistes que es van desgranant en aquest retaule moral, és indèstriable del decurs de la guerra: de l'estricta tasca estètica com de l'estratègia en la defensa de la rereguarda (la tasca dels cartellistes a la *Defensa contra Aeronaves*). I "retratar" el flux vital d'aquells combatents per la cultura només es podia fer des de la real vivència dels fets quotidians, valor essencial de les memòries ben fetes. Co-nèixer els fets en minúscula és el que

permet d'entendre els esdeveniments claus. Les *Memòries* de Fontserè són com una novel·la històrica, una eina narrativa que ens basteix de dades per a reflexionar sobre com l'art és una pura ficció. Gràcies, Fontserè.

Xavier Ferré

LIBERTAT!

**CNT.
FAI.**

**AYUDAD AL PUEBLO
ESPAÑOL**

10
CTS.

P.

S.

U.

U.

G.

T.

Catalunya no pot ésser lliure si a Espanya venç el feixisme.
Espanya no pot ésser lliure sense l'ajut de Catalunya.

NOVEMBRE - 1938

Dimarts	Dimecres	Dijous	Divendres	Divendres	Dissabte	Dissabte
☾	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	☾	☾	☾	☾

P.
S.
U.

U.
G.
T.

Catalunya no pot ésser lliure si a Espanya venc el feixisme.
Espanya no pot ésser lliure sense l'ajut de Catalunya.

ABRIL - 1938							
DIUMENGS	DIMENYES	DIENES	DIENES	DIENES	DIENES	DIENES	DIENES
				1	2	3	
4	5	6	7	8	9	10	
11	12	13	14	15	16	17	
18	19	20	21	22	23	24	
25	26	27	28	29	30		

En tornar del seu llarg exili, dos dels cartellistes catalans més importants, Lorenzo Goñi i Carles Fontserè, van opinar que la influència artística que el cartell soviètic havia tingut en el cartell republicà va ser mínima. Goñi, en una carta del maig de 1974, dirigida a I. Julian és contundent: «**¿Influencia soviética? no creo en absoluto que la hubiera, los carteles rusos no eran conocidos entonces; lo que pasa es que la ideas de ellos eran tópicos**».

D'una manera conscient o inconscient, l'artista va ser utilitzat com a instrument bèl·lic, subordinat i planificat per aconseguir l'objectiu final de la guerra. Fontserè, més sincer i menys polèmic que Renau, reconeix en les seves memòries de quina manera van ser utilitzats els cartellistes del moment: «**Faltados de experiencia y preparación política, la mayor parte, por no decir todos los pintores y escultores que colaboramos en las campañas de propaganda en favor del Ejército Popular, no teníamos consciencia de la trascendencia del problema**».

39

Cada ciutat tenia els seus propis cartellistes i només alguns dels artistes, com Renau i Bardasano van tenir l'oportunitat d'afixar els seus cartells per tota l'Espanya republicana. Probablement Madrid no va veure cap cartell de Fontserè enganxat a la paret, ni Barcelona, cap de Parrilla. Si l'ordenació dels cartells d'aquest llibre hagués estat feta amb criteris geogràfics, en comptes de temàtics, hauria posat en evidència que cada comunitat de la zona republicana semblava fer la seva pròpia guerra.

41

Semblava com si el cartellisme se centrés en grups artístics independents i la manca de comunicació física va fer que es poguessin veure dibuixos quasi idèntics d'artistes de regions diferents, tal com veiem en els cartells de Fontserè (núm. 894) i Ballester (núm. 893), que il·lustren les mateixes consignes.

Al llarg de 1938 el cartell va començar a perdre l'espontaneïtat que l'havia caracteritzat. La majoria de les organitzacions de joves artistes, que després anomenaré, havien desaparegut, ja que els seus membres havien estat mobilitzats per al front, com va ser el cas de Martí Bas, Clavé, Alfonso Vila (Shum), Benigani i Fontserè, entre d'altres. Fontserè, per exemple, havia publicat 16 cartells fins que va ser mobilitzat el setembre de 1937 per anar a Albacete amb les Brigades Internacionals.

Fontserè coincideix amb Orwell quan explica la decepcionant visita que va fer al local de l'SDP en tornar d'Albacete. El taller, que havia estat el promotor del cartellisme revolucionari, estava abandonat i no hi havia cap tipus d'activitat propagandística. L'eufòria revolucionària havia durat un any i lentament havia anat perdent força fins que el setembre de 1937 havia desaparegut quasi del tot.

47

Al llarg de 1938 el cartell va començar a perdre l'espontaneïtat que l'havia caracteritzat. La majoria de les organitzacions de joves artistes, que després anomenaré, havien desaparegut, ja que els seus membres havien estat mobilitzats per al front, com va ser el cas de Martí Bas, Clavé, Alfonso Vila (Shum), Benigani i Fontserè, entre d'altres. Fontserè, per exemple, havia publicat 16 cartells fins que va ser mobilitzat el setembre de 1937 per anar a Albacete amb les Brigades Internacionals.

Un dels últims supervivents de l'SPD el 1996, el cartellista Carles Fontserè va publicar les seves memòries el 1995, en les quals es relata la història d'aquest sindicat amb detalls que només un participant fundador com ell pot recordar. En aquestes memòries s'evidencia la segmentació artística que he mencionat anteriorment. És sorprenent constatar el desconeixement que hi havia a Barcelona del cartell produït a Madrid i a València, i viceversa; era com si es tractés d'una guerra diferent. I aquest fenomen passava en totes les ciutats que produïen cartells.

Fontserè explica com la revolta militar va sorprendre'ls sense un programa d'actuació. Ara bé, el fet que estiguessin adscrits a la UGT des de la fundació de l'SDP l'abril de 1936, o sigui, tres mesos abans de l'aixecament del juliol, i el fet que el dia després de l'aixecament, el 19 de juliol, ocupessin la seva primera instal·lació ja indiquen el perfil i les motivacions dels afiliats, que intuïen el canvi social.

El primer acord del Sindicat, segons Fontserè, va ser la formació del seu propi comitè revolucionari. Els dibuixants que el van formar, amb Helios Gómez com a secretari general, van ser Josè Alloza, Jacint Bofarull, Martí Bas, Rafael Tona, Josep Bartolí, Germà Viader i Carles Fontserè. En aquesta composició inicial els cinc primers eren militants comunistes i els tres últims catalanistes d'esquerra sense filiació.

Una altra faceta menys important de la propaganda menys important que es va realitzar a través del SDP va ser la decoració dels costats dels vagons de ferrocarril amb motius revolucionaris, que es van reproduir a les pàgines de rotogravat de *La Vanguardia*. Carles Fontserè va ser el promotor del projecte i, en les seves memòries, explica les dificultats que va haver de superar per portar-lo a la pràctica. De fet, no era una idea original, sinó inspirada en les locomotores i els vagons de la revolució soviètica que van donar a conèixer-la a tot el país, tema que he comentat en la secció III.

És interessant el gràfic de les pàgines 8 i 9, en el qual la majoria dels cartellistes importants apareixen ordenats segons la seva data de naixement. Tal com va passar en la revolució soviètica es pot constatar la joventut del contingent de cartellistes del bàndol republicà, fins i tot es pot observar una certa correlació entre l'edat de l'artista i el seu compromís revolucionari. L'edat de Renau, Puyol, Bardasano, Martí Bas, Ballester, Gaya, Goñi, Raga, Clavé, Arenys, Fontserè, Gómez, Bartolí, Solà, Clusellas, Subirats, Parrilla i Sim el 1936 anava dels vint als trenta anys i, per tant, l'impacte artístic que van rebre de la revolució soviètica de 1917 devia ser mínim, ja que la majoria d'ells devia tenir uns deu anys.

Segons el testimoni de diversos cartellistes, posterior a la guerra i recollit personalment en el cas de Melendreras, Fontserè, Nel·lo i Clusellas, la majoria no tenia filiació política prèvia i el fet de dibuixar per al bàndol republicà o nacionalista va ser degut al fet de trobar-se en un costat o a l'altre el 18 de juliol. De fet, la majoria es van veure involucrats literalment d'un dia per l'altre en l'aparell propagandístic del bàndol republicà, que oferia unes característiques i unes oportunitats molt atractives per a tot artista jove.

En publicar-se aquests volums (desembre de 1996), encara viuen, entre d'altres, els cartellistes Clavé, Clusellas, Nel·lo, Perotes, Gaya i Fontserè, el qual amb 80 anys és el més jove dels que he citat.

Els cartellistes a Barcelona

Els cartellistes catalans han estat citats majoritàriament en referir-me a l'SDP. Però els més representatius van ser Antoni Clavé, Carles Fontserè, Lorenzo Goñi, Helios Gómez, Martí Bas, Josep Morell, Josep Subirats, Enrique Ballesteros (Henry), Frederic Lewy (LY) i José Luis Rey Vila (Sim).

Carles Fontserè (Barcelona 1916) va ser un dels cartellistes de guerra més importants a Catalunya. Amb 20 anys va ser un dels promotors i fundadors de l'SDP. Va començar la seva carrera com a cartellista polític al 16 anys i els seus cartells destaquen per la bona combinació d'eficàcia i simplicitat. A través de moltes entrevistes, textos i memòries es fa palesa la seva gran personalitat i el coneixement del cartellisme de Barcelona. El setembre de 1937 es va incorporar a les Brigades Internacionals a Albacete, després se'n va anar al front de l'Ebre i va deixar la seva activitat artística. El 1939 va exiliar-se a França i als Estats Units, i va tornar a Espanya el 1973. Actualment viu a Porqueres (Girona) i el maig de 1995 va publicar el primer volum d'unes memòries extenses i ben documentades, comentades diverses vegades en aquest text.

Durant la guerra, però, va passar una cosa molt diferent perquè quasi tots els cartells van ser dibuixats en els tallers de dibuix, lluny del taller litogràfic. La majoria d'artistes que es van dedicar d'un dia per l'altre al cartell no tenien experiència litogràfica anterior i, em sembla que fins i tot no van arribar a trepitjar mai un taller litogràfic perquè la seva feina s'acabava quan lliuraven l'original. Així, Fontserè no cita ni un sol taller litogràfic de Barcelona en les seves memòries. Tots aquests tallers, inclosos en l'índex 1 amb el nombre de cartells reproduïts, estaven col·lectivitzats, exceptuant taller de López que va tenir poca relació amb els cartells de guerra.

Ara bé, la causa principal que justifica aquest buit artístic de la postguerra va ser l'empresonament, la mort o l'exili de quasi tots els cartellistes que van treballar al bàndol republicà. La llista de cartellistes republicans exiliats no deu ser gaire diferent de la de l'índex, exceptuant els que van desaparèixer en l'enfrontament, però sens dubte cal incloure-hi Alloza, Amster, Bartolozzi, Ballester, Bardasano, Martí Bas, Bartolí, Bofarull, Briones, Calders, Clavé, Clusellas, Espert, Fontserè, Grau Sala, Helios Gómez, Lewy (LY), Rey Vila (Sim), Shum (Alfons Vila), Ribas, Renau, Solà i Tona. En exiliar-se, aquests professionals van deixar Espanya artísticament òrfena.

Un altre criteri podria haver estat segons els **autors**, però hi hauria hagut algunes dificultats: en primer lloc, perquè hi ha molts cartells anònims o realitzats per col·lectius sindicals d'artistes i, en segon lloc, perquè hi va haver autors molt prolífics, com Bardasano, Ballester, Fontserè, Renau, Parrilla i Melendreras, i molts d'altres que van tenir una producció molt reduïda.

Els cartells de les campanyes electorals estan agrupats comença per les campanyes catalanes i després les nacionals. Entre els primers destaca el que Carles Fontserè va realitzar als 16 anys (pàg. 132) on es demana el vot per a la «Dreta de Catalunya Josep Morell, el cartellista més rellevant de Barcelona als anys trenta també es va dedicar al cartell electoral. També són notable els que va realitzar per a la **Lliga Catalana** i per al **Front Catal d'Ordre** amb motiu de les crítiques eleccions del 16 de febrer d 1936 (pàg. 126 i 127).

Desembre 1996

RATM utilitza un cartell de Carles Fontserè

El grup nord-americà de crossover, **Rage Against The Machine**, han utilitzat —sense demanar cap autorització— un dibuix del reconegut cartellista, Carles Fontserè, per anunciar els seus concerts. El pòster és una reproducció d'un obrer aixecant el mall amb l'escrit "treballa pels que lluiten", que apareix al cartell que va fer l'artista durant la Guerra Civil. Fontserè es mostra satisfet de l'ús del cartell 50 anys després i creu que d'aquesta manera "ha entrat a formar part del folklore popular". Ha desestimat reclamar cap indemnització en concepte de drets d'autor.

EN CONCIERTO

SABADO 4 DE MAYO DE 1996
PAVELLO DE LA VALL D'HEBRON • 2.500 PESETAS
ARTISTA INVITADO: 20:15 • RANCID: 21:30 • R.R.I.M.: 22:30

rage
against
the machine
+RANCID

VENTA DE BILLETES ANTICIPADA
EN LOS PUNTOS DE VENTA DE LA ORGANIZACION
DE LA VALL D'HEBRON

ARCHIVIO G. PINELLI
bollettino

Anniversari:
 Spagna 1936-1939:
 libertà, rivoluzione, utopia

**Informazioni
 bibliografiche:**
 La stampa anarchica
 durante la guerra di Spagna

Memoria storica:
 Camillo Berneri
 un anarchico tra Gramsci
 e Gobetti

Anarchivi:
 Ricardo di Aurelio Chessa

Storia per immagini:
 Cinema e rivoluzione

Album di famiglia:
 L'anarchismo coreano

SPECIALE SPAGNA '36

Libertat!

Tra i manifesti posseduti dal CIRA c'è anche quello, assai famoso, qui riprodotto. Da pochi giorni, debitamente incorniciata, una riproduzione di questo manifesto fa bella mostra di sé nel nostro archivio. La peculiarità di questa riproduzione è che è stata firmata e donata all'archivio dal suo autore, il grafico catalano Carles Fontseré, passato di recente a Milano.

Ventenne allo scoppio della rivoluzione, Fontseré ha disegnato nel pieno degli eventi rivoluzionari questa celebre immagine, partecipe di quel gruppo di giovani disegnatori che hanno messo la propria arte al servizio della rivoluzione. Carles Fontseré non si limiterà però a disegnare la rivoluzione ma combatterà inquadrato nelle Brigate Internazionali fino al 1939, conoscendo poi l'esilio e i campi di concentramento in Francia e approdando infine negli Stati Uniti, dove lavorerà come grafico e scenografo per oltre vent'anni. Tornato a Barcellona negli

anni Settanta, Fontseré ha scritto un libro di memorie, *Memories d'un cartellista català (1931-1939)* [Editorial Pòrtic, Barcellona, 1995] nel quale narra le sue vicende di grafico militante [vedi anche l'intervista che Enrique Santos gli ha fatto su «A rivista anarchica», n.9, 1996]. Ora un po' della sua storia e della sua (e nostra) passione militante la si può ammirare sui muri del nostro archivio.

Aquesta "audiència" d'En Patufet és corroborada per Sempronio, recollit per Fontseré:

Era el segon tiratge de la premsa peninsular de periòdics no diaris. Arribava a les barraques dels pastors del Pirineu. El pare Carandell té escrit que el divendres que sortia, el Barri Xino suspenia la seva activitat; els carteristes i les putes susprenien la feina perquè tothom estava pendent de les Pàgines viscudes⁴⁴.

* * *

...López, Catalunya de
carteles de la República y la Guerra Civil españolas en la Biblioteca nacional, 1990 (M, Ministeri de Cultura); AADD, Catalunya en 1000 cartells. Dels orígens a la Guerra civil, 1994 (B, Postermil); Cartells inèdits de la guerra civil, 1995 (B, Sala Balnes 21 de la Universitat de Barcelona, abril-maig 1995, catàleg d'exposició); Carles Fontseré, Memòries d'un cartellista català (1931-1939), 1995, B, Pòrtic (amb una introducció bibliogràfica sobre el cartellisme català, especialment el de la guerra; abans ja havia publicat alguna cosa sobre el tema, amb d'altres o sol, com ara, dins Cataluña y la guerra civil, sèrie de La vanguardia, 1986, el capítol 19, "Los carteles de la guerra civil"); etc.

⁴⁴ Fontseré (1995), 31. Cal potser recordar que el "Barri Xino" era el centre barceloní de distribució de la premsa. També que Pàgines viscudes era una secció de la revista. El "pare Carandell" és el pare dels escriptors Josep Maria i Lluís Carandell, ell mateix novel·lista conegut amb el pseudònim de Llorenç Sant Marc, que ha escrit un munt de relats sobre el primer terç del segle vint barceloní.

Pel que a la seva presència entre els egodocumentalistes, d'un total de 29 autors buidats per mi per tal de saber quines publicacions periòdiques hi apareixen, En Patufet és mencionat per Glòria Bulbena, V. Coma i Soley, Antoni Farreras, Víctor Alba, Carles Fontseré, Plàcid Vidal, Esteve Busquets, Joaquim Casas, Josep Lladonosa, Jaume Mercader-Miret, Josep Miracle i Josep Pla (12 egodocumentalistes, un 41%), en un total de 44 planes; l'altra publicació periòdica infantil important de l'època, TBO²⁸, també editada a Barcelona però en espanyol, és recordada en els egodocuments considerats només un total de 6 vegades, per 4 autors. A més d'aquestes dues publicacions, els documents mencionats citen els següents periòdics estrictament inf...

²⁸ Per exemple, Soldevila, 58-59; Gaziol, I, 17, 66, 114, 163; Miquel de Palol, 39; Francés, 22, 55; Roig, I, 31; Joan Oliver (1991), 51 i 79; Cirici, 95; Francesc de Borja Moll (1970), 72; Fontseré (1995), 25. Els nens desplegaren una gran panòplia de jocs relacionats amb aquestes guerres; en el context de la de Cuba, per exemple, la iniciativa infantil creà la joguina coneguda com "Tull d'en Martí".

Fernández-Jurado, Ramon (1987), Memòries d'un militant obrer, B, Hacer.

Folch i Torres, Josep M^a (1981), Joan Endal, B, MOLC (ed. original, 1909)

Fontseré, Carles (1995), Memòries d'un cartellista català, 1931-1939, B, Pòrtic:

Francés, José (1962), Memorias de un cero a la izquierda
- Martí Oliver

notas

Reseñas iberoamericanas
Literatura, sociedad, historia

Vol. 3 (1996) No. 2 (8)

Dirigido por:

Prof. Dr. Walther L. Bernecker,

Lehrstuhl für Auslandswissenschaft der Universität Erlangen-
Nürnberg, Findelgasse 9, 90402 Nürnberg
(Historia y ciencias sociales)

Prof. Dr. Frauke Gewecke

Romanisches Seminar der Universität Heidelberg, Seminarstr. 3, 69117 Heidelberg
(Historia y crítica de la literatura latinoamericana)

Prof. Dr. Christoph Strosetzki

Romanisches Seminar der Universität Münster, Bispinghof 3A, 48143 Münster
(Historia y crítica de la literatura española)

Prof. Dr. Manfred Tietz

Romanisches Seminar der Ruhr-Universität Bochum, Postfach 10 21 48, 44780 Bochum
(Historia y crítica de la literatura española)

En colaboración con: Mechthild Albert (Münster) - Wolfgang Binder (Erlangen) - Thomas Bremer (Halle) - Dietrich Briesemeister (Berlin) - Klaus Dirscherl (Passau) - Merlin H. Forster (Provo) - Karl Hölz (Trier) - Rainer Huhle (Nürnberg) - Pere Joan i Tous (Paderborn und Tübingen) - Franz Lehsanft (Bochum) - Ludger Mees (Bilbao) - Klaus-Jürgen Nagel (Frankfurt) - Dieter Oelker (Concepción) - Helmut Siepmann (Aachen) - Inmaculada Urzainqui Miqueléiz (Oviedo)

NOTAS se publica en tres números anuales. El precio de la suscripción es de DM 80.- (US \$ 50.-) - para estudiantes DM 50.- (US\$ 35.-) - más gastos de envío.

Dirección, suscripciones y publicidad:

IBEROAMERICANA

Klaus Dieter Vervuert

Wielandstr. 40

D-60318 Frankfurt

Fax: (69) 597 87 43

Tel: (69) 597 46 17

ISSN 0945-8301

Carles Fontserè: *Memòries d'un cartellista català (1931-1939)*. Barcelona: Editorial Pòrtic 1995. 505 páginas.

Este es un importante libro autobiográfico de Carles Fontserè, el conocido cartelista de la guerra civil española. Nos aproxima a ésta por lo menos desde tres puntos de vista: el relato autobiográfico personal y emotivo, los sucesos históricos que Fontserè presenció y en los que tomó parte activa, y una detallada reseña del cartelismo de la época.

Fontserè entrelaza sus experiencias personales con los acontecimientos históricos en que participó como dibujante y cartelista politizado y como soldado. Abarca en sus memorias el período comprendido desde la proclamación de la Segunda República en 1931, hasta febrero de 1939, en que pasó la frontera y fue internado en un campo de concentración del sur de Francia.

El protagonista se nos da a conocer desde adolescente, muy politizado y miembro activo de los requetés de Cataluña. Sus primeros dibujos políticos, en 1932, aparecieron en *Reacció*, semanario conservador y católico, que ocupaba el lugar de los extintos órganos de los sindicatos libres y del carlismo, prohibidos por el gobierno por su radicalismo.

Desde esos años nos da cuenta de valiosas impresiones del cartelismo catalán en vísperas de la guerra civil. Sabe-

mos así que con el advenimiento de la República, el cartel se separa de la publicidad comercial para expresar los anhelos de moral amable y ética ciudadana de la renaciente Cataluña, consiguiendo en esta nueva dirección emular la magnífica producción cartelista de los pintores modernistas de fines de siglo. Entre los nombres que el autor revisa a fines del treinta y uno están los fundadores de la *Associació de Cartellistes*: Fulgenci Martínez Surroca, Josep Alumà, Josep Morell, Helios Gómez, Campillo, Lluís Muntané.

Fontserè se dedica entonces a sus primeros carteles cinematográficos. Tenía como tarea remunerada algunos carteles para la distribuidora catalana de películas Clanes, como los anuncios de prensa de *Soy un fugitivo* (con el actor Paul Muni). Nos da datos técnicos precisos, por ejemplo, el uso de su equipo de geografía, práctica común entre los dibujantes de publicidad, que dejará de emplear en sus carteles revolucionarios de 1936. Indica cómo se hacía un cartel en los años treinta, con un trabajo infinitamente más complicado que hoy en día, puesto que el artista debía prepararse él mismo el «quadre», montar el papel humidificado en un bastidor, y detalla cómo se pintaban las figuras y el texto. De estos años datan también sus experiencias de trabajo con fotógrafos e impresores artesanos.

En 1933 la orientación ideológica de Fontserè cambió radicalmente debido a su lectura de Tostoi y a algunos acontecimientos familiares y sociales. Se volvió hacia el anarquismo, y se apasionó por la lectura de diarios anarcosindicalistas como *Solidaridad Obrera* y *Tierra y Libertad*. Desde este punto de vista nos orienta por los acontecimientos de la

Barcelona de la época: las diversas elecciones de 1933 a 1936, la crispación política por la confrontación entre el *Front d'Esquerres* y el *Front Català*, la propaganda de Cambó... La lucha electoral también es vista desde el cartelismo. De entonces provienen carteles de Francesc Nel·lo, de Gabriel Casas, del caricaturista Lluís Bagaria.

Las impresiones del 18 de julio de 1936 son vívidas y personalísimas. Fontserè recuerda su recorrido por las calles de Barcelona, la improvisación de unidades móviles de la FAI-CNT, los primeros aspectos trágicos de la Plaza de Cataluña y escenas como aquella que también fue inmovilizada por la cámara del fotógrafo Agustí Centelles: un grupo de obreros y soldados cargando un cañón, camino de Plaza de Cataluña. Completa el relato con observaciones de gran interés para el conocimiento de la época. Nos indica, por ejemplo, que las películas de las revoluciones rusa y mexicana influyeron decisivamente en el comportamiento de los revolucionarios.

A partir del día en que el Sindicato de Dibujantes se instaló en una mansión modernista en la Avenida Portal del Angel No. 9, se formó el Comité Revolucionario del Sindicato, donde participaron los dibujantes José Allonza, Josep Bartolí, Jacint Bofarull, Martí Bas, Rafael Tona y Fontserè mismo. Aunque el Sindicato no estaba ligado a ningún partido político, la mayor parte de los dibujantes eran catalanistas de izquierda. Entre sus compañeros estaban Antoni Clavé, Albert Piñana, Ferràn Teixidor, Lorenzo Goñi y gente como Bartolí, «Shum» y Benigani, que venían de semanarios de izquierda y de las barricadas; «ninotaires» que entre otros tantos proyectos decidieron regenerar el

periódico *Papitu*, cuyo primer número fue editado por el sindicato; el número 1433 apareció el 10 de septiembre de 1936.

El autor revisa el desarrollo del cartelismo, desde las primeras obras de Solà y Riba Rovira, y su estrecha relación con la lucha republicana. Desde el 2 de agosto los miembros del Comité Revolucionario pasaron a formar parte de las milicias antifascistas, y organizaron un taller colectivo. Nos da cuenta de obras importantes, como el conocido cartel de Joan Miró *Aidez l'Espagne*, presentado internacionalmente en el pabellón de la República española de la Exposición Internacional de París de 1937, y de la teoría artística del cartelismo, patente por ejemplo en la polémica sostenida por Josep Renau con el escritor Roman Gaya. También detalla la influencia en esas producciones del *art déco*, el *novocentismo* y la iconografía mediterránea.

La historia personal nos lleva nuevamente al combate. Fontserè, desde los primeros bombardeos de Barcelona, se alistó como soldado voluntario y poco más tarde fue destinado a Albacete donde se alojó en el cuartel central de las Brigadas Internacionales. Hasta el último momento, en noviembre del 38, cuando se hundió el frente del Ebro, tenemos noticias de la labor cartelista de artistas como Ramón Alsina, Martí Bas, Josep Miret, y de actividades culturales, como la exposición en homenaje a Durruti que se montó en la Casa de la Cultura en la Plaza de Cataluña. Es por entonces cuando Fontserè tuvo que salir fugitivo, con su madre y su hermano hacia Perpiñán.

El libro se complementa con abundantes ilustraciones en blanco y negro y

en color que lo hacen invaluable: fotografías, reproducciones de carteles, documentos. La importante documentación histórica y artística hacen que este sea un libro fundamental para quienes se interesan por esta época. La escritura ágil de Fontserè nos hace seguir los acontecimientos con la rapidez de una novela. La emoción del testimonio vivido está presente en todas sus páginas. Este es un libro fascinante.

Lily Litvak

El reconegut artista Carles Fontserè va destacar també com un disciplinat fotògraf que es va dedicar a copsar, durant els anys seixanta, l'ànima de les grans ciu-

tats a través de l'objectiu de la seva càmera Rolleiflex. Una part d'aquestes fotos s'exposen a la Diputació de Girona, on ahir Fontserè les va explicar al públic.

La imatge de Fontserè

MARISA MORILLO

Carles Fontserè, explicant personalment les fotografies que va realitzar als anys seixanta a Nova York.

La càmera va servir a Fontserè per captar l'aspecte social de ciutats com Nova York, San Francisco, Las Vegas, Washington, ciutat de Mèxic, les missions de Califòrnia, Londres, París, Roma, Las Vegas i Montreal. Els seus retrats són magnífiques imatges, periodístiques de l'època, on sorprèn la intensitat dels seus moments.

Carles Fontserè, nascut a Barcelona el 1916, va començar la seva carrera artística com a cartellista, disciplina en què va aconseguir obres mítiques, que es mostren a les Facultats i Escoles de Belles Arts d'arreu del món. Després de la Guerra Civil s'exilià a França, país en el qual residí fins al 1949 realitzant diversa obra artística. Aquell any es traslladà a Nova York acompanyat de la seva esposa, Terry Bosch, i hi romangué fins al 1973. Aquella ciutat americana que el va acollir serà el primer testimoni de les habilitats fotogràfiques de Fontserè, que va impressionar més de 10.000 imatges, «totes bones», diu ell, de la seva gent, del creixe-

ment dels descomunals gratacels, i de mil anècdotes.

El Fontserè fotògraf explica que la fotografia té per a ell un interès com a document social, però que quan les realitzava tenia l'objectiu que estessin ben compos-

«Les imatges que Fontserè exposa a la Diputació tenen encara avui l'aura del bon fotoperiodisme. Mantenen la vida del subjecte»

tes. És d'aquesta manera que les imatges que d'ell s'exposen a la Diputació de Girona tenen encara avui l'aura del bon fotoperiodisme. Són imatges que expliquen històries que, més de trenta anys després de ser fetes, mantenen una vida que implica l'objecte de la fotografia amb el subjecte que les

contempla. Són fotografies modernes en les quals s'ha de fer un esforç per adonar-se del temps que ha transcorregut. Hi ha els violentes panteres negres de San Francisco, que apareixen altius i provocadors davant la mirada inquisidora d'un Fontserè que, reconeix, li tremolaven les cames quan feia el reportatge: «Em van dir que si trepitjava el seu barri no en sortiria en vida, però ja ho veieu». Són imatges realitzades per Fontserè en el trasncurs dels seus viatges, però que no són fruit de la improvisació d'un turista. L'autor explica que abans d'arribar a una ciutat es documentava a fons sobre ella i així sabia on era, el que estava vivint, i sabia el que volia fotografiar. També treu valor a la seva valentia a l'hora d'enfilar-se gratacels amunt per copsar angles imprevisibles: «Quan fas fotografies vas darrere la càmera, i aleshores fas coses que normalment no faries mai», diu, i avança unes anècdotes que està recollint al segon volum de les seves memòries.

LA DIPUTACIÓ DE GIRONA

Es complau a convidar-vos a la conferència que pronunciarà el senyor Carles Fontseré, intitulada: "Metròpolis 1960" (Nova York, San Francisco, Missions de Califòrnia, Mèxic, D.F., Las Vegas, Roma, Londres, París, Montreal i Washington) el proper dia 12 de desembre a les 8 del vespre, a l'Aula de Formació, situada en el claustre del Palau de la Diputació, en el marc de l'exposició, "Pablito, 30 anys d'imatges". El conferenciant serà presentat pel periodista, Josep Víctor Gay. Des del dilluns, 25 de novembre, en la mateixa Aula de Formació, es presenta una mostra fotogràfica de Carles Fontseré, dedicada a les ciutats de "Metròpolis 1960".

Girona, novembre-desembre de 1996

Carles Fontseré pronuncia una conferència avui a la Diputació

Girona.- El polifacètic artista Carles Fontseré farà una conferència, titulada *Metròpolis 1960*, avui, a les vuit del vespre, a l'Aula de Formació situada al claustre del Palau de la Diputació de Girona. La conferència, que serà presentada pel periodista Víctor Gay, es fa en el marc de l'exposició *Pablito, 30 anys d'imatges*.

Des del passat 25 de desembre, en la mateixa Aula de Formació de la Diputació, es pot veure una mostra fotogràfica de Fontseré. L'exposició recull imatges de temàtica urbano-humana i dedicades a deu ciutats, entre les quals hi ha Nova York, París, Roma, Londres i Mèxic.

El fotògraf i cartelista Carles Fontserè.

Conferència de Carles Fontserè

A l'Aula de Formació de la Diputació

El fotògraf i cartelista Carles Fontserè pronunciarà avquest vespre, a partir de les vuit, una conferència a l'Aula de Formació de la Diputació de Girona, sobre *Metròpolis 1960* la mostra que reuneix quaranta fotografies que l'artista va realitzar durant els anys 60 a Nova York, San Francisco, les missions de Califòrnia, Washington, Ciutat de Mèxit, Londres, Paris, Roma, Las Vegas i Montreal. Fontserè, nascut a Barcelona el 1916, va ser homenatjat aquest any a la UCE de Prada. /M.R.

Punt Diari

12-12-96

AGOST

- **5.8. Atlanta:** Clausura dels Jocs Olímpics al Parc del Centenari.
- **7.8. Osca:** Una tromba d'aigua i fang arrasa el càmping Las Nieves al terme de Biescas i causa la mort de 86 persones i nombrosos ferits.
- **8.8. Edimburg:** Inauguració de la mostra «Velázquez en Sevilla» amb obres juvenils del pintor.
- **9.8. Moscou:** Borís Ieltsin és investit president de Rússia per quatre anys.
- **10.8. Moscou:** El Parlament rus (la Duma) confirma Viktor Txernomirdin com a primer ministre.
- **11.8. Lucerna (Suïssa):** Mort del director d'orquestra txec Rafael Kubelik, a 82 anys.
- **13.8. Lisboa:** Mort del mariscal Antonio Spínola, un dels

Carles Fontserè.

◀ **Prada s'obre als no universitaris.** La 28 edició de la Universitat Catalana d'Estiu (UCE), que té lloc entre els dies 16 i 26 d'agost, reuneix aquest any a Prada de Conflent cent cinquanta ponents i mil alumnes. El rector, Miquel Porter, ha preparat un programa que pugui ser seguit per públic no universitari. S'estructura a l'entorn de dos cursos pluridisciplinars: la intel·ligència i la defensa de l'ésser humà. La Universitat també ret homenatge a diverses personalitats: el poeta Miquel Martí i Pol, el pedagog Joan Triadó i el pintor i cartellista Carles Fontserè.
-Foto: Josep M. Montaner-

Mikhaïl Barixnikov a Peralada. Mikhaïl Barixnikov, considerat el millor ballari vivent, actua els dies 11 i 12 a Peralada amb la seva companyia White Oak Dance Project. El grup va néixer el 1990 després que Barixnikov deixés l'American Ballet al cap de nou anys de dirigir-lo. Tot i que és un excel·lent ballari clàssic, com a director del White Oak Dance Project ha preferit treballar la dansa contemporània. El programa de gran nivell que presenta a Peralada provoca l'entusiasme dels entesos. El componen cinc peces: algunes són de coreògrafs considerats clàssics contemporanis, com José Limón o Merce Cunningham i d'altres les han creades aquest mateix any Ruthlyn Salomons, Mark Morris i Kraig Petterson.

HISTÒRIA GRÀFICA DE CATALUNYA DIA A DIA 1996

Redacció de Soledat Gomis

Pròleg de Josep Faulí

Entrevistes de Rosa Maria Piñol

AGOST

- **5.8. Atlanta:** Clausura dels Jocs Olímpics al Parc del Centenari.
- **7.8. Osa:** Una tromba d'aigua i fang arrasa el càmping Las Nieves al terme de Biescas i causa la mort de 86 persones i nombrosos ferits.
- **8.8. Edimburg:** Inauguració de la mostra «Velázquez en Sevilla» amb obres juvenils del pintor.
- **9.8. Moscou:** Borís Ieltsin és investit president de Rússia per quatre anys.
- **10.8. Moscou:** El Parlament rus (la Duma) confirma Viktor Txernomirdin com a primer ministre.
- **11.8. Lucerna (Suïssa):** Mort del director d'orquestra txec Rafael Kubelik, a 82 anys.
- **13.8.** Lisboa: Mort del mariscal Antonio Spínola, un dels

Carles Fontserè

Carles Fontserè.

◀ **Prada s'obre als no universitaris.** La 28 edició de la Universitat Catalana d'Estiu (UCE), que té lloc entre els dies 16 i 26 d'agost, reuneix aquest any a Prada de Conflent cent cinquanta ponents i mil alumnes. El rector, Miquel Porter, ha preparat un programa que pugui ser seguit per públic no universitari. S'estructura a l'entorn de dos cursos pluridisciplinars: la intel·ligència i la defensa de l'ésser humà. La Universitat també ret homenatge a diverses personalitats: el poeta Miquel Martí i Pol, el pedagog Joan Triadú i el pintor i cartellista Carles Fontserè.

-Foto: Josep M. Montaner-

Mikhaïl Barixnikov a Peralada. Mikhaïl Barixnikov, considerat el millor ballari vivent, actua els dies 11 i 12 a Peralada amb la seva companyia White Oak Dance Project. El grup va néixer el 1990 després que Barixnikov deixés l'American Ballet al cap de nou anys de dirigir-lo. Tot i que és un excel·lent ballari clàssic, com a director del White Oak Dance Project ha preferit treballar la dansa contemporània. El programa de gran nivell que presenta a Peralada provoca l'entusiasme dels entesos. El component cinc peces: algunes són de coreògrafs considerats clàssics contemporanis, com José Limón o Merce Cunningham i d'altres les han creades aquest mateix any Ruthlyn Salomons, Mark Morris i Kraig Petterson.

"5 DISEÑADORES GRÁFICOS" Asturias, 1996

Cinco décadas de Grafismo 1950-2000

1972

Josep Morell, el gran maestro de los años treinta, trabajó por su cuenta pintando carteles turísticos para el Gobierno hasta que murió en 1949; también ejercían de cartelistas profesionales Evarist Mora y Carles Fontseré; y Josep Artigas, mucho más joven que estos, decidido a ser más publicitario que artista, ya había pintado el emblemático cartel Palil Cruz Verde (1948). Manolo Prieto, E. Melendreras, F. Ribas, R. Penagos hacían lo propio en Madrid. Pero en los años cuarenta, por lo general, el cartel como medio publicitario empezaba a quedar en un segundo plano dada la preponderancia del medio radio en publicidad. Las agencias estaban más preocupadas en poder colocar anuncios en los medios que en la presentación visual del material impreso. Por esa razón, los nuevos carteles supusieron un cierto resurgimiento de lo gráfico pero pronto aparecieron en el horizonte otros caminos. Ricard Giral Miral, maestro entrañable y compañero constante en muchas ocasiones, había abierto su taller creativo-imprenta Filograf en 1947, e iniciaba una labor personal, gráficamente muy innovadora, y publicitariamente muy eficaz en el ámbito más genérico de los impresos.

Así pues, 1950 puede no ser una fecha clave pero con la década empezaba una etapa de transformación lenta y sutil que, si en lo cultural respondía al cambio de actitud adoptado a finales de los cuarenta, habría de reflejarse también en lo económico y político cuando, a partir de 1951, empezaría la política del Plan de Estabilización y se sentaron las bases para el desarrollo económico con la vista puesta en la economía de mercado y la sociedad de consumo.

En efecto, en 1950

no ambiente